

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY

**PÍSNĚ ZDEŇKA SVĚRÁKA A JAROSLAVA UHLÍŘE V
HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Markéta Šedivá

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Doc., PaedDr. Daniela Mandysová

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 5. května 2021

.....
vlastnoruční podpis

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé práce doc. PaedDr. Daniele Mandysové za její trpělivé vedení, cenné rady, ochotu a vstřícnost.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
ABSTRAKT	5
ABSTRACT	6
1 HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY DLE RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU	7
1.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE K DOSÁHNUTÍ CÍLŮ VE VZDĚLÁVACÍ OBLASTI UMĚNÍ A KULTURA	7
1.2 OBSAH VZDĚLÁVACÍHO OBORU HUDEBNÍ VÝCHOVA	7
1.3 UČIVO	9
2 HUDBA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	10
2.1 ZNAKY HUDBY PRO DĚTI	10
2.2 VÝZNAM HUDBY PRO ŽÁKY MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	11
2.3 SOUČASNÁ HUDBA PRO DĚTI	12
3 ZDENĚK SVĚRÁK	14
3.1 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ	14
3.2 DIVADLO JÁRY ČIMRMANA	16
3.3 FILMY	17
3.4 SOUČASNÝ ZDENĚK SVĚRÁK	19
4 JAROSLAV UHLÍŘ	20
4.1 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ	20
4.2 PROFESNÍ ÚSPĚCHY	20
4.3 FILMOVÁ HUDBA	21
4.4 SOUČASNÝ JAROSLAV UHLÍŘ	22
5 SPOLEČNÁ TVORBA ZDEŇKA SVĚRÁKA A JAROSLAVA UHLÍŘE	23
5.1 HODINA ZPĚVU	25
5.2 NEJÚSPĚŠNĚJŠÍ PÍSNĚ	27
5.3 LITERÁRNÍ ČINNOST	29
5.4 SPOLEČNÉ DÍLO V UČEBNÍCÍCH HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	31
6 VÝZKUM	32
6.1 CÍLE A HYPOTÉZY VÝZKUMU	32
6.2 METODIKA A ORGANIZACE VÝZKUMU	33
6.3 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ A JEJICH INTERPRETACE	34
6.4 VERIFIKACE HYPOTÉZ	52
6.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	54
7 MOŽNOSTI DIDAKTICKÉHO VYUŽITÍ PÍSNÍ ZDEŇKA SVĚRÁKA A JAROSLAVA UHLÍŘE	56
7.1 METODICKÝ LIST – VOKÁLNÍ ČINNOSTI – NÁCVIK PÍSNĚ METODOU IMITACE	57
7.2 METODICKÝ LIST – POSLECHOVÉ ČINNOSTI	62
7.3 METODICKÝ LIST – INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI	67
ZÁVĚR	72
RESUMÉ	74
SEZNAM LITERATURY	76
INTERNETOVÉ ZDROJE	78
SEZNAM PŘÍLOH	79

SEZNAM ZKRATEK

aj. – a jiné

apod. – a podobně

č. – číslo

JU – Jaroslav Uhlíř

např. – například

příp. – případně

RVP – Rámcově vzdělávací program

ZS – Zdeněk Svěrák

ZŠ – základní škola

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se věnuje písním známých autorů Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Díla této autorské dvojice jsou po dobu jejich společné tvorby, čítající již padesát let, považována za velmi hodnotná hned v několika oblastech české kultury – ať už na poli hudebním, filmovém či literárním. S přihlédnutím k zaměření svého studia jsem si zvolila možnost se detailněji zabývat těmito písněmi z hlediska jejich didaktického využití v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základního vzdělávání. Hlavní motivací k výběru tohoto tématu však nebyl jen můj studijní obor, ale i můj osobní a dlouholetý zájem o písně a vzhledem k tomu, že je mi téma tímto velmi blízké, rozhodla jsem se do této problematiky ponořit hlouběji. V průběhu celé práce se tak snažím zjistit míru oblíbenosti písní u posluchačů různých věkových kategorií, kritiků, odborníků, ale hlavně pedagogů, kteří zapojují díla těchto autorů do svých didaktických příprav na vyučování hudební výchovy. S ohledem výběru mého budoucího povolání je zaměření na metodické zpracování písní nejen v hodinách hudební výchovy přirozené a pevně věřím, že mi tato diplomová práce může pomoci k vlastnímu kreativnímu pojetí výuky.

Diplomová práce je rozdělena do tří úseků – část teoretická, část výzkumná a část metodická, které jsou dále členěny do 7 kapitol. První část, obsahující kapitoly 1–5, se zabývá rešeršním popisem všech složek vytvářející obraz důležitých poznatků tohoto dokumentu. První kapitola se zabývá koncepcí hudební výchovy jako vzdělávacího předmětu a vychází z Rámcově vzdělávacího programu. V kapitole se také vyskytuje obsah tohoto předmětu, klíčové kompetence potřebné k dosáhnutí stanovených cílů a konkrétní učivo. Druhá kapitola je již více cílená na celkové téma práce, pojednává o hudbě pro děti a mládež. V této kapitole jsou popsány specifické znaky této hudby, její význam pro dětské posluchače a tvůrce, kteří se této hudbě věnují. Následující dvě kapitoly (kapitola 3 a 4) jsou orientovány na život, dílo a profesní kariéry autorů Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. Tyto kapitoly popisují jejich hudební začátky, jakým způsobem obohatili českou kulturu a čemu se autoři věnují v současné době. Poslední kapitola teoretické části poskytuje informace o společné tvorbě této autorské dvojice. V tomto oddílu, obsahujícím příběh o jejich seznámení, o společně produkovaném hudebním pořadu, literatuře a další tvorbě je stěžejní část věnovaná výskytu společných děl v učebnicích hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy.

Následující část práce se zabývá výzkumem a jeho vyhodnocením. Cílem této části práce je zjistit, zda jsou písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře využívány v hodinách hudební výchovy, do jaké míry se s písněmi žáci běžně setkávají a jakou formou jsou jim podávány.

Výzkumem realizovaným metodou dotazníku s otevřenými a uzavřenými otázkami chci zjistit, zda jsou písně do hodin hudební výchovy vhodné svými texty, délkou, hlasovým rozsahem, rytмикou, melodickým průběhem či didaktickým záměrem a vyzkoumat tak důvod jejich výběru a možnosti jejich zapojení do výchovně-vzdělávacího procesu. Dále bych se chtěla dozvědět, zda děti současné generace písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře znají a zjistit, jak na písně reagují a zda v nich nacházejí zálibu. Z hlediska didaktického bych si ráda touto cestou ověřila, jaké konkrétní písně jsou vhodné k jednotlivým částem hodiny a které hudební činnosti jsou v souvislosti s jejich použitím nejvíce smysluplné. Věřím, že se mi za pomoci stanovených hypotéz a hojně účasti respondentů, podaří vytvořit kvalitní výzkum s jasnými závěry.

V poslední, metodické části se zabírám didaktickým zpracováním vybraných písní vhodných k jednotlivým hudebním činnostem. Tato část obsahuje metodické listy určené pro výuku hudební výchovy, včetně časového harmonogramu, popisu aktivit s použitými metodami a jejich možného využití v pedagogické praxi. Výběr konkrétních písní a jeho následné metodické zpracování je tak zásadním úsekem pedagogického zaměření této práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá písněmi z dílny autorské dvojice Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř a možnostmi jejich využití v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Obsahem práce je pojetí hudební výchovy dle směrnic Rámcově vzdělávacího programu, dále vymezení a následná charakteristika pojmu hudba pro děti a mládež, představení jednotlivých autorů a shrnutí jejich společného hudebního, literárního a filmového díla. Stěžejní náplní práce je pak výzkumná část, kde je šetřen vliv těchto děl na výuku hudební výchovy a na všechny její aktéry a následně je hledána příčina jejich použití. Praktické zrealizování tohoto oddílu bylo uskutečněno pomocí dotazníku a posléze vyhodnoceno prostřednictvím grafického znázornění. Poslední část je věnována didaktickému zpracování písní těchto autorů, kde se nacházejí metodické listy a možné způsoby, jak vybrané písně využít v praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř, hudební výchova, hudba pro děti a mládež, didaktika, první stupeň základní školy, výzkum

ABSTRACT

Presented diploma thesis deals with the songs from the author duo Zdeněk Svěrák and Jaroslav Uhlíř and its use during music lessons at the primary school. The work contains the concept of music education according to the guidelines of the framework education program for elementary education, the definition, and subsequent characteristics of the concept of music lessons for children and youth, the introduction of individual authors and the summary of their joint musical, literary and film work. The major subject of the work is the research, where the influence of the musical work on the teaching of music education and all its participators is investigated and then the reason of its use is sought. The practical implementation of this section was performed using a questionnaire and then evaluated using a graphical representation. The last part is devoted to the didactic processing of songs by these authors, where methodical sheets are used and possible ways of using selected songs in practice are presented.

KEYWORDS

Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř, music lessons, music for children and youth, didactics, primary school, quantitative research

1 HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY DLE RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU

Současné české školství se řídí Rámcově vzdělávacím programem fungujícím na základě zákona 561/2004 Sb. Rámcově vzdělávací program (dále jen RVP) dělí svůj obsah do vzdělávacích oblastí, které se dále člení do jednotlivých vzdělávacích oborů. Hudební výchova spadá do vzdělávací oblasti Umění a kultura, která prostřednictvím uměleckých prostředků vytváří kulturní osobnost žáka. Probíhá zde rozvoj vyjadřování skutečností pomocí zvuků, tónů, linií, barev a vývoj vnímavosti a tolerance ke svým i cizím uměleckým dílům. V této vzdělávací oblasti se nachází obory hudební, výtvarné a dramatické výchovy a žáci prvního stupně se zde seznamují s hudebním, výtvarným, dramatickým a literárním uměním a zároveň se zde učí tvořivě pracovat a používat získané poznatky ke svému sebevyjádření. Dále také poznávají umělecká díla, učí se specifickému artistickému jazyku, učí se je mezi sebou porovnávat nebo je sami interpretovat.¹

1.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE K DOSÁHNUTÍ CÍLŮ VE VZDĚLÁVACÍ OBLASTI UMĚNÍ A KULTURA

Vzdělávání v oblasti Umění a kultura vede žáky k uvědomění si umění jako nového způsobu lidského poznání a k pochopení kultury jako neodmyslitelné součásti lidského života. Povzbuzuje žáky k prožívání a k rozvoji tvůrčí práce, k vytvoření příjemné a podněcující atmosféry a s tím i související vybudování tolerantního přístupu k pochopení různorodých uměleckých hodnot v širších časových a národnostních souvislostech. Žák by se neměl bát svobodně tvořit, měl by přepisovat zažitá hudební stereotypy a účastnit se tvůrčího procesu.²

1.2 OBSAH VZDĚLÁVACÍHO OBORU HUDEBNÍ VÝCHOVA

Hudební výchova podněcuje žáka v oblasti vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a v poslechových činnostech. Tyto činnosti vedou žáka k zájmu o hudbu a k rozvoji jeho hudebních dovedností, jakými jsou např. smysl pro rytmus, čistá intonace, zpěv, tanec či aktivní poslech.

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, In: 2013. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, In: 2013. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

Vzdělávací obor Hudební výchova je rozdělen na 2 období obsahující výstupy, kterých by měl žák dosáhnout. V prvním období jsou těmito očekávanými výstupy:

- zpívat a rytmitizovat čistě na základně pravidel intonace a rytmické přesnosti
- zhudebňovat a improvizovat jednoduché texty za pomoci jednoduchých hudebních forem
- využití hudebních nástrojů jako prostředek k hudebnímu doprovodu
- použití pohybu jako reakci na hudbu
- rozlišení tónů a rozeznávání změn v tempu a dynamice
- praktické rozpoznání jednotlivých hudebních nástrojů v probíhající hudbě
- rozpoznání vokální, instrumentální a vokálně instrumentální hudby.

V případě podpůrných opatření platí úlevy u každého z očekávaných výstupů, a to konkrétně:

- zpěv v rozsahu kvinty
- správné dýchání, rytmitizace a srozumitelnost prostých popěveků
- pohyb jako reakce na hudební změny v tempu nebo rytmu
- rozlišení síly zvuku.

Ve druhém období jsou očekávanými výstupy:

- čistý a rytmicky přesný zpěv dle svých možností a rozsahu v jednohlase i dvojhase a v durových a mollových tóninách
- schopnost uskutečnit melodii či píseň pomocí zpěvu, hry na nástroj nebo tance
- použití hudebních nástrojů k doprovodu písní či skladeb
- rozpoznání hudebních forem
- vytvoření jednoduchých předeher, meziher a dokázat hudebně improvizovat
- ztvárnění hudby prostřednictvím pohybu, tance a taneční improvizace.

V rámci podpůrných opatření jsou úpravy očekávaných výstupů ve druhém období následující:

- zpěv v rozsahu s ohledem k individuálním způsobilostem

- propojení pohybu s hudbou
- hudební doprovod na rytmické hudební nástroje
- rozlišení tónů dle výšky, síly a barvy
- správné hospodaření s dechem (frázování).³

1.3 UČIVO

Učivo se dělí do čtyř skupin – na vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové činnosti. Vokální činnosti se specializují na pěvecký a mluvní projev, rytmus, zpěv dvojhlasu a vícehlasu, intonaci, pěveckou improvizaci a grafický záznam pomocí notového písma. Instrumentální činnosti se věnují, rytmizaci, melodizaci a improvizaci, hrou na tělo či lehce ovladatelné hudební nástroje, hře z not nebo notovému záznamu. Hudebně pohybové činnosti se zaměřují na taktování a pohybové ztvárnění hudby, na orientaci v prostoru a s tím související vývoj pohybové paměti. Činnosti poslechové mají za úkol rozlišení kvality tónů a vztahů mezi nimi, jako jsou rytmus, melodie, barva, kontrast a gradace, hudební styly a žánry a v neposlední řadě i interpretace hudby.⁴

³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, In: 2013. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, In: 2013. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

2 HUDBA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Hudba pro děti a mládež je v současné době považována za jednu z nejzajímavějších, ale zároveň i nejnáročnějších oblastí hudby. Jako každé jiné odvětví hudby má svá specifika, pravidla, ale i svá úskalí, například to, že její rozsah není příliš velký a je jen pár autorů, kteří se hudbě pro dětské posluchače a interprety systematicky věnují. Mnozí skladatelé hudbu pro děti zapojovali do programů své běžné hudební činnosti, avšak málokterý umělec postavil svou kariéru pouze na tomto hudebním žánru. Nadále přetrvává názor, že je tato problematika málo zkoumána, konstruktivně hodnocena a její výzkum a bádání jsou často opomíjeny a téměř zanedbávány.⁵ Je to i možným důvodem, proč se na soudobém hudebním trhu často objevují nekvalitní díla, která své dětské posluchače či interprety žádným způsobem nerozvíjí. Na stranu druhou je hudba pro děti směřující tak pečlivého, teoretického, pedagogicko-psychologického, hudebního díla, že pokud jí autor náležitě věnuje svůj čas, výsledek pak bývá na velmi vysoké umělecké úrovni. Skladatel při její kompozici posouvá své dovednosti za hranici tvořivosti a hravosti, což ho často kariéru obohatí a dodá mu cenné zkušenosti.⁶

2.1 ZNAKY HUDBY PRO DĚTI

Tato hudba bývá velmi často špatně kategorizována z důvodu několika možností její klasifikace. Zjednodušeně lze hudbu dělit na skladby vhodné pro děti, na skladby určené dětem (poslechem, hudbou i textem) a skladby, které jsou určeny dětskému interpretovi. Všechny tyto kategorie však mají společné faktory, které se navzájem prolínají a společně tvoří stavební prvky dětské hudby. Mezi základní znaky patří především délka díla. Skladba by neměla být příliš dlouhá, kvůli udržení pozornosti, jejíž časová dotace není v dětském věku příliš vysoká. To platí zvláště v případě instrumentálních skladeb. Délka u písní je tvořena adekvátním počtem slok a po nich se opakujícího refrénu. Dalším podstatným pravidlem u dětských písní je dodržování průměrného rozsahu dětského hlasu, zpravidla od c_1 do d_2 . To dětem umožní mít ze zpěvu co nejkomfortnější pocit. Mezi důležité vlastnosti písní pro děti patří především vhodný text. Text dětských písní by měl být hravý, srozumitelný, měl by pro lepší zapamatovatelnost obsahovat rýmy a jeho obsah by měl odpovídat věku interpretů či posluchačů. V textech by se měly objevit věci denní potřeby, hra, nonsensové výrazy, veselost a optimismus. Důležité v těchto písních je četnost

⁵ŠMÍDOVÁ, Helena. JAMUSICA - Hudební časopis. In: 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>

⁶MAZUREK, Jan. *Hudba pro děti a mládež*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1984, s. 3.

opakování jednotlivých částí. Vhodný je například dětský sbor v pozadí, který opakuje určité části po hlavním zpěvákovi a dává tak dětským posluchačům možnost si zazpívat s nimi a text si i lépe zapamatovat. K neméně důležitým faktorům patří i melodie písně, která by měla korespondovat s tématem. Melodie by měla být zpěvná, jednoduchá, bez větších intervalových skoků, ale může být i kontrastní při střídání durových a mollových tónin.⁷ Kontrast v dětských písních je velmi podstatnou složkou, jelikož vytváří obraz toho, co se v písni děje (konflikt, napětí, hněv nebo naopak veselí, láska a mnoho dalších).⁸ Tempo záleží na povaze jednotlivých písní, pro děti jsou však atraktivnější písničky v rychlém tempu.⁹

Problematika vhodnosti skladeb pro děti tkví hlavně v obtížnosti jejich textů, nezpěvných tónech, v častých rytmických změnách, příliš rychlém tempu, v tématech, která nesplňují podmínky dětského myšlení nebo i cizojazyčných textech. Pro děti jsou nejvíce poutavé písně se střídavými verši, v písňové formě rondo nebo v hravém fugatu, s proměnlivými tématy, která by ale zároveň měla dbát na srozumitelnou linku uceleného díla.¹⁰

2.2 VÝZNAM HUDBY PRO ŽÁKY MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

S vývojovou fází dítěte mladšího školního věku souvisí hned několik nově nabytých skutečností ze světa hudby. Pro školáka je jako první velký mezník výskyt hudební výchovy jako samostatného předmětu v pravidelných intervalech (jednou i dvakrát týdně), a s tím související úkoly a aktivity v daném oboru. Žák by měl ovládat některé hudební dovednosti již v předškolním věku a ve škole je zdokonalovat, například chápání rytmu, rozeznávání tónů, hudební paměť nebo jednoduché popěvky na takové úrovni, aby mu žádné výkony nepřipadaly příliš náročné a na hodiny hudební výchovy se těšil.¹¹ Je také důležité žáka hudebně vzdělávat s konkrétními cíli v pedagogicko-psychologické rovině tak, aby se v pozdějším věku mohl hudebně realizovat, správně stimulovat své smysly a postupně tak vhodnou cestou vytvářet jeho pozitivní vztah k hudbě.¹²

⁷ ŠMÍDOVÁ, Helena. *JAMUSICA - Hudební časopis*, In: 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>.

⁸ HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: Studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Karolinum, 1992.

⁹ ŠMÍDOVÁ, Helena. *JAMUSICA - Hudební časopis*, In: 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>.

¹⁰ ŠMÍDOVÁ, Helena. *JAMUSICA - Hudební časopis*, In: 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>.

¹¹ SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974, str. 90 - 91.

¹² ŠMÍDOVÁ, Helena. *JAMUSICA - Hudební časopis*, In: 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>.

Žák mladšího školního věku si již sám dle svého vkusu vybírá, jaká hudba se mu líbí a díky pokročilemu vývoji hrubé i jemné motoriky si hledá zálibu v hudebních nástrojích. Zpravidla v tomto věku vstupuje do základní umělecké školy, kde se chce individuálně věnovat hudebním aktivitám – zpěvu, hře nebo i tanci. Hudba má velký význam i v oblasti trávení volného času, ať už se jedná o různé hudební školy, soutěže, koncerty, divadla, různá hudební seskupení (například dětský sbor) nebo sociální sítě a hudební platformy na internetu.¹³ V tomto období se mění také vnímání a prožívání hudby při poslechu. Žák je nyní schopen poslouchat časově delší písně či skladby, dokáže si je i více zapamatovat a zapojuje přitom i svou hudební představivost. V této věkové fázi je také důležité v dětech rozvíjet jejich vrozené nadání, ve všech hudebních činnostech je naplno podporovat a pomáhat zdokonalovat jejich dovednosti.¹⁴

Toto období je také významné tím, že skoro každé dítě má hudbu rádo, samo od sebe si zpívá lehké popěvky, rádo se hýbe do rytmu, tleská, hudbu využívá ve hře, je zvědavé, objevuje nové zvuky a následně je s dychtivostí analyzuje, doplňuje neúplné melodie, o hudbě přemýšlí a bere ji jako seberealizaci, za kterou potřebuje i jistou formu uznání. Vytváří se mu hudební sluch, který se pak odráží v celkové sluchové i zrakové pozornosti a také je umí graficky zaznamenat pomocí hudební nauky.^{15, 16}

Ke konci období mladšího školního věku, kolem jedenácti let, se u žáků začínají objevovat rysy pubertálního chování a s tím i související výběr hudby. S touto hudbou se ztotožňuje, objevuje svůj oblíbený styl a interprety, v hudbě hledá útěchu a rozvíjí svou hudební osobnost.¹⁷

2.3 SOUČASNÁ HUDBA PRO DĚTI

Tak jako se vyvíjí vše kolem nás, ani hudba nezůstává pozadu a byť jsou v hudebních vodách určité stálice, hudba pro děti se mění s každou novou generací. Podle Jaroslava Uhlíře, který se v hudební branži cílené na děti a mládež pohybuje přes 40 let, mají dnešní děti rády zkratkovitá hesla, jednodušší texty a rychlý spád písní. Sám prozrazuje, že před 40 lety, kdy

¹³ ŠMÍDOVÁ, Helena. *JAMUSICA - Hudební časopis*. In: 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>.

¹⁴ SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974, str. 191 - 195.

¹⁵ BUDÍK, Jan. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1985, str. 31 -32.

¹⁶ BUDÍK, Jan a Raisa POSOVÁ. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1986, str. 32.

¹⁷ SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974, str. 191 - 195.

s touto hudbou začínal, měly děti rády příběhy a raději písničky poslouchaly a pracovaly s významy textů, než si je zpívaly. Dle jeho slov by měla být hudba pro děti hezká, něžná a hlavně zpěvná. Někteří skladatelé se však tomuto trendu přizpůsobovat nechtějí, například textař Zdeněk Svěrák uvádí termín „zkratkovité myšlení počítačových dětí“, které, dle jeho názoru, dětskou mysl zbytečně brzdí a nerozvíjí. Výhodu však vidí v tom, že jim práce na písničkách netrvá tak dlouho, jak před 40 lety, když byly písničky celkovou podobou složitější.¹⁸

Dětské hudbě se dále věnují, nebo věnovali a zanechali tak odkaz dalším generacím, například Jaromír Nohavica, Petr Eben, Ilja Hurník, Magdalena Reifová, Dagmar Patrasová, známá spíše pod pseudonymem Dáda, Milena Raková, Petr Skoumal, Emil Hradecký nebo nově od roku 2020 vystupující zpěvačka Karolína Gudasová Neuvirthová, která se vyskytuje hlavně na hudební internetové platformě YouTube na kanále Karol a Kvido.¹⁹

¹⁸ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 144.

¹⁹ *Tatanadruhou.cz*. In: 2020. Dostupné z: <https://tatanadruhou.cz/deti/nove-pisnicky-pro-deti-karol-a-kvido/>

3 ZDENĚK SVĚRÁK

Novodobý Jan Werich, český Sean Connery, oblíbený herec, ale i společností vážený člověk a vhodný kandidát na prezidentské křeslo. Tak mluví o Zdeňku Svěrákovi, autorovi, scénáristovi a herci, jeho stoupenci, blízcí i kritikové. Zdeněk Svěrák se proslavil hned v několika oblastech kultury, do kterých pravidelně přispívá svými filmy, divadelními hrami nebo texty písní a to nejen u nás, ale i v zahraničí. Psychologové ho dokonce přirovnávají k novodobému Janu Ámosi Komenskému, a to nejen kvůli svým pedagogickým zkušenostem, ale i díky tomu, že je spoluautorem dětských písniček cílených textem i hudbou na mladé posluchače, a dětského pořadu „Hodina zpěvu“.²⁰

Jeho motto zní:

„Chci, aby tady po mně zbyly dobré filmy, hry nebo texty,

kteřé hezky pracují s češtinou a dají lidem radost.

A dojmou je, což mi kritikové vyčítají.

Ale já si myslím, že je to zdravý cit. Stejně jako legrace.

Tu bych chtěl šířit. To je pořád moje nejvyšší meta.“²¹

3.1 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ

Zdeněk Svěrák se narodil 28. března roku 1936 manželům Svěrákovým v té době žijící na pražském Bohdalci. Matka Růžena Svěráková zastávala celý život roli ženy v domácnosti, otec František Svěrák se živil jako pracovník v rozvodných energetických závodech, kde se i postupem času, a bez dosaženého vysokoškolského vzdělání, pracoval na pozici vedoucího trafostanice.²² Pro celou Zdeňkovu rodinu byl však otec hlavně badatelem - díky samostudiu v časopise Radioamatér dokázal sám sestrojít televizor nebo také vyrobit úl a dokonce uměl i šít.²³ Za dob válečných se však nepodřídil německým požadavkům, což ho stálo zaměstnání a rodina se kvůli tomu musela přestěhovat do města Kopidlno. Vyrůstání

²⁰ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 6 - 7.

²¹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 5.

²² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 10 .

²³ NOVÁK, Mirek. *Jak jsme začínali*. Praha, 1994, ISBN 80-900346-4-0, s. 53.

v době protektorátu právě v tomto městečku je popisováno ve filmovém snímku *Po strništi bos* z roku 2017, režírovaný Zdeňkovým synem Janem.²⁴

Zdeněk Svěrák prožil rané dětství bez sourozenců, byť nebyl prvním dítětem rodiny Svěrákových. Manželé se brali roku 1928 a téhož roku přišel na svět syn pojmenovaný Zdeněk, který však ve věku pěti let zemřel na otravu krve.²⁵ Tuto informaci veřejně odhalil ve svém celovečerním dokumentu s názvem „Tatínek“. Zdeněk se však později dočkal mladší sestry Boženy, která nyní žije se svou rodinou za Prahou.²⁶

Jako dítě se Zdeněk Svěrák toužil stát pekařem, průvodčím nebo i prezidentem. Ve škole však jako student příliš nevyňikal, nenáviděl chemii a fyziku, naopak nacházel zálibu v humanitně zaměřených předmětech, jako literatura nebo dějepis. Miloval dobrodružné příběhy od J. M. Trosky nebo kreslené *Rychlé Šípy* od Jaroslava Foglara a během studia na gymnáziu přečetl celého Aloise Jiráska. Neméně zbožňoval i hudební výchovu, která následně ovlivnila i jeho budoucí profesní život.²⁷ Jedna z nejznámějších hlášek v českém filmu „*Marečku, podejte mi pero*“ (scénář Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák): „Pane učitelé, zazpíváme si!“ pochází z úst právě mladého Svěráka ze školních let.²⁸ Ve školním kolektivu však působil také jako třídní komik. Po otci zdědil dar humoru, neustále hledal nové vtipy a bavilo ho rozesmávat své spolužáky zábavnými slohovými pracemi. Na gymnáziu začal psát humorné povídky, které měly takový úspěch, že se rozhodl nerespektovat přání svého otce stát se elektroinženýrem, a nastoupil na Vysokou pedagogickou školu v Praze.²⁹ Původně se chtěl stát pouze spisovatelem, proto si na pedagogické fakultě zvolil obor český jazyk – literatura.³⁰ Jako mladý absolvent nastoupil nejprve do pohraničních Měcholup a posléze na základní školu a gymnázium v Žatci společně se svojí spolužačkou a budoucí manželkou Boženou. Podle jeho tehdejších kolegů v žateckém učitelském sboru byl přátelský, vtipný, ale také skromný a velmi trpělivý. V kulturním životě školy se okamžitě projevil jeho svérázný a osobitý humor, který přispěl k rozvoji školní kultury. Mezi jeho nejznámější kulturní počiny patřila kulturní show „Proč nemá želva uši“ odehrána studenty maturitního

²⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 10.

²⁵ HRBEK, David. *Všechno je sázka*. Praha, 2006. ISBN 978-80-7363-093-5, s. 80

²⁶ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 10-11.

²⁷ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 13.

²⁸ FDb.cz. In: . Dostupné z: <https://www.fdb.cz/film/marecku-podejte-mi-pero/12018>

²⁹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*., ISBN 978-80-87685-04-4, s. 13.

³⁰ SCHREIBEROVÁ, Jarmila a Hugo SCHREIBER. *Slavné osobnosti v dějinách Prahy 5 - příběhy nevědných životů*. Praha, 2010, 978-80-904757-0-0, s. 400.

ročníku. Ke své učitelské práci přistupoval velmi pečlivě a zodpovědně, avšak bral ji natolik vážně, že mu nezbyval čas na osobní zájmy. Sám se k tomu vyjádřil při příležitosti svých 71. narozenin v roce 2007, kde popisoval svou kantorskou minulost jako brzdu k jeho tvůrčímu psaní. Na žatecké škole působil do roku 1964 a poté na základě vyhraného konkurzu odešel do vysílání Československého rozhlasu v Praze.³¹

3.2 DIVADLO JÁRY CIMRMANA

Mezi jeho činnosti v rozhlase patřilo například komentování armádních cvičenců, ale popularitu si získal až pořadem „Nealkoholická vinárna u Pavouka“ vysílaným jednou měsíčně.³² Jednalo se o příběhy z neexistujícího občerstvení, jehož autory byli Zdeněk Svěrák s Jiřím Šebánkem, s režisérkou Helenou Philippovou a s hudebním dramaturgem Ivanem Štědrým.³³ Právě Nealkoholická vinárna u Pavouka vytvořila obraz pro vznik Divadla Járy Cimrmana - počáteční myšlenku vytvořit divadlo založené na neexistující postavě poprvé vyřkl Jiří Šebánek v polovině října 1966.³⁴ Prvním nápadem však bylo divadlo určené pouze pro muže, konkrétněji místo, kde by se mohli scházet pánové všech generací za účelem podvečerního odpočinku. O pár dní později, přesněji 29. října 1966, přišel s touto ideou za Ladislavem Smoljakem, Zdeňkem Svěrákem a Miloněm Čepelkou, kterým zprvu jeho nápad připadal směšný, avšak ještě tentýž večer už uvažovali o koupi divadelní opony. Zdeněk Svěrák a Jiří Šebánek přislíbili budoucímu souboru, že do konce roku každý napíše jednoaktovou hru a následně ve vysílání Československého rozhlasu odhalili skutečnost o objevení truhly s rukopisem významného, leč zcela zapomenutého českého génia.³⁵ Fiktivní postava Járy Cimrmana si drží svou popularitu dodnes. Roku 2005 dokonce vyhrála anketu Největší Čech, byť se dle smyšleného životopisu narodil ve Vídni. Divadlo Járy Cimrmana vylíčila smyšleného muže jako neuvěřitelného vynálezce, sportovce, cestovatele, učitele, filozofa nebo kriminalistu díky čemuž si v něm může každý

³¹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 13 - 16.

³² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 24.

³³ SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Dodatky - Historie Divadla Járy Cimrmana*, Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 1993, ISBN 80-7185-604-5, s. 5.

³⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 24.

³⁵ SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Dodatky - Historie Divadla Járy Cimrmana*, Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 1993, ISBN 80-7185-604-5, s. 6 - 7.

divák najít zalíbení.³⁶ A ač se to zdá neuvěřitelné, neexistující Cimrman se nachází takřka všude - v předmětech či místech po České republice, které jsou po něm pojmenovány, školy, ulice, prameny, rozhledny či dokonce poddruh myšice.³⁷ První hrou souboru byla divadelní hra *Akt*, rodinné drama se zpěvy a tanci, kde se odhalily prohlubující informace o Járovi Cimrmanovi. Po úspěšné premiéře *Aktu* zahájilo divadlo svůj pravidelný provoz. Divadlo obstálo i před nemilosrdnou kritikou v novinách, která popsala představení jako „mladou legraci, která dojme k slzám“ (z tisku: Večerní Praha), ale i jako „nesplněnou naději všech amatérských divadel, které rychle zazářily a zase zhasnou“ (tisk: Svobodné slovo).³⁸ Divadlo dále pokračovalo i v dalších sezónách a představení jako *Vražda v salónním coupé*, *Dobytí severního pólu*, *Švestka* nebo *České nebe* se dostaly do paměti nejen divadelním nadšencům, ale i laické veřejnosti, stejně tak jako jméno Jára Cimrman.³⁹

3.3 FILMY

Zdeněk Svěrák není na uměleckém poli znám pouze jako divadelní dramaturg, ale ve velké míře se proslavil i svými filmovými kousky. Ve filmu nejprve prorazil jako herec, a to ve filmu režiséra Jiřího Menzela *Skřivánci na niti* (1969), jehož děj odhaluje skutečnosti z 50. let dvacátého století. Své místo mezi celebritami si Zdeněk Svěrák vydobyl až v 70. letech, a to jako herec, tak i jako scénárista. První scénář vytvořil k filmu *Sněží*. Byl natočený amatéry z Žatce a hlavní roli ztvárnil Pavel Zábanský.⁴⁰ V roce 1974 společně s Ladislavem Smoljakem natočili jednu z jeho dosud nejznámějších komedií *Jáchyme, hod' ho do stroje*. Oba autoři zde propojili nejen cimrmanovský humor, ale i režisérskou kvalitu zaručenou Oldřichem Lipským. Film byl pozitivně přijat diváky i kritiky a dosáhl i vysoké návštěvnosti, což pozitivně motivovalo autory k vytvoření dalších snímků.⁴¹ Neméně slavnou a úspěšnou komedií je *Na samotě u lesa* (1976), kde si jednu z hlavních postav, otce rodiny, zahrál sám Zdeněk Svěrák. Film se proslavil hlavně hereckým výkonem herce Josefa Kemra, nápaditými dialogy, ale i samotným příběhem. Stejně můžeme mluvit i o filmu *Marečku*,

³⁶ SMOLJAK, Ladislav a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře*. Praha: Paseka, 2010, ISBN 987-80-7432-036-1.

³⁷ cimrman.at. In: . Dostupné z: <https://www.cimrman.at/list.php?l=8>

³⁸ SMOLJAK, Ladislav, Zdeněk SVĚRÁK a Jaroslav WEIGEL. *Divadlo Járy Cimrmana divadlo, které se proslavilo*. Praha: Cpress Brno, 2014, ISBN 978-80-64-0324-1, s. 3-5.

³⁹ SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Dodatky - Historie Divadla Járy Cimrmana*, Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 1993, ISBN 80-7185-604-5, s. 9.

⁴⁰ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 68-69.

⁴¹ KUBÍKOVÁ, Pavlína. *Ladislav Smoljak - Zdeněk Svěrák*, Praha: Československý filmový ústav, 1988, s. 3.

podejte mi pero ze stejného roku, kde scénaristická dvojice Smoljak – Svěrák zazářili ještě více než u svých dosavadních snímků. Hlavního hrdinu zde ztvárňuje významný herec Jiří Sovák v roli Jiřího Kroupy, pracovníka v továrně, který pro vidinu vyšší pozice v zaměstnání navštěvuje večerní školu. V tomto filmu se silně projevuje Smoljakova a Svěrákova kantorská minulost, jelikož děj se odehrává většinu času ve školním prostředí a vtipné situace vznikají především během vyučování.⁴²

Svěrákovy komedie se zapsaly do historie českého filmu a věty jako „I skladník ve šroubárně si může přečíst Vergilia v originále“ nebo „Hliník se odstěhoval do Humpolce“ provázejí všechny generace filmových diváků.⁴³ Mezi další řadíme *Vrchní, prchni!* (1980), kterou napsal Zdeněk Svěrák roku 1980 o podvodníkovi, který okrádá zákazníky v restauračních zařízeních v hlavní roli s Josefem Abrhámem. Ve stejném roce z dílny Svěrák – Smoljak vyšla hudební veselohra *Trhák*, která se však po celou dobu její filmové existence nedočkala dostatečného ocenění, byť v jejím čele stálo hned několik hvězd, jako například Waldemar Matuška nebo Jana Kratochvílová a hudbu složili výrazní autoři Jaroslav Uhlíř, Karel Vágner nebo Petr Skoumal.^{44, 45} O pět let později si však svou reputaci opět vydobyli snímkem *Vesničko má středisková*, který je považován za nejzdařilejší a nejoblíbenější divácký film. Režisérské křeslo zde obsadil Jiří Menzel, v hlavní roli zazářil Rudolf Hrušínský a v dalších rolích pak Libuše Šafránková, Maďar János Bán nebo Zdeněk Svěrák. V roce 1991 se poprvé spojil rodinný talent syna a otce Jana a Zdeňka Svěráka u filmu *Obecná škola*, která zachycuje náměty ze Svěrákova dětství. Dvojice pak pokračovala i u dalších filmů, Jan Svěrák jako režisér, Zdeněk po většinu času jako herec nebo scénarista.⁴⁶ Mistrovským dílem je pak film *Kolja* (1997), za který získali v Británii Zlatý Glóbus a v Americe dokonce Oscara.⁴⁷ Dalším společným zdařilým dílem je *Tmavomodrý svět*, který je považován za nejnákladnější a nejnáročnější film v dějinách české kinematografie.⁴⁸

⁴² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 72-73.

⁴³ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 75.

⁴⁴ KUBÍKOVÁ, Pavlína. *Ladislav Smoljak - Zdeněk Svěrák*, Praha: Československý filmový ústav, 1988, s. 20.

⁴⁵ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 79.

⁴⁶ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 82-84.

⁴⁷ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 89.

⁴⁸ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 102.

Zdeněk Svěrák nikdy netajil svou náklonost k ženám a i jeho umělecká tvorba je ženami do jisté míry ovlivněna. Atraktivitu mladších žen pro muže pokročilého věku vyzdvihl v hořkých komediích „Jako jed“ (1985) nebo ve „Vratných lahvích“ (2007), režírovaných opět synem Janem.⁴⁹

3.4 SOUČASNÝ ZDENĚK SVĚRÁK

V současné době žije Zdeněk Svěrák se svou rodinou na pražském Smíchově, věnuje se charitativním akcím pro centrum Paraple, literární tvorbě pro děti i dospělé a tráví čas se svými dětmi, vnoučaty a pravnoučaty.⁵⁰ V letošním roce oslavil Zdeněk Svěrák své 85. narozeniny a u té příležitosti začal se svým synem Janem Svěrákem natáčet film *Betlémské světlo*, kde společně s Danielou Kolářovou ztvární hlavní roli. Film je inspirován Svěrákovými povídkami a jedná se o osmý společný film, který spolu Jan se Zdeňkem vytvořili.⁵¹

⁴⁹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 80-81.

⁵⁰ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2009, ISBN 978-80-904214-4-8, s. 168.

⁵¹ ČT24. In: . 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/3291045-otec-syn-i-vnuk-sverakovi-toci-novy-film-v-betlemskem-svetle-se-prolina-realita-s>

4 JAROSLAV UHLÍŘ

Druhým z umělecké dvojice je Jaroslav Uhlíř, fenomenální skladatel, zpěvák, herec, klavírista a ikona českého humoru, který je považován za jednoho z nejlepších hudebníků současné éry. Společností však bývá kvůli jeho písním, které jsou laděny spíše do humorného duchu, řazen do kategorie bavičů. Skladateli tak zřejmě nebude zaručeno místo mezi považovanějšími hudebními autory, byť jsou některá jeho díla kompozičně na vysoké úrovni. Významnou pozici mezi českými skladateli získal nejen filmovou hudbou ke známým pohádkám a českým filmům, ale také spoluprací se Zdeňkem Svěrákem, se kterým vytvořil nespočet písní nejen pro dětské publikum.⁵²

4.1 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ

Jaroslav Uhlíř se narodil 14. září roku 1945 v Praze a dobu svého raného dětství strávil na Žižkově.⁵³ Hudbu miloval od mala, nejraději měl však dechovku, která ho přiměla ke hraní na akordeon. Zálibu ve hře na nástroj později našel a projevil i ve hře na piano, na které se začal hrát ve věku pěti let. Piano se pak stalo neodmyslitelnou součástí jeho hudební kariéry i jeho image.⁵⁴ V mládí navštěvoval dětský sbor Československého rozhlasu pod vedením Bohumila Kulínského, později působil jako zpěvák a klavírista v různých tanečních kavárenských souborech. Skládat vlastní hudbu začal již v pubertálním věku, ale tvrdí, že je rád, že se tyto kousky nedochovaly. V pouhých 22 letech se poprvé objevuje pod záštitou Československého rozhlasu v Divadle Jára Cimrmana, kde skládá hudbu k textům Miloně Čepelky a kde se také poprvé setkává se Zdeňkem Svěrákem.⁵⁵

4.2 PROFESNÍ ÚSPĚCHY

Po absolvování branné povinnosti se stává členem skupin Prominence nebo Faraon, kde se seznamuje se svými kolegy Karlem Šípem a Jiřím Schelingerem. Po krátkou dobu se také stává vedoucím kapely Evy Pilarové. V této době vznikají jeho populární hity, jako například René, já a Rudolf nebo Holubí dům (text Zdeněk Svěrák) a jelikož mají písničky kladné ohlasy, začíná skládat i pro sólisty Československého rozhlasu – mezi nejznámější patří

⁵² RUZNAR, Marek a Zdeněk PODLEZL. Cinemania.sweb.cz. In: . 2007. Dostupné z: <http://cinemania.sweb.cz/uhlir.htm>

⁵³ FDb.cz. In: . Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/22297-jaroslav-uhlir.html>

⁵⁴ SLEZÁK, Vláďa. Dvojka.rozhlas.cz. In: . 2020. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/jaroslav-uhlir-v-detstvi-poslouchal-dechovku-riikal-jsem-si-jak-je-krasny-8328960>

⁵⁵ HRUŠKA, Matěj. Osobnosti.cz. In: . 2006. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/jaroslav-uhlir.php>

Václav Neckář, Josef Laufer nebo Jitka Molavcová. Ačkoliv se hudbě na profesionální úrovni věnoval už od mládí, hudebního vzdělání se mu paradoxně dostalo až v jeho třiceti šesti letech na Lidové konzervatoři v oboru dirigování a skladba.⁵⁶

Do světa filmu se dostává v roce 1976, zároveň však působí i v Československé televizi jako tvůrce pro hudbu v pohádkách nebo v pořadu pro děti *Hodina zpěvu* ve spolupráci se Zdeňkem Svěrákem. Jaroslav Uhlíř je také spoluautorem písní k představením divadla Semafor a dalších pořadů, kde působí jako moderátor. Mezi jeho profesní televizní kolegy patřil po dlouhou dobu Karel Šíp, se kterým vystupoval v televizi v humorném pořadu *Paškál, Hitšaráda* (1978–1986), *Galasuperšou* nebo *Klip-klap*.^{57, 58} Za dobu jejich společné spolupráce napsali přes 100 písní s vtipným textem na různá témata. S Karlem Šípem také vystupoval v hudební skupině *Triky a pověry*, jež přejímala hudbu od italské skupiny Ricchi e Poveri a parodovala jejich texty. Kapela vznikla roku 1982 a její dominantní osobností byla zpěvačka Petra Janů, která zaručovala kvalitu po pěvecké stránce, Karel Šíp po stránce zábavné a Jaroslav Uhlíř po stránce hudební a textové. Kapela ukončila svou činnost v roce 1988, ale spolupráce Petry Janů a Jaroslava Uhlíře pokračovala i nadále formou společných písní nebo textů.⁵⁹ Po sametové revoluci roku 1989 se pokoušeli společně do televize vrátit formou humorného pořadu na stanici Nova, avšak nesklidil příliš velký úspěch. Mnohem úspěšnější byl seriál *Hospoda*, ke kterému Jaroslav Uhlíř složil úvodní znělku, dále se na televizních obrazovkách po dobu desítek let objevovala jeho píseň *René, já a Rudolf* v reklamě na alkoholický nápoj nebo skladba *Zdraví z Posázaví*, propagující mléčný produkt, z filmového snímku *Ať žijí duchové*.⁶⁰

4.3 FILMOVÁ HUDBA

Jméno Jaroslav Uhlíř je vyhlášené i ve filmové branži. Složil hudbu k několika českým filmům pro dospělé i pro mladší diváky, avšak nejvýrazněji se projevil v pohádkách. Mezi nejznámější filmy, ke kterým složil hudbu, patří *Vratné láhve*, série filmových komedií

⁵⁶ RUZNAR, Marek a Zdeněk PODLEZL. Cinemania.sweb.cz. In: . 2007. Dostupné z: <http://cinemania.sweb.cz/uhlir.htm>

⁵⁷ SLEZÁK, Vláďa. Dvojka.rozhlas.cz. In: . 2020. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/jaroslav-uhlir-v-detstvi-poslouchal-dechovku-rikal-jsem-si-jak-je-krasny-8328960>

⁵⁸ HRUŠKA, Matěj. Osobnosti.cz. In: . 2006. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/jaroslav-uhlir.php>

⁵⁹ SLEZÁK, Vláďa. Dvojka.rozhlas.cz. In: . 2020. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/jaroslav-uhlir-v-detstvi-poslouchal-dechovku-rikal-jsem-si-jak-je-krasny-8328960>

⁶⁰ RUZNAR, Marek a Zdeněk PODLEZL. Cinemania.sweb.cz. In: . 2007. Dostupné z: <http://cinemania.sweb.cz/uhlir.htm>

Básníků v hlavní roli s Pavlem Křížem, Trhák nebo Vrchní, prchni. Jeho chytlavé písničky excelovaly v pohádkách Tři bratři, Lotrando a Zubejda, Koloběžka první, S čerty nejsou žerty, Tři veteráni, Princové jsou na draka nebo Ať žijí duchové. Nejpopulárnější mezi dětmi (a i mezi dospělými) jsou především písně z filmů Ať žijí duchové, konkrétně Hajný je lesa pán a píseň Leontýnky, nebo písně Dělení či Statistika z pohádky Princové jsou na draka.⁶¹

4.4 SOUČASNÝ JAROSLAV UHLÍŘ

Denní rutinou skladatele Jaroslava Uhlíře je hlavně poslech vážné hudby, četba knih s válečnou tematikou druhé světové války a samozřejmě skládání. Společný byt, který sdílí se svou ženou Helenou Uhlířovou, je plný hudebních nástrojů, především několik klavírů nebo kláves. Se svou manželkou Helenou (aktivně pracující jako dětská klinická psycholožka) se seznámil při společné práci pro děti nemocné cystickou fibrózou, kde Helena vytvářela malým pacientům zábavu v nemocnicích či na táborech a Jaroslav dětem zprostředkoval hudební program. Jaroslav Uhlíř miluje Prahu, kde prožil celý svůj život, dobré pivo a foukací harmoniky, kterých má doma zhruba 10 kusů. Z nejoblíbenějších současných zpěvaček je pro Jaroslava Uhlíře hudebnice Anna K., pro kterou společně se Zdeňkem Svěrákem píše texty. V současné době pracuje na svém albu zhruba s osmdesáti písněmi, které má být ohlédnutím za spoluprací se Zdeňkem Svěrákem a za jejich filmovou hudbou.⁶²

⁶¹ Česko-Slovenská filmová databáze. In: . Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/37329-jaroslav-uhlir/>

⁶² SLEZÁK, Vlád'a. Dvojka.rozhlas.cz. In: . 2020. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/jaroslav-uhlir-v-detstvi-poslouchal-dechovku-rikal-jsem-si-jak-je-krasny-8328960>

5 SPOLEČNÁ TVORBA ZDEŇKA SVĚRÁKA A JAROSLAVA UHLÍŘE

Tak jako jsou známé různé autorské dvojice v různých odvětvích kultury, tvorba Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře je neodmyslitelně spjatá s hudbou pro děti a hudbou filmovou. V uměleckém prostředí jsou Svěrák s Uhlířem považováni za jednu z nejstálejších dvojic českého showbyznysu a vedle dvojice Smoljak-Svěrák, spolupracující 40 let, nebo rodinných vztahů v rodině Svěráků, jsou neuvěřitelným důkazem upřímné a produktivní kooperace. Oba umělce spojuje především stejný smysl pro humor, hravá práce s českým jazykem, ale i stejné hudební vzory – například Jiří Šlitr, Jaroslav Ježek, Jiří Voskovec s Janem Werichem nebo Jiří Suchý. V současné době spolupracují již 51 let a na kontě mají přes 400 písní. Některé z písní zlidověly, některé jsou hojně využívány během výuky na školách i v mezipředmětových vztazích, některé slouží k pobavení posluchačů, náročnější vedou k přemýšlení nad texty, jednodušší k relaxaci, ale všechny do jedné jsou posluchačsky velmi oblíbené díky všestrannosti těchto děl, ve kterých si každý najde to své.⁶³

Jejich seznámení proběhlo v prostorách armádní redakce Československého rozhlasu, kam byl Jaroslav Uhlíř pozván jako vítěz Armádní soutěže umělecké tvořivosti. V tu dobu pracoval jako redaktor v rozhlase také Zdeněk Svěrák. Jaroslav Uhlíř nejdříve spolupracoval s Miloněm Čepelkou, a když Zdeněk Svěrák slyšel jejich tvorbu, zeptal se Uhlíře, zda by mu nemohl zhudebnit jeden z jeho textů. Tak vznikla v roce 1967 jejich první společná písnička s jednoduchým hravým textem, zpěvnou melodií a zábavným tématem o malém strašidle, kterého se děti nemusí vůbec bát. Nesla název Strašidýlko Emílek. Protože slavila úspěch nejen u dětí, ale i u profesních kolegů, začali pracovat i na dalších písních, Zdeněk Svěrák jako textař, Jaroslav Uhlíř jako hudební skladatel.⁶⁴

Jejich spolupráce se na čas přesunula i do Divadla Jára Cimrmana, kde Jaroslav Uhlíř ztvárnil jednu z rolí ve hře Záskok. Avšak divadelní prkna Uhlířovi příliš nesvědčila, na představení většinou přišel se zpožděním nebo nedorazil vůbec a nebýt shovívavosti Zdeňka Svěráka, který se svého kolegy a přítele zastával, členové divadelního souboru by ho z divadelního souboru propustili. Jaroslav sám chybu uznal a po několika letech dokonce přiznal, že byl sám se sebou jako hercem výrazně nespokojen, buď příliš přehrával, nebo naopak do hraní nedával dostatečné emoce, a že mu zkrátka herectví nebylo souzeno. Jeho

⁶³ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 142.

⁶⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 142.

odchod z divadla však jejich přátelství neovlivnil, ba naopak se každý mohl věnovat svým zálibám v hudbě dle svého časového harmonogramu a mohla tak vznikat jejich nejpovedenější díla.⁶⁵

Zdeňk Svěrák o jejich tvorbě tvrdí, že ho často napadají rýmy, které si poznamenává do sešitu a následně je vpravuje do hudební linky složené Jaroslavem Uhlířem.⁶⁶ Někdy to však bývá i naopak – Jaroslav Uhlíř vytvoří chytlavou melodii, kterou si pak Zdeňk brouká a po dobu několika dní vymýšlí vhodný text. Tímto způsobem vznikla jejich nejpovedenější díla, například Holubí dům. Další jejich způsob spolupráce je i skládání po telefonu. Jaroslav přehraje momentální hudební nápad Zdeňkovi po telefonu, ten vyjádří svůj postoj a do dvou týdnů napíše text. Oba také dodávají, že aby měla písnička dostatečný úspěch, musí být trochu nevkusná, aby se chytila do paměti posluchačů. Zdeňk Svěrák ještě dodává, že 2,5 minuty času jsou rozhodující o tom, zda člověka píseň zaujme nebo ji z hlavy vypustí. Zároveň by píseň měla, aby se stala hitem, propojovat několik složek – legraci, vážnost, ale třeba i dojetí.⁶⁷

Přestože jsou jejich písně populární, v programech rozhlasových stanic zaznívají pouze tři z nich, a to Severní vítr, Není nutno a Holubí dům. Ostatní písně nezapadají do hlavního proudu vysílání. Hlavní náplní jejich tvorby vždy byla a je tvorba pro děti, i když se oba věnují i skládání pro jiné známé interprety.⁶⁸ V rozhovoru pro Českou televizi oba uvedli, že jejich cíl byl původně zcela jiný. Chtěli se stát skladateli populární hudby, což se jim trochu splnilo písní Severní vítr z roku 1980, ale skládání pro dětské publikum v nich vyvolává mnohem příjemnější pocity ze smysluplnější práce a navíc jsou prý i děti mnohem shovívavější obecenstvo. Důkazem kvality jejich tvorby jsou především jejich stálí fanoušci, kteří poslouchají jejich písničky od dětství a nyní i v dospělém věku a upřímně popisují nadčasovost a enormní genialitu písní. Všichni tvrdí, že je zpívají svým dětem a pozorují rozdíly mezi tím, jak je v dětství vnímali oni sami a jak je vnímají v současnosti jejich potomci. Dále poukazují na skutečnost, že dospělý jedinec vnímá jejich písně jinak než dítě, ale zároveň také to, že pro každou věkovou generaci jsou poutavé, jen si v ní každý najde s

⁶⁵ VIKTOR, Polesný. Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu. In: . 2019. Dostupné

z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>

⁶⁶ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeňk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 143 - 144.

⁶⁷ VIKTOR, Polesný. *Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu*. In: . 2019. Dostupné

z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>

⁶⁸ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeňk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 144.

postupem věku něco jiného. Mnoho jejich věrných fanynek, které pracují povoláním jako pedagožky, sdílí názor, že písně hojně využívají ve výuce, a to nejen v hudební výchově, ale i v přírodopisu, českém jazyce nebo tělocviku. Tato skutečnost se jeví jako přirozená, jelikož Zdeněk Svěrák je vystudovaný kantor a učitelské sklony jsou v jeho práci zřetelné. Sám si vždy přál, aby jeho písně provázely školní docházku a chtěl, aby tyto písničky hrály děti na besídkách, doprovázely je na hudební nástroje a objevovaly tak radost k hudbě. V pedagogických zařízeních jsou velmi oblíbené i jejich operky. Nejvíce hranými jsou Červená Karkulka nebo Budulínek a jsou vhodné jak pro žáky mateřských škol, tak i pro žáky prvního stupně základních škol.⁶⁹

Na otázku, jaký mají spolu vztah, oba jednohlasně odpovídají, že z velké části kamarádský, ale také pracovní, který se díky jejich několikaletému přátelství příjemně prolíná. Zdeněk vidí velké plus v tom, že mají stejné představy o výsledné hudbě, stejně laděný humor a navíc si důvěřují a navzájem se podporují. Zdeněk o Jaroslavu tvrdí, že je vynikajícím skladatelem, Jaroslav naopak tvrdí, že není lepší textař než právě Zdeněk. Jejich spolupráce je plna smíchu, legrace a vzájemné úcty.⁷⁰

5.1 HODINA ZPĚVU

Na konci roku 1987 se Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř rozhodli uvést do programu České televize pořad Hodina zpěvu – pořad, který je jakousi hudební výchovou na televizních obrazovkách.⁷¹ Cílem pořadu jsou písničky, které se budou líbit nejen dětem, ale i rodičům, kteří je budou poslouchat společně s nimi, což se i záhy objevilo jako díra na trhu. Po celou dobu existence nedělali žádnou dělicí hranici mezi dětskými a dospělými posluchači, naopak spoléhali na to, že si v písních každý najde to své.⁷² Nové díly vycházejí jednou ročně většinou v prosinci, reprízy i starších dílů však bývají častější. V pořadu vystupují členové dětského pražského sboru Sedmihlásky a Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř jako učitelé.⁷³ Co se týká zpěvu, tak oba přiznávají, že moc zpívat neumějí, ale písně si píšou přesně pro

⁶⁹ VIKTOR, Polesný. *Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu*. In: . 2019. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>

⁷⁰ VIKTOR, Polesný. *Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu*. In: . 2019. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>.

⁷¹ Česko-Slovenská filmová databáze. In: . Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/244771-hodina-zpevu/prehled/>

⁷² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 148.

⁷³ Dětský pěvecký sbor Sedmihlásek Praha. In: . Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131115184950/http://sedmihlasek.cz/zamereni.htm>

požadavky svého hlasu. Během poslechu jejich písní si tak můžeme všimnout, že výsledná píseň nebývá často cílená na dětský rozsah, ale spíše na rozsah dospělého muže.⁷⁴

Autoři považují Hodinu zpěvu za hnací motor a motivaci ke tvorbě. Jako předsevzetí si dali, že za rok vytvoří osm písniček a důkazem je jejich ukázkové plnění norem, jelikož mnohdy se jim podařilo vymyslet písniček i více. Když počet písniček dosáhl čísla 16, vydávali všechny na CD, které měly nejen obrovskou poptávku, ale i úspěch u všech věkových kategorií. Pravdou však je, že z osmi písní byly většinou úspěšné pouze dvě a sami autoři se baví tím, že před jejich vydáním se sází, která z nich to bude. Humornou vzpomínkou na toto téma je prohraná sázka Zdeňka Svěráka, který tvrdil, že píseň *Když se zamiluje kuň* hitem určitě nebude, avšak na internetovém portále YouTube má tato píseň rekordní počet 9 miliónů zhlédnutí a mezi posluchači patří k nejoblíbenějším písním.⁷⁵

Hodina zpěvu neplní jen funkci vzdělávací a zábavní, ale i funkci léčebnou. Podle slov vedoucí Divadelního souboru Studánky Psychiatrické nemocnice v Jihlavě Dany Holíkové, pomohla Hodina zpěvu v rámci muzikoterapie v psychiatrické nemocnici v Jihlavě dostat se pacientům ze stereotypu a zpříjemnit si den zpěvem. Taktéž pořad často supluje standardní výuku hudební výchovy na školách nebo se uplatňuje při mimoškolních aktivitách. (Ne)obyčejný pořad tak plní více didaktických funkcí, než se na první pohled může zdát.⁷⁶

Na otázku, jak to vidí tvůrci do budoucna, odpovídají, že po velkém koncertu *Trvalky* ve vyprodané O2 aréně v roce 2017 si dávají tvůrčí pauzu a zatím žádnou další Hodinu zpěvu neplánují. Avšak písničky ve svém volném čase skládají pořad a s přihlédnutím k jejich dalším soukromým projektům a zdravotnímu stavu může skládání písní na nový pořad trvat déle. Oba však mají vizi se ještě jednou v televizi objevit.⁷⁷

⁷⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 143-144.

⁷⁵ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 143.

⁷⁶ VIKTOR, Polesný. *Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu*. In: . 2019. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>

⁷⁷ VIKTOR, Polesný. *Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu*. In: . 2019. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>

5.2 NEJÚSPĚŠNĚJŠÍ PÍSNĚ

Většina písní se stala známými hity pro svůj humorný text i nápaditou a dobře zapamatovatelnou melodii. Jako příklad uvádím „curriculum“ tří písní, které pokládám za nejoblíbenější a dětmi nejčastěji prováděné.

1. Není nutno

Píseň *Není nutno* vznikla za účelem filmového zpracování pohádky *Tři veteráni* z knihy *Fimfárum* od Jana Wericha. Málokterý posluchač však ví, že se písnička vyskytuje právě v tomto filmu a zná ji spíše ze školních lavic, ze zpěvníku *Já, písnička 1*, nebo z rozhlasu či televize. První sloka písně poukazuje na děj příběhu (zmínka o zlatých mincích v kapse), další se zabývá duševními hodnotami, kde učí své posluchače správným prioritám. Píseň se stala píseň jakýmsi symbolem vyhlídek v lepší časy. Zatímco tato píseň patří u Svěráka mezi jeho oblíbené a pokládá ji za zdařilou, Jaroslav Uhlíř ji shledává jako prostou „dechovku“ a celá píseň mu připadá nedokončená. Mezi dětmi je nejoblíbenější část *Vadí, nevadí*, která je nenásilnou formou vede k rozlišování morálních hodnot (Nemít peníze nevadí, horší je nemít srdce). Písnička je veselá a slouží k rozveselení lidí v krizi s vidinou, že všechno zlé jednou pomine, či jen tak pro uvědomění si radosti ze života s tím, že i když nám není nejlépe, musíme zůstat i nadále optimističtí.⁷⁸

Dne 25. 3. 2020 byla písnička *Není nutno* použita jako poděkování všem zdravotníkům a sestřím pracujícím v době pandemie koronaviru v první linii. Píseň bylo věnováno pětiminutové okénko v České televizi a Zdeněk Svěrák v něm promlouval k českému národu o trpělivosti a o neztracení naděje. Společně pak s Jaroslavem Uhlířem zahráli píseň všem občanům, kteří se k nim mohli připojit ze svých domovů, oken nebo balkónů.⁷⁹

2. Severní vítr

I přesto, že píseň *Severní vítr* vznikla jako úvodní znělka k filmu *Vrchní, prchni*, stala se zároveň i velmi oblíbenou písní pro děti. Málokteré dítě během hudební výchovy však chápe pravý význam této písně – chudobu, lehko nabyté a lehce pozbyté bohatství nebo zmiňované rýžování peněz. Píseň si objednal ke svému snímku režisér Ladislav Smoljak, Zdeněk Svěrák

⁷⁸ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 146.

⁷⁹ SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Není nutno nezpívat (25.3.2020) - Boj proti Coronaviru*. In: . 2020. Dostupné z: <https://www.YouTube.com/watch?v=ryEAbGg6pnQ>

k němu složil text a Jaroslav Uhlíř hudbu.⁸⁰ Píseň se však dotýká tématu filmu jen okrajově, což byl požadavek režiséra, který si přál romantickou píseň o finančním bohatství, které však neznamená, že po jeho nabití bude člověk šťastný.⁸¹ Protože se jednalo o poměrně náročné dílo, pilně oba skladatelé studovali zlatokopecský slang, termíny i literaturu.⁸² Zdeněk Svěrák se dokonce inspiroval filmem Charlieho Chaplina *Zlaté opojení*. Jaroslav Uhlíř však přiznává, že ho text příliš nezaujal, stejně tak i jeho název, který v něm evokoval předpověď počasí. Nejprve vznikla pouze půlka písně, kterou k nazpívání nabídli českému zpěvákovi Pavlu Bobkovi, ten však odmítl a časem tak vznikla i druhá část písně, kterou nazpíval Jaroslav Uhlíř. Ten se díky tomu poprvé proslavil ve světě kultury nejen jako vynikající skladatel, ale i jako zpěvák.⁸³

Píseň se prosadila i díky hudebnímu doprovodu, který evokuje v posluchačích americkou country hudbu, v příjemném tempu s dojemným textem. Mladí posluchači znají skladbu ze zpěvníku Já, písnička 2 nebo od táboráků, jelikož i tato píseň, ostatně jako mnoho dalších písní z dílny Svěrák – Uhlíř, zlidověla.

3. Dělení

Píseň, která se původně měla jmenovat Píseň práce, byla vytvořena jako jedna ze šesti skladeb pro pohádku *Princové jsou na draka* a zpočátku se nelíbila ani jednomu z jejích autorů. Zdeňku Svěrákovi se nelíbil text, Jaroslavovi přišla hudba příliš fádni, avšak píseň se stala okamžitým hitem. Písnička nabádá svým skrytým významem posluchače, aby nechaly své chmury a zlepšili si náladu nějakou činností, ať už se jedná o práci manuální či duševní. Dělení, které zachraňuje úsměv a je lékem, je jednoduchou melodickou záležitostí, s chytlavým refrémem a opakující se slokou, díky kterým je i snadno zapamatovatelná.⁸⁴

⁸⁰ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 145 - 146.

⁸¹ DĚDEK, Honza. *LIDOVKY.CZ*. In: . 2011. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/znelo-to-jako-predpoved-pocasi-ne-hit-lici-uhlir-vznik-slagru-severni-vitr.A110116_162059_in_kultura_pks

⁸² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 145 - 146.

⁸³ DĚDEK, Honza. *LIDOVKY.CZ*. In: . 2011. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/znelo-to-jako-predpoved-pocasi-ne-hit-lici-uhlir-vznik-slagru-severni-vitr.A110116_162059_in_kultura_pks

⁸⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 146.

5.3 LITERÁRNÍ ČINNOST

Zdeňk Svěrák si vždy přál stát se spisovatelem a po dobu desítek let již vydává své knihy, jak pro děti, tak i dospělé. Společně s Jaroslavem Uhlířem vydávají zpěvníky s notami, pohádkové knížky pro děti nebo ilustrované hudební texty. První knihou byl výbor textů *Dělání: všechny smutky zahání* vydaný v roce 1996 nakladatelstvím Albatros. Obsahuje 50 textů písní s ilustracemi Milady Fischerové. Mezi nejznámější patří například *Severní vítr*, *Elektrický valčík*, *Není nutno* nebo *Když se zamiluje kůň*.

V roce 1998 byl vydán Zpěvník⁸⁵ obohacené o CD, kde jsou k dispozici písně jako *Skálo*, *skálo*, *Mléčný bar* nebo *Krávy, krávy*. O 7 let později, v září 2005, vznikla kniha, za kterou autoři získali cenu čtenářů Magnesia Litera, s názvem *Jaké je to asi v čudu*, ilustrovaná brněnskou umělkyní Vlastou Baránkovou a obsahující mimo písňových textů také krátké pohádky a povídky pro děti. Kniha dosáhla velkého úspěchu i u literárních kritiků, kteří potvrdili, že autoři přesně vědí, jak děti přemýšlejí a jak příběhy stylizovat do dětského světa – vystupují zde neživé předměty jako živé bytosti, zvířata si povídají mezi sebou. Pohádky jsou přiměřeně dlouhé, všechny jsou psané dětským jazykem a autoři v nich vedou děti k přemýšlení a k hrátkám s českým jazykem. Například v povídce *O požáru mlýna* postavili autoři pointu příběhu na vysvětlení pravého významu některých českých rčení – když chodí někdo spát slepicemi, neznamená, že spí v kurníku. V roce 2004 vyšla další hudební kniha *Když se zamiluje kůň*, která obsahuje 40 nejúspěšnějších hitů s notami a akordickými značkami. Zdeňk Svěrák o této knize řekl, že je jakousi sbírkou jejich oblíbených písní a děl, které považují za nejzdařilejší. Ilustrací se opět ujala Vlasta Baránková a vydalo ji nakladatelství Fragment, které knize udělilo cenu za nejlepší knižní novinku roku. O dva roky později (18. září 2006) měla křest jejich další hudební knížka *Mám v hlavě myš Lenku*, která ve svém názvu obsahuje slovní hříčku – mám v hlavě myšlenku, ilustrovanou opětovně Vlastou Baránkovou. Kniha mimo jiné obsahuje i dvě malé operky *Červená Karkulka* a *Budulíněk*.⁸⁶

Protože nejen písně, ale i pohádkové příběhy slavily velký úspěch, rozhodli se autoři spojit síly i u nehudebních knih, například u knihy *Radovanovy radovánky*, kterou společně pokřtili v únoru roku 2008.⁸⁷ Mezi další oblíbené publikace patří i kniha *Dětem* (2015), *Nejznámější*

⁸⁵ Oficiální název titulu: Zpěvník – písničky Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka, 1998

⁸⁶ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeňk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 156–160.

⁸⁷ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeňk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 156–160.

dětské písničky (2015), *Písničky o zvířatech* (2015), kniha *Jupí*, kde se nacházejí písničky z *Hodiny zpěvu* (2016), *Písničky z pohádek a filmů* (2017), kniha s filmovými písničkami ze snímku *Ať žijí duchové* včetně knižního píana (2017) a nejnovější knížkou je *Zpěvník* (2019) se 120 nejznámějšími hity.⁸⁸

O oblíbenosti jejich knih svědčí i fakt, že se knihy i nadále prodávají a jsou vydávány i reedice. Myslím, že každé dítě má ve své knihovně alespoň jednu knihu od těchto autorů. Dětským čtenářům se totiž zamlouvá jejich poněkud bláznivý kouzelný svět, který je tak nevšední, že je dopředu nepředvídatelný a plný překvapení. Čtenáři jsou nejvíce oceňované jejich humorné texty, jednoduché rýmy a nápadité způsoby veršování, které děti milují a dospělí pobaví. Dětská posluchači také ocení jakousi mírnou vulgaritu textů, například v písni *Mléčný bar* se v refrénu zpívá, že po sněžení pětatřiceti chlebíčků, kremrolí a pohárů, ještě pětatřicet kakají ve smyslu podstatného jména kakao. Navíc všechny postavy, ať už v příbězích nebo v písničkách, jsou dokonale vykresleny nebo jejich charakteristika obsahuje určitou pointu k odhalení jejich popisu ve slovních hříčkách.⁸⁹

⁸⁸ Knihy.abz.cz. In: . Dostupné z: <https://knihy.abz.cz/obchod/autor-uhlir-jaroslav-uhlir>

⁸⁹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*, Imagination Of People, 2012, ISBN 978-80-87685-04-4, s. 157.

5.4 SPOLEČNÉ DÍLO V UČEBNICÍCH HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Vzhledem ke známé skutečnosti o vysoké kvalitě děl Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, je velkým překvapením, že četnost výskytu jejich písní je v učebnicích hudební výchovy pro 1. stupeň na základních školách velmi nízká. Zmíněný fakt pramení z průzkumu několika běžně dostupných a hojně využívaných učebnic při výuce hudební výchovy, ve kterých zcela chybí nejen informace o těchto skladatelích, ale i jejich písně.

Zmínku o jejich společné práci je možné najít v pracovní učebnici Hudební výchova pro 1. ročník základní školy⁹⁰, kde se vyskytuje pouze odkaz na písničku Krávy, krávy, nikoliv však její plně znění, notový zápis či celý text písně. Kde jsou naopak dohledatelné celé písně včetně notového zápisu, akordů, textu a doplňkových ilustrací, tak je to možné v učebnici pro 2. ročník základní školy od nakladatelství Nová škola.⁹¹

Větší počet písní je možné nalézt ve zpěvnících Já, písnička, které jsou velmi frekventovaně využívány během hodin hudební výchovy, ačkoli se nedají počítat mezi učebnice. Taktéž se jejich písně objevují v sérii knih *Písničky z pohádek a filmů* (celkem 4 díly), jejichž autorem je Ondřej Suchý. Knihy obsahují písničky z filmů, ke kterým Zdeněk Svěrák skládal texty a Jaroslav Uhlíř hudbu. Písně zde mají nejen celkový notový zápis, ale i informace k jednotlivým filmům a k jejich autorům, které jsou navíc obohaceny o fotografie. Na rozdíl od originální knížky *Písničky z pohádek a filmů* od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře jsou zde notové zápisy mnohem jednodušší, se snazšími akordy a jsou tedy přizpůsobené mladším hráčům, kteří se chtějí sami doprovázet bez dospělého učitele hudby, třídního učitele nebo rodiče.

⁹⁰ PÁNKOVÁ, Jarmila, POBUDOVOVÁ, Lenka, POSPÍŠILOVÁ, Lenka, ROUBOVÁ, Ludmila, SLAVÍKOVÁ, Marie a TICHÁ, Alena. Hudební výchova: pro 1. ročník základní školy. Ilustrace Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2015. ISBN 978-80-7489-250-9.

⁹¹ JAGLOVÁ, Jindřiška. Hudební výchova 2: učebnice pro 2. ročník základní školy. Brno: Nová škola, 1998. ISBN 80-85607-66-2.

6 VÝZKUM

Výzkum této diplomové práce je zaměřen na znalost děl autorské dvojice Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře jak mezi učiteli, tak mezi žáky 1. stupně ZŠ a na možnostech jejich využití ve výuce.

6.1 CÍLE A HYPOTÉZY VÝZKUMU

Naším cílem bylo zjistit, zda hudbu výše uvedených autorů vyučující a jejich žáci znají, v jaké míře je využívána v hodinách hudební výchovy a jaká je motivace jejího zařazení do vyučovacího procesu nebo mimoškolní činnosti. Pozornost tak byla věnována především písni a možnostem jejich využití v rozličných hudebních činnostech v hodinách výchovy, popř. možnostem využití písní v mezipředmětových vztazích. Dále byla zkoumána četnost výskytu písní ZS a JU v učebnicích hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy a jak tato skutečnost ovlivňuje používání jejich hudby ve vyučování. Na základě výpovědí respondentů chceme dále zjistit, zda se budou lišit odpovědi v závislosti na délce pedagogické praxe nebo zda se budou vyskytovat specifické rozdíly u jednotlivých ročníků vzdělávání na 1. stupni ZŠ.

Na základě cílů našeho výzkumného projektu jsme stanovili následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Vyučující zapojují písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře do výuky hudební výchovy.

Hypotéza č. 2: Žáci současné generace neznají písně těchto autorů.

Hypotéza č. 3: Délka pedagogické praxe bude mít patrný vliv na častější využívání písní v hodinách hudební výchovy. Domníváme se, že, pedagogové s delší délkou praxe budou tyto písně více znát a tudíž je i častěji zapojovat do své výuky.

Hypotéza č. 4: Nejčastěji jsou písně zařazovány při vokálních a činnostech a nejméně jsou využívány k činnostem instrumentálním.

Hypotéza č. 5: Výskyt písní ZS a JU v učebnicích Hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy bude sporadický.

6.2 METODIKA A ORGANIZACE VÝZKUMU

Při výzkumu byly použity tyto výzkumné metody a techniky:

1. Z explorativních metod jsme použili dotazníkovou metodu.
2. *Metody přípravy dat.*

K organizaci dat z dotazníku jsme použili metodu rámcové analýzy jako předběžnou fázi vlastní interpretace dat a zredukovali tak data vytvořením tematických grafů s pomocí textového editoru.

3. Kvalitativní analýza dat pomocí textového editoru Word a jejich kvantifikace pomocí tabulkového procesoru programu Excel. Jeho použitím byly vytvořeny grafy s kvantifikací dat získaných vyhodnocením dotazníků.
4. Kvantitativní analýza zpracování výsledků výzkumu si vyžádala i uplatnění statistických metod. Pro náš výzkum jsme považovali za nejvhodnější aplikování metody procentuálního zpracování dat.

Nejprve jsme vytvořili dotazník obsahující celkem 15 otázek (viz příloha č. 4). Z hlediska typu otázek jsme použili otázky uzavřené (otázky č. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9 a 11), kdy respondent vybírá jednu nebo více předpřipravených odpovědí z několika možností, polouzavřené (otázky č. 8, 12, 13, 14 a 15), kdy respondent může zaškrtnout buď předpřipravenou odpověď, nebo napsat vlastní, kreativní odpověď, a otevřené, kdy dotazovaní vyjadřují vlastní myšlenku či názor na danou otázku (otázky č. 2 a 10). Místa pro odpovědi na tyto otázky mají podobu volného textového pole, kam je vypisován text nebo číslice.⁹²

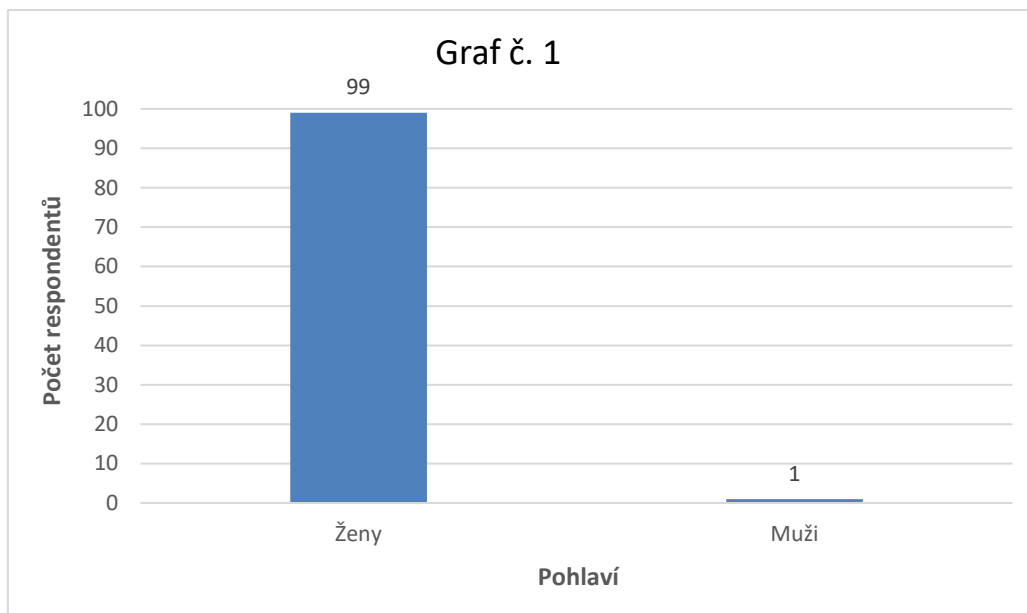
Výzkum probíhal v období od 5. 1. do 15. 2. a respondenty byli učitelé prvního stupně ze sedmi škol z různých krajů České republiky. Valnou většinu z respondentů jsem oslovila prostřednictvím telefonické komunikace s ředitelem školy, který spoluúčast svých zaměstnanců na dotazníku schválil. Následně byl všem vyučujícím, kteří s vyplněním souhlasili, emailem zaslán odkaz na formulář dotazníku s průvodním dopisem a s žádostí o vyplnění. Touto formou byl dotazník zaslán 100 učitelům a vyplněný zpět ho zaslalo 89 respondentů. Návratnost byla tedy 89 %. Dotazníky v papírové formě jsem se souhlasem paní ředitelky rozdala 11 pedagogům základní školy, kde jsem působila na souvislé výstupové praxi. Zde mi dotazník vyplnilo 11 dotazovaných, tudíž jeho návratnost byla 100 %. Celkem dotazník odevzdalo 100 respondentů.

Dotazník má tedy dostatečnou vypovídací hodnotu a jeho validita je zajištěna.

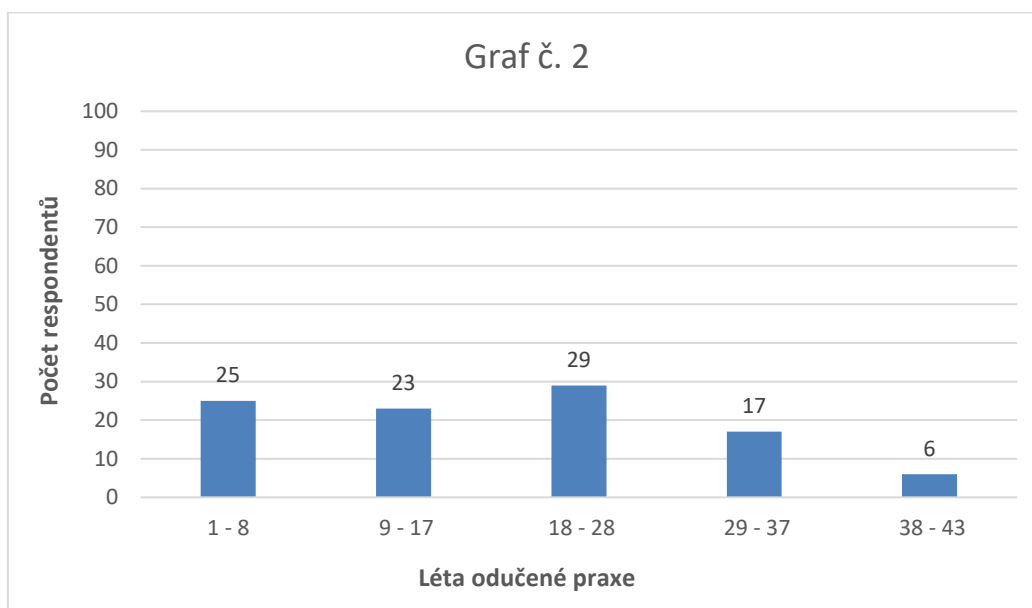
⁹² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4, s. 32-85.

6.3 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ A JEJICH INTERPRETACE

Otázka číslo 1: „Jaké je Vaše pohlaví?“

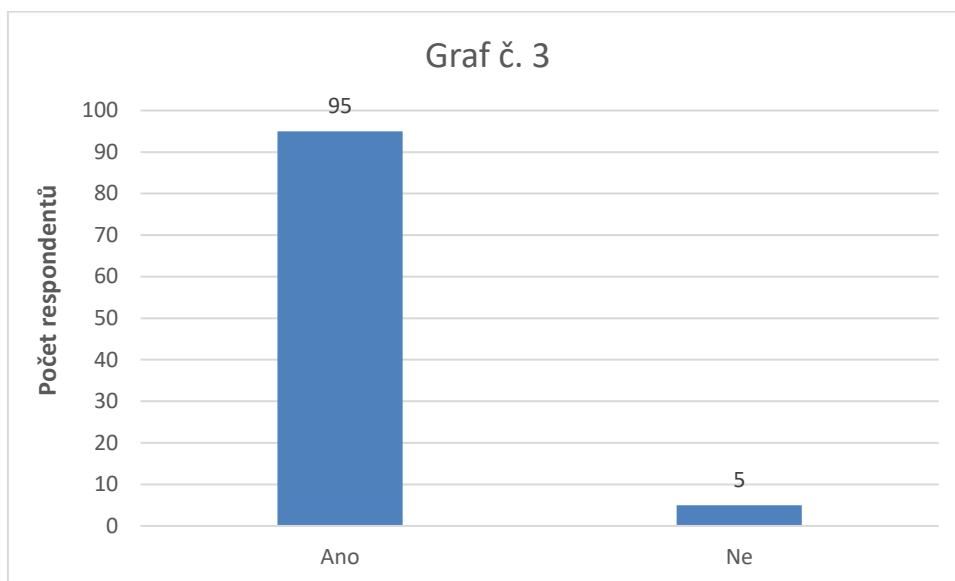

Ze 100 zúčastněných respondentů bylo 99 % žen a jeden muž (1 %). To potvrzuje mou domněnku o tom, že na prvním stupni základní školy převažuje mezi pedagogy ženské zastoupení nad zastoupením mužským. Pro účely výzkumu by však toto převažující zastoupení jednoho pohlaví nemělo mít vliv na výsledky šetření.

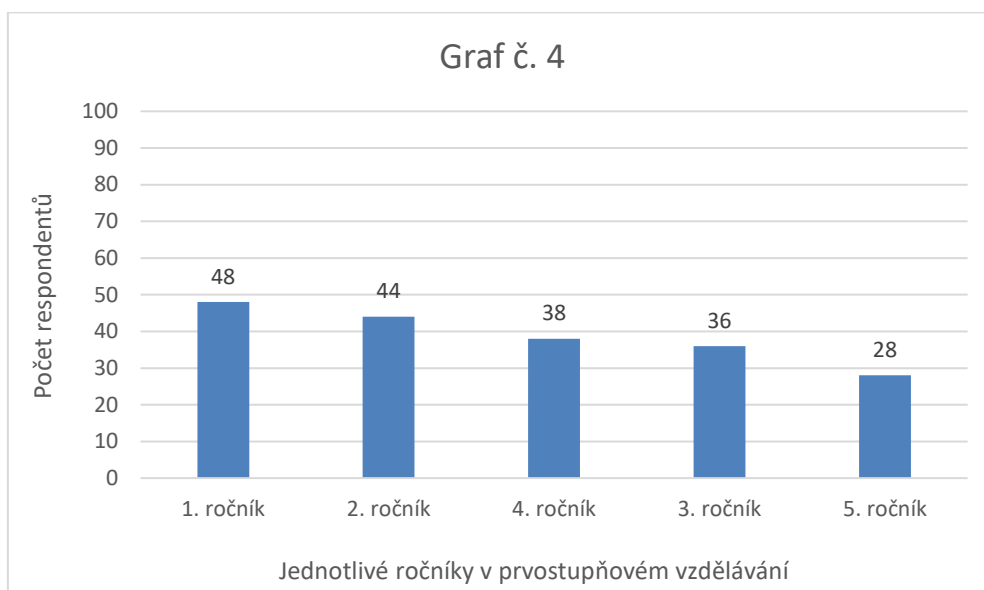
Otázka číslo 2: „Jaká je délka Vaší učitelské praxe?“

Z celkového počtu dotázaných pedagogů učí v současné době 29 % z nich průměrně 18 až 28 let. Další dvě rovnocenné skupiny byly učitelé začátečníci působící v praxi mezi 1 až 8 lety (celkem 25 %) a pedagogové s devítiletou až sedmnáctiletou délkou praxe (23 %). Zbýlími skupinami respondentů byli učitelé pohybující se ve školství 29 až 37 let (17 %) a nejmenší zastoupení měli učitelé učící 38 až 43 let (zbývající 6 %). Různorodé zastoupení věkových kategorií, skýtající škálu od 1 roku do 43 let, se může ukázat jako důležité pro prezentaci výsledků v dalších částech bádání.

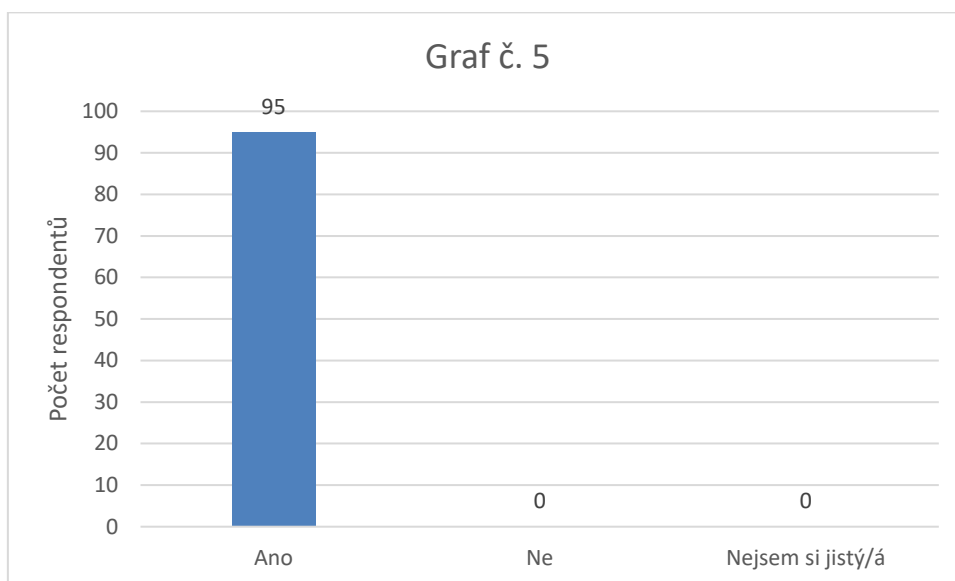
Otázka číslo 3: „Učíte hudební výchovu? Pokud odpovíte Ne, pokračujte, prosím, na otázku číslo 11.“

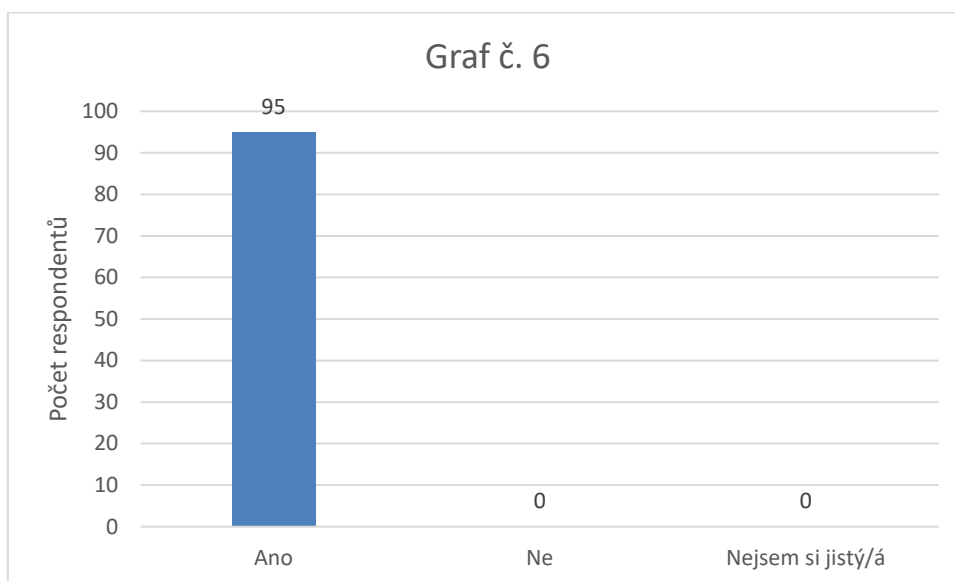
Absolutní většina dotázaných, jež vyplňovala dotazník, uvedla, že hudební výchovu aktivně vyučuje, což potvrzuje kredibilitu získaných dat. To ukazuje na skutečnost, že učitelé na prvním stupni základní školy téměř vždy učí hudební výchovu, někteří ji vyučují dokonce i na druhém stupni základního vzdělávání. V soukromých korespondencích prostřednictvím emailu nebo dotazníkového portálu, kterými mi dotazovaní odpovídali nebo reagovali na dotazník, také mnoho učitelů poukazovalo na důležitost hudební výchovy ve výuce na prvním stupni a potvrdilo problematiku absence tohoto předmětu v současné epidemiologické situaci. 5 respondentů hudební výchovu neučí a informace získané od těchto dotazovaných se tak nepromítají u otázek číslo 4 až 10. Výzkumná část tak dále pokračovala pouze s 95 respondenty.

Otázka číslo 4: „V jakém ročníku vyučujete hudební výchovu?“

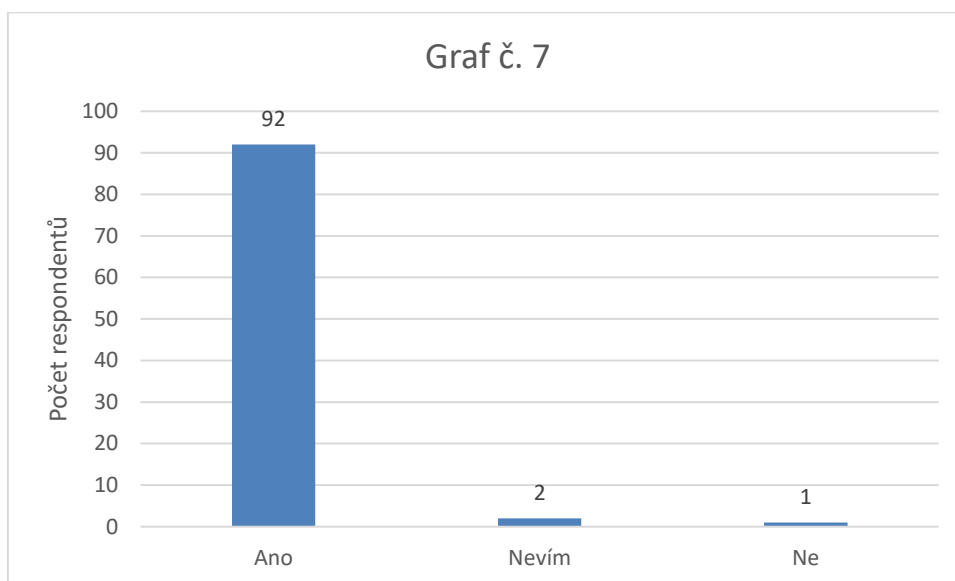
U této otázky mohli dotazovaní uvést více odpovědí, tj. zvolit více ročníků. Nejčetněji zastoupenou skupinou se stal první ročník, který vyučuje 48 respondentů a nejméně zastoupenou skupinou je 5. ročník. Mnoho z dotazovaných pedagogů uvedlo, že učí hudební výchovu ve všech ročnících prvostupňového vzdělávání současně, proto neuvádíme procenta, ale jen počty. Někteří dokonce do poznámek uvedli, že vedou na svých kmenových školách i dětský sbor, který navštěvují žáci od prvního do devátého ročníku.

Otázka číslo 5: „Znáte autorskou dvojici Zdeněk Svěrák – Jaroslav Uhlíř?“

V tomto grafu je možné zpozorovat 100 % shodu všech zúčastněných, kteří jednotně odpověděli Ano, tedy že všichni autorskou dvojici znají. Otázka číslo 5 tak potvrdila i přesvědčení, že jsou autoři a jejich díla na území České republiky všeobecně známí, a to nejen v pedagogickém, ale i v kulturním prostředí – Zdeněk Svěrák svými filmy a divadlem Járy Cimrmana a Jaroslav Uhlíř na poli hudby. Tento fakt svědčí také i o tom, že na scéně fungují již několik desítek let a jejich díla stále vzbuzují zájem posluchačů i diváků a jsou i nadále aktuální a velmi populární.

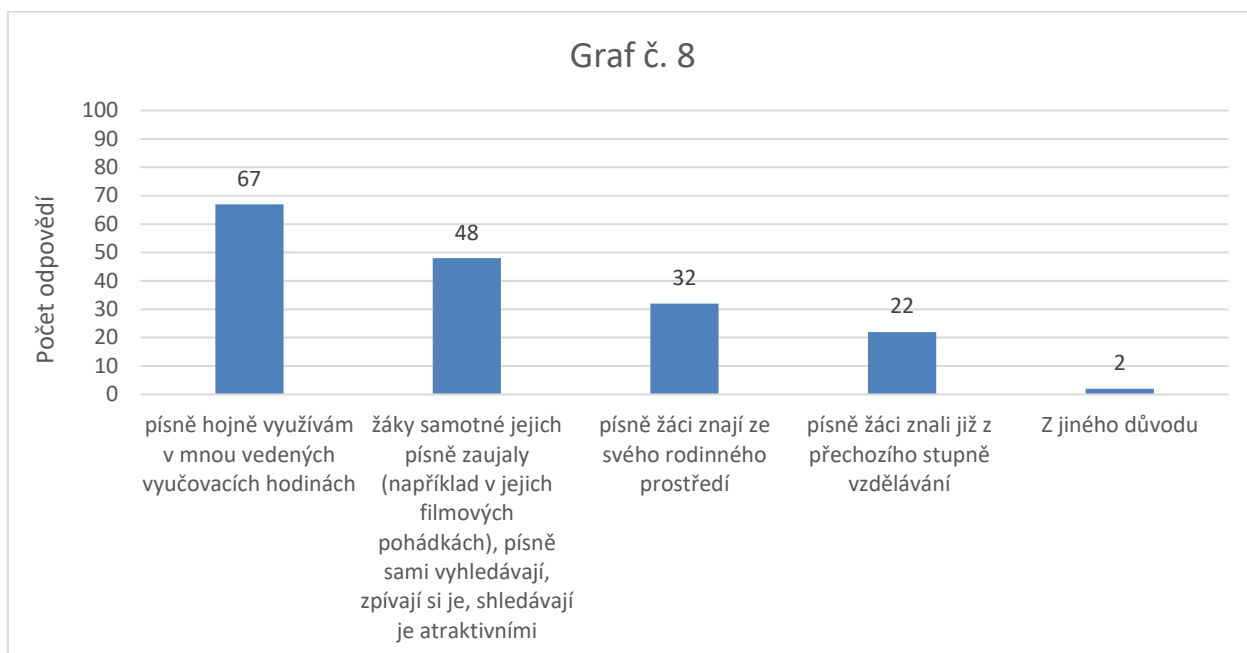
Otázka číslo 6: „Znáte jejich písně?“

Zde se opět všichni dotazovaní shodli a je zřejmé, že všichni respondenti písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře znají. Tato skutečnost není žádným překvapením, jelikož jsou písně z velké části zaměřené především na dětské posluchače a je zcela přirozené, že se jejich písně využívají hlavně ve školním prostředí. Dotazovaní však písně mohou znát i z filmových snímků, pohádek či televizních pořadů, které také mohou být použity i ve vyučování, a to nejen v hudební výchově. Písně provázejí své posluchače již několik generací a téměř každý se s nimi mohl setkat během povinné školní docházky. Domnívám se, že i to je důvodem, proč nikdo z dotazovaných nezvolil variantu Ne nebo Nejsem si jistý/á.

Otázka číslo 7: „Domníváte se, že tuto autorskou dvojici a jejich písně znají Vaši žáci?“

I v této otázce se opět většina respondentů (97 %) shodla na odpovědi Ano a tím potvrdila znalost písní od těchto autorů u žáků mladšího věku. Dva (2 %) z dotazovaných si nebyli jisti, zda jejich díla jejich žáci znají a pouze jeden respondent (1 %) uvedl, že jeho žáci písně neznají. Žádný z názorů však nemusí souviset s využitím písniček během hodin hudební výchovy, tázáno bylo pouze na znalost za účelem vytvoření si přehledu o informovanosti. Konkrétnější pohled na to, odkud a jak byly tyto písně žákům zprostředkovány, je možné nalézt v následujícím grafu.

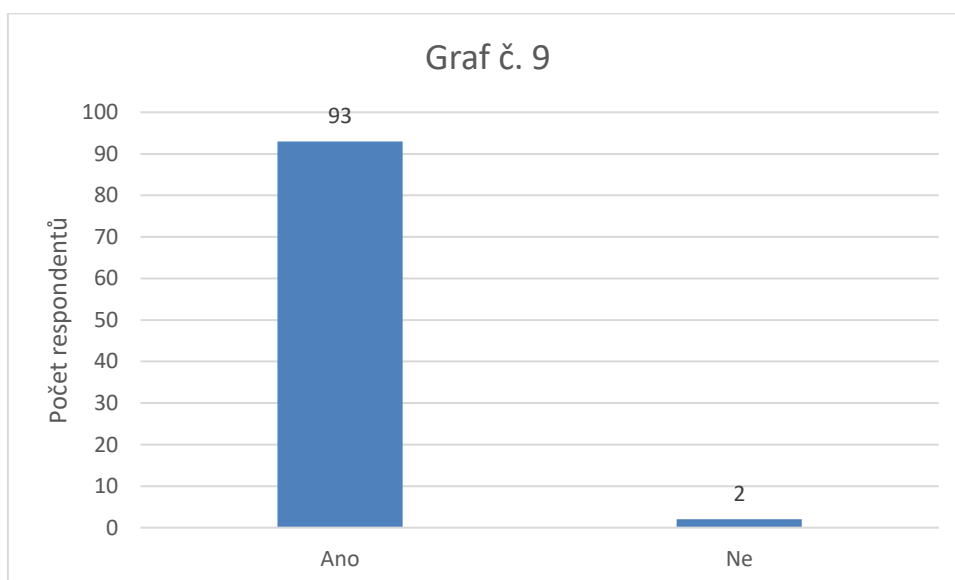
Otázka číslo 8: „Pokud jste v přechozí otázce odpověděl/a Ano: Vaši žáci znají písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře pravděpodobně z důvodu:“

Příčiny, proč žáci na prvním stupni základní školy, znají písničky zkomponované umělci Zdeňkem Svěrákem a Jaroslavem Uhlířem, může být hned několik. Pro potřebu tohoto výzkumu bylo vytvořeno 5 možných důvodů, které si respondenti mohli zvolit, ale také se mohli vyjádřit individuálně. Tuto možnost využili 2 respondenti (1 %), kteří k dalším formám seznámení se s písničkami uvedli ještě dětský pořad Hodina zpěvu, kterou svým žákům pouštějí během hodin hudební výchovy za účelem navození motivace, nebo používají jejich písně z psychologického důvodu, a to konkrétně při vyrovnávání se dětí s nějakým nepříjemným problémem nebo situací z dětského života (jako konkrétní příklad byly uvedeny písničky Rovnátko nebo Náušnice z třešně – vyrovnávání se s dětskou láskou). Vzhledem k tomu, že bylo opět možné uvést více odpovědí, nejčastěji respondenti volili možnost „Využívání písní během jimi vedených hodin hudební výchovy“ jako hlavní důvod znalosti písní. Těchto pedagogů bylo 39 %, což považují za velký úspěch a přínos do výuky hudební výchovy. 28 % pedagogů ovšem také uvedlo, že žáci mají o písně četný zájem, sami je ve volném čase vyhledávají a nachází v nich zalíbení. Samotný fakt, že současné děti znají pohádky a z nich písničky, které jsou už desítky let staré, je překvapivé a samotné autory to musí velice těšit. I to, že žáci znají jejich písně ze svého rodinného prostředí, o čemž se domnívá 19 % dotazovaných, je potěšující. U těchto žáků vzniká také velká pravděpodobnost, že jsou to právě tito žáci, kdo dál písně předává mezi své vrstevníky, protože jsou jim podávány tím nejpřirozenějším způsobem – v útlém věku jejich blízkými.

Stejně tak je v pozdějším věku budou předávat další generaci. I toto je možným důvodem, proč písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře po několik let stále nestárnou. Zbylí respondenti (celkem 13 %) podali informaci, že jejich žáci se setkali s těmito písněmi už v předchozím stupni vzdělávání, tedy v mateřské škole. Zde by však písně měly být voleny ještě citlivěji s ohledem na menší hlasový rozsah dětí. Vhodné jsou také písně s kratší délkou a vícečetným opakováním.

Otázka číslo 9: „Používáte písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře během hodin hudební výchovy?“

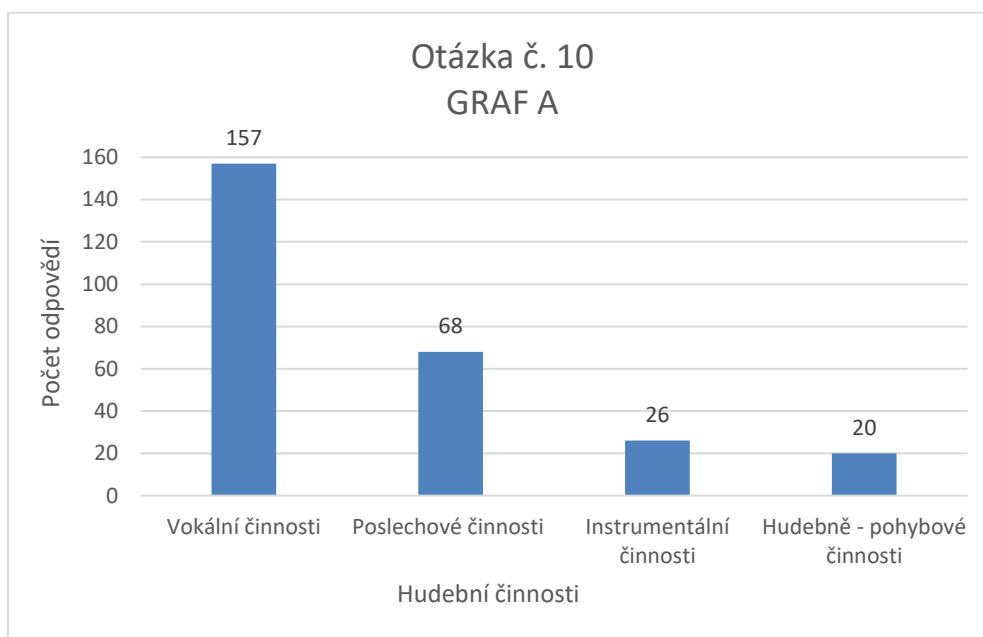
Skutečnost, že zúčastnění pedagogové z 98 % používají písně autorské dvojice během svých hodin hudební výchovy je příjemným zjištěním. Podrobnější využití těchto písní k různým činnostem při hodinách hudební výchovy je podrobněji popsáno v grafu číslo 10. Dva dotazovaní (2 %) zvolili odpověď Ne, tedy že nepoužívají tvorbu ve svých hodinách hudební výchovy. Důvodem může být i absence těchto písní v učebnicích hudební výchovy a učitelé ani žáci k nim nemusejí mít snadný přístup.

Otázka číslo 10: „Vypište, prosím, které písně s dětmi využíváte během hodin hudební výchovy a k jakým hudebním činnostem? (vokální činnosti – zpěv, poslechové činnosti – poslech písní a následná práce s nimi, instrumentální – hra na nástroj/e, hudebně – pohybové – tanec nebo jiné)?“

Název písně	Vokální činnosti	Poslechové činnosti	Instrumentální činnosti	Hudebně – pohybové činnosti
Není nutno	16	5	4	
Krávy, krávy	14	3	3	2
Září	15	4		
Dělání	13	4	1	1
Mravenčí ukolébavka	10	6	3	
Když se zamiluje kůň	12	3	2	1
Jaro	8	6	2	2
Prosinec	13	4		
Filmové písně	9	5		3
Operky	7	8	3	4
Narozeninová	7	1	3	
Stromy	6	4	1	
Pod dubem	3	3		1
Káča našla ptáče	3	2	1	
Chválím tě, země má	2	3	1	
Svátek zvířat	2	1		2
Datel	3	2		
Barbora píše z tábora	3			
Holky z Polabí	2	1		
Zlatnická	1		2	
Ta naše hospoda	1	1		1
Kamarádka Lípa	1	1		
Zajíc na bobku				2
Hadí	1			1
Nastává Máj	2			
Oči a oka	2			
Rovnátko	1	1		

V tabulce jsme uvedli všechny písně, které respondenti zmínili ve svých výpovědích více než jednou a informace, k jaké konkrétní hudební činnosti tyto písně osobně používají. Jak je z tabulky patrné, nejčastěji používanou písní ve všech hudebních činnostech se stala píseň *Krávy, krávy*. Vzhledem k povaze písně, její jednoduchosti a zpěvnosti je tato píseň opravdu vhodná do všech zmíněných činností, navíc je i dobře využitelná v mezipředmětových vztazích. Mezi další písně, které respondenti využívají ve všech aktivitách, jsou například píseň *Dělání*, *Když se zamiluje kůň* a *Jaro*. U těchto písní převažovaly hlavně vokální

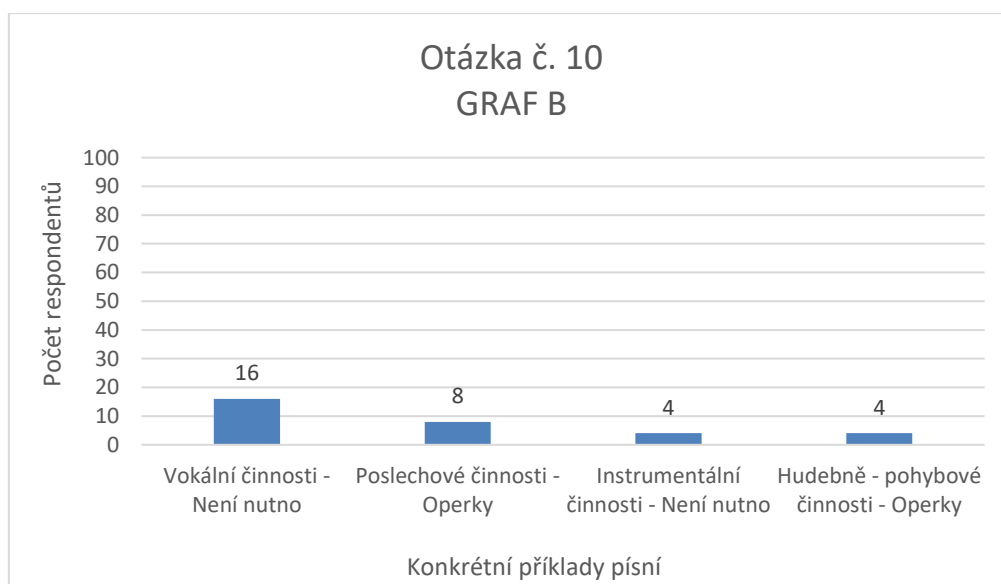
činnosti, v druhé řadě poslech a vyrovnané byly činnosti instrumentální a hudebně-pohybové. U některých písní respondenti ještě dodávali, že je používají jako motivaci k novému tématu, nebo naopak pro jeho upevnění, dále jako motivaci k výkonu nebo úkolu v jiných předmětech. Konkrétně se jednalo o písně: *Svátek zvířat* – prvouka, *Datel* – prvouka, *Barbora píše z Tábora* – český jazyk sloh, *Nastává Máj* – český jazyk a *Oči a oka* – prvouka a český jazyk. Dalšími písněmi, které v tabulce nejsou, protože byly zmíněny pouze jednou nebo bez udání zvolené činnosti, jsou: *Včelí máky*, *Moje milá*, *Trpasličí svatba*, *Vlnitý plech* a *Náušnice z třešně*. Zcela překvapující skutečností pro nás byla nepřítomnost písně *Severní vítr*, která je, dle našeho názoru, nejen velmi známá, ale i dostupná ve zpěvnících. Žádný z respondentů však tuto píseň neuvedl. Ostatní zmíněné písně byly vcelku očekávané a je dobře, že zůstanou i nadále používány ty nejkvalitnější a nejkrásnější z nich.

Odpovědi na desátou otázku jsem kvůli obsáhlosti a pro přehlednost rozdělila do dvou grafů. Z grafu A je patrné, že během hudební výchovy převažuje používání vokálních činností (58 %) a z odpovědí pedagogů je jasné, že písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře jsou nejvíce využívány v hodinách věnovaných zpěvu. Tento fakt není velkým překvapením, jelikož jsou tyto písně velmi zpěvné, dobře zapamatovatelné a rytmicky i melodicky zdařilé. Další činností, při které pedagogové využívají písně od těchto autorů, je poslech (25 %). Opět to není překvapením, protože se písně pyšní vynikajícími texty, které si hrají s českým jazykem, mají dostatek rýmů a zároveň jsou vtipné. 10 % pedagogů používá tyto písně i v hodinách zaměřující se na využití hudebních nástrojů, konkrétně v komentářích zmiňovali

hru na flétnu nebo klavír. Respondentky také uvedly, že veškeré písně, které v hodinách využívají, doprovází pomocí klavíru, kytary nebo houslí. V hudebně-pohybových činnostech převažovaly operky, krátká hraná a zpívaná představení, která jsou inscenací klasických pohádek jako například O Červené Karkulce, O Budulínkovi, O dvanácti měsíčkách nebo O Šípkové Růžence. Mnoho učitelů je využívá jako program na různé besídky nebo školní představení hrané žáky. Z grafu je zřejmé, do jaké míry jsou zastoupeny jednotlivé hudební činnosti, a i když má část vokálních činností nejvíce odpovědí, i 20 pedagogů (7 %), kteří seznámí své žáky s minioperkami nebo dokážou postavit hodinu hudební výchovy v hudebně-pohybovém duchu Svěrákovy a Uhlířovy hudby je nemalým úspěchem.

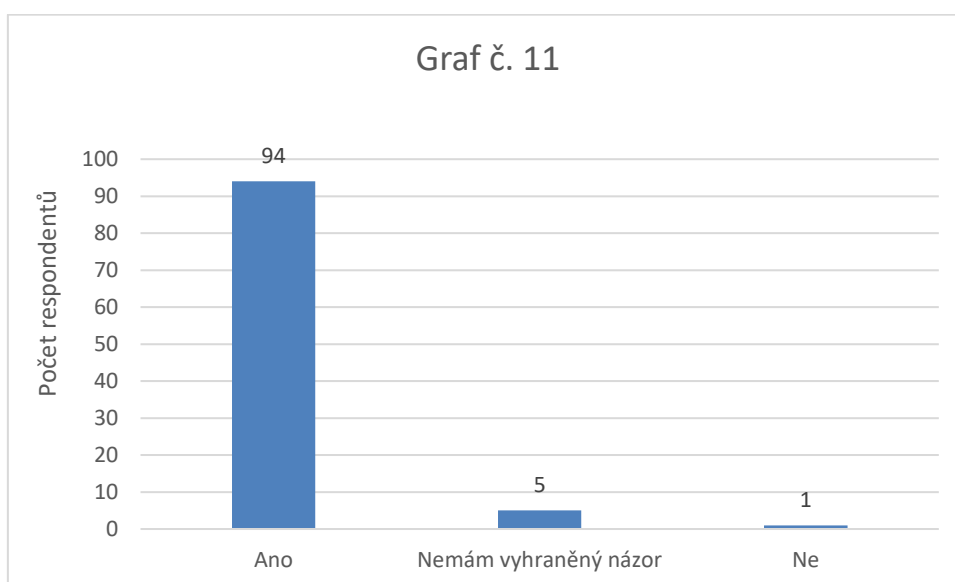
Počet odpovědí se nerovná počtu respondentů, protože každý respondent mohl vybrat více odpovědí.

V grafu B můžeme vidět nejčastěji volené příklady písní v jednotlivých kategoriích. Dle dotazovaných je nejčastěji zpívanou písní „Není nutno“, která je nejen snadno dostupná (ve zpěvnících, na internetu, v televizi, ve filmové pohádce), ale i veselá, zpěvná a část „Vadí, nevadí“ je mezi žáky velmi oblíbená. V kategorii poslech byly opětovně voleny operky. Tento výběr je logický, jelikož operky obsahují příběh, který prostřednictvím písní vybízí k příjemnému poslechu. S operkami dotazovaní pedagogové pracují i během hodin českého jazyka a porovnávají je s písemnou formou klasických pohádek. Pro instrumentální činnosti respondenti opět zvolili píseň „Není nutno“, a to hned z několika důvodů. Prvním a hlavním důvodem je jednoduchost písně, jelikož je píseň často uváděna v C dur s převahou čtvrt'ových not. Píseň se tak snadno hraje, rytmitizuje a zpívá současně. Dalším uváděným

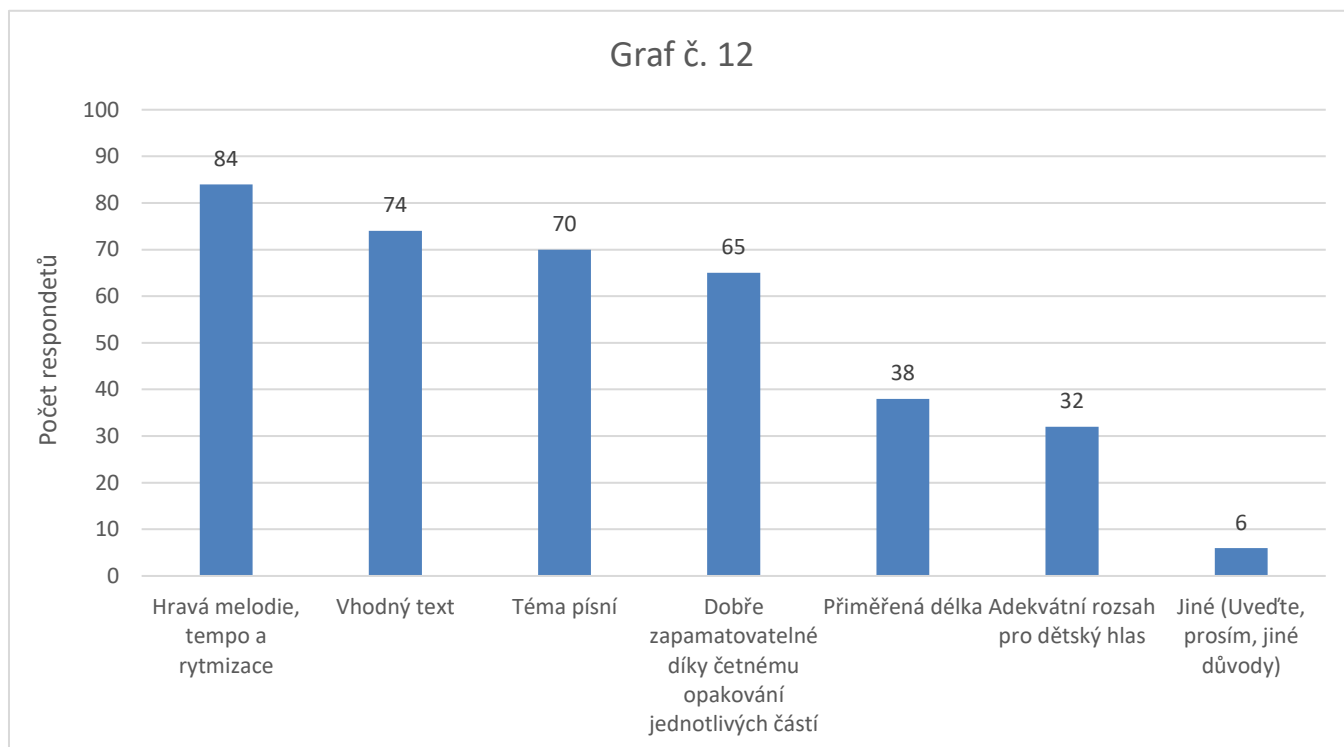
důvodem byla i povaha písně, která je veselá, v rychlejším tempu, s optimistickým duchem a žáky tak její hraní baví. Posledním důvodem, který zúčastnění pedagogové také hodně zmiňovali, je všeobecná znalost této písně z rádií, televize nebo internetu a žáci se ji nebojí hrát i bez znalosti not a rádi ji hrají na jednoduché nástroje jen dle svého sluchu. Mezi hudebně-pohybovými činnostmi se objevovaly znovu operky, které, jak je zmíněno výše, jsou na školách využívány hlavně během školních akcí, jako jsou besídky, akademie nebo koncerty v základních uměleckých školách. Protože se v operkách vyskytuje i tanec a herectví, jsou také často používány během hodin dramatické výchovy.

Otázka číslo 11: „Ztotožňujete se s názorem, že jsou díla pro děti od těchto autorů velice kvalitní a vhodná pro dětské publikum?“

Naprostá většina respondentů (94 %) je přesvědčena o vysoké kvalitě děl autorské dvojice a jejich vhodnosti pro dětské posluchače. 5 % pedagogů reagovalo nevyhraněně, avšak do poznámek 4 % z nich dopsali, že si nedovolí hodnotit jejich díla po profesní stránce, jelikož nemají dostatečné hudební vzdělání, ale jen vzdělání pedagogické. To jim však nikterak nebrání písně zkoumaných autorů plně využívat během svého vyučování. Jediný hlas reagoval odpovědí Ne. 94 % respondentů hodnotí písně kladně. Konkrétní hodnocení děl a důvody, proč jsou písně Svěráka a Uhlíře dle názoru respondentů kvalitní, ukazuje následující graf.

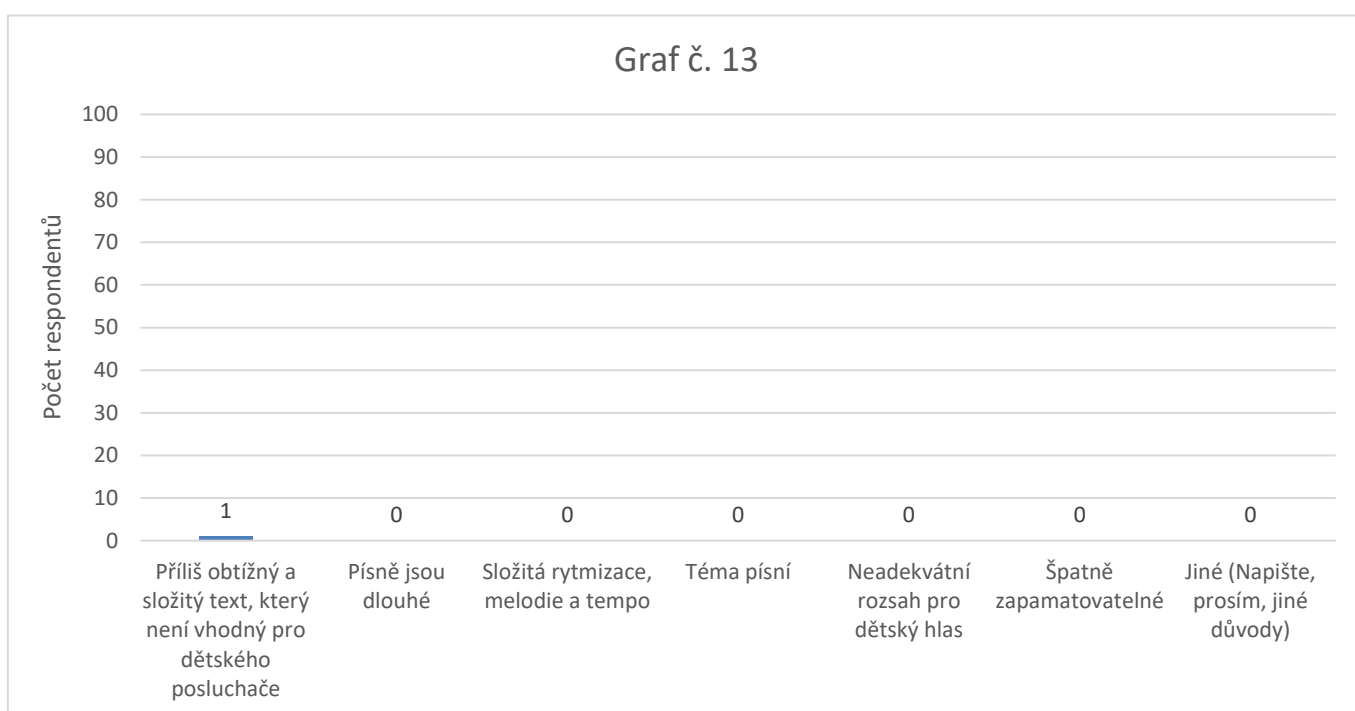
Otázka číslo 12: „Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a Ano, proč se domníváte, že jsou jejich díla kvalitní a didakticky vhodná pro dětské posluchače?“

U této otázky bylo opět možné zvolit více odpovědí. Z grafu je patrné, že se respondenti shodli na 4 pilířích Svěrákových a Uhlířových písní. Nejčastěji voleným aspektem, 23 %, je hravá melodie, tempo a rytmizace. Můžeme tedy z tohoto hlediska jejich díla považovat za kvalitní. Další neméně zastoupené zkoumané hledisko je vhodný text písní (20 %), díky kterým jsou jejich písně hojně využívány i v mezipředmětových vztazích. Z 19 % jsou také velmi oblíbené kvůli svým tématům, která řeší různorodé oblasti dětského života, zároveň jsou vtipná, poutavá, ale i edukativní. Dalším důvodem, proč pedagogové používají písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře (celkem 18 % pedagogů), je také „chytlavost“ písniček, které si žáci dobře pamatují i díky neustálému opakování jednotlivých částí v písni. Menší počet respondentů (10 %) ještě uvedlo vyhovující a přiměřenou délku děl a 8 % pedagogů popisuje přiměřený rozsah odpovídající dětskému hlasu. Zbýlých 6 respondentů (2 %) vyjádřilo ještě svůj vlastní pohled na problematiku, například nadčasovost všech písní, jsou i po skoro padesáti letech stále aktuální a v kurzu. Dále vyzdvihovali jejich jazykovou stránku, která se jim zdá vtipná a vzdělávací, a dvě respondentky ještě popsaly spontánnost pohybu jejich žáků po spuštění písní. Velkou výhodou vidí také v jejich dostupnosti na internetových portálech a dají se tak snadno při výuce využít. Jedna z pedagožek představila podobnost písní s lidovou tvorbou a obhájuje tak i důvod, proč jsou písně tak působivé.

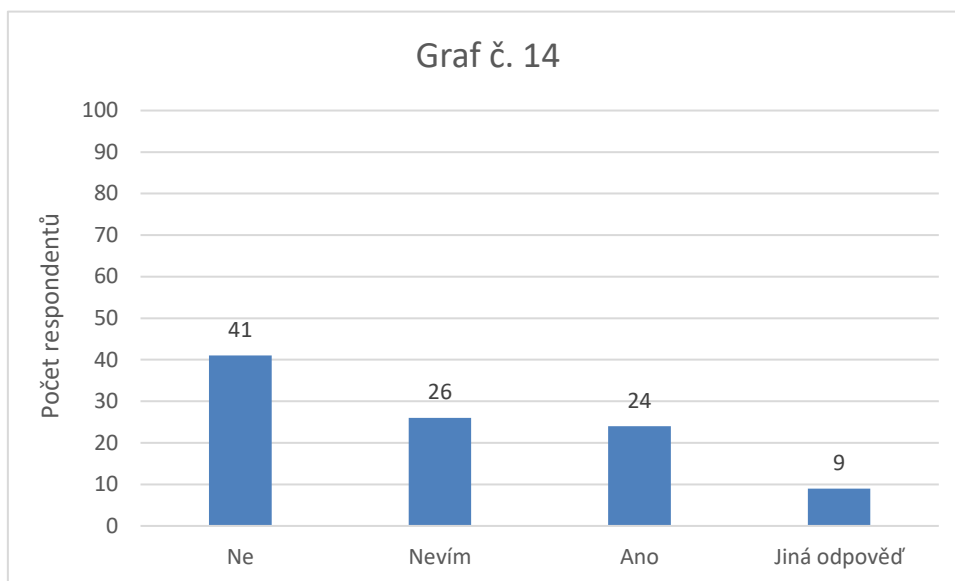
Zajímavý názor obsahuje i odpověď paní učitelky ze Základní školy Dobrá voda u Českých Budějovic, která písni využívá i k instrumentální výuce a hodnotí je jako zábavné a nenáročné skladby, které děti baví.

Otázka číslo 13: „Pokud jste odpověděl/a Ne, z jakého důvodu se domníváte, že jejich díla NEJSOU kvalitní a vhodná pro dětské posluchače?“

Na tuto otázku odpověděl pouze jeden z respondentů. Hovoří o obtížnosti textu písní a domnívá se, že není příliš vhodný pro dětského posluchače. Jak je výše zmíněno, Zdeněk Svěrák jako textař si velmi často s jazykem jednotlivých slok hraje, používá neotřelé fáze nebo vymýšlí nová slovní spojení a je zcela pochopitelné, že některému posluchači to může přijít atraktivní a někomu zcela naopak. Pedagogové, kterým se zdají jejich texty příliš obtížné, mohou ve výuce hudební výchovy použít didaktickou transformaci a texty mohou svým žákům zprostředkovávat jednodušší formou.

Otázka číslo 14: „Obsahuje učebnice hudební výchovy, kterou používáte během výuky, písně této autorské dvojice?“

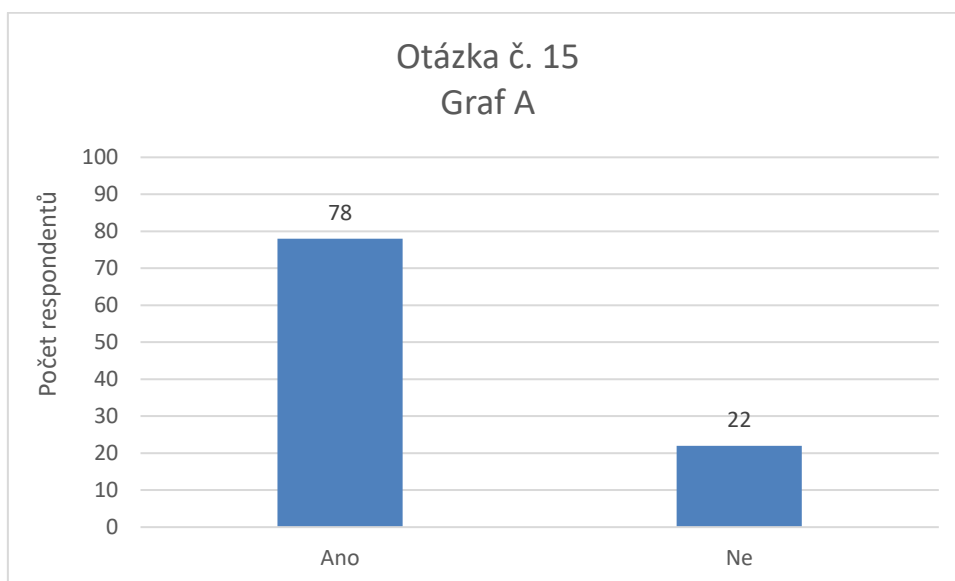

Sporadický výskyt společných děl z autorské dílny Svěrák – Uhlíř v učebnicích hudební výchovy je rozebrán v kapitole 5.4. Společné dílo v učebnicích hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy. Proto nebylo překvapením, že v této části dotazníku byla většina odpovědí Ne (41 %), tedy, že se v učebnicích hudební výchovy, které dotazovaní používají, písně vůbec nevyskytují. Výjimku tvoří 24 % respondentů, kteří uvedli, že jejich učebnice hudební výchovy obsahuje písně autorů. Konkrétně se jedná o učebnice z nakladatelství Nová škola, Fraus nebo učebnice Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ od SPN Praha⁹³. Zbylí respondenti (26 %) s podivem nevěděli, zda jejich učebnice písně obsahuje. V rámci „jiné odpovědi“ (9 %) tři pedagogové uvedli, že používají během hodin hudební výchovy výhradně zpěvník Já, písnička⁹⁴ a šest pedagogů žádné učebnice hudební výchovy nepoužívá. Celá tato situace s absencí děl Svěráka a Uhlíře v učebnicích je překvapivá, protože jak už vyplývá z grafů číslo 11 a 12, naprostá většina dotazovaných s jistotou potvrzuje kvalitu a oblíbenost těchto děl jak z hlediska textového a hudebního, tak i na základě zájmu žáků. Jejich zastoupení v učebnicích je však, dle mínění pedagogů, žalostně malé.

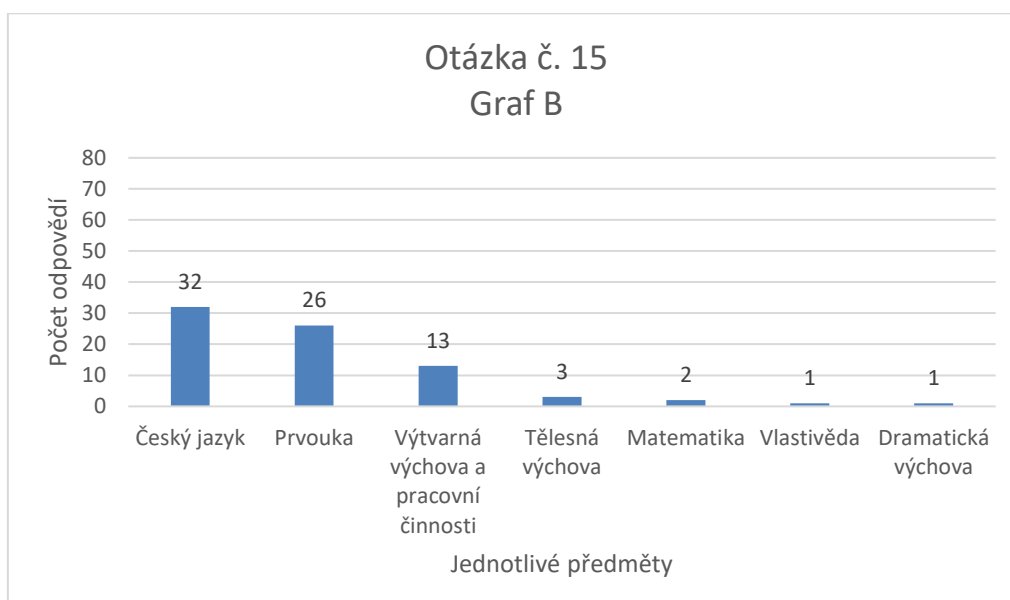
⁹³ Autorka učebnice Marie Lišková, ucelená řada od 1. do 9. ročníku, zpracovaná především absolventy učitelství Českého jazyka a hudební výchovy a Ruského jazyka a hudební výchovy Pedagogické fakulty UK Praha.

⁹⁴ Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol: pro 1. - 4. třídu. Cheb: Music, 1995. ISBN 80-85925-01-X.

Otázka číslo 15: „Používáte písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře i v mezipředmětových vztazích nebo jiných předmětech, než je hudební výchova? (Pokud ano, uveďte, prosím, v jakých.)“

Z celkového počtu dotázaných uvedlo 78 % pedagogů fakt, že používají písničky autorů v mezipředmětových vztazích nebo jiných předmětech, než je hudební výchova. Zbýlých 22 % respondentů písně v jiných předmětech nepoužívá.

Většina z dotazovaných (41 %) uvedla předmět český jazyk, kde používají především texty písní, se kterými dále pracují. Několik pedagogů také uvedlo, že písně pomáhají pochopení rytmu čtení, tudíž jsou hojně využívány v prvních ročnících při hodinách čtení. Další

pedagogové používají písně Zdeňka Svěráka při seznámení se s rýmy, popisu prostředí nebo psaní dopisu při slohové části výuky českého jazyka (například píseň *Barbora píše z tábora*), nebo při odvozování a čtení samohlásek pomocí písně *Nastává Máj*. Další předmět, kde velké množství dotazovaných (33 %) používá písně od této autorské dvojice je prvouka (Člověk a jeho svět nebo Přírodověda). Využití písní v tomto předmětu je přirozené, protože Svěrák s Uhlířem se ve svých textech zabývají tématy z různých odvětví a taktéž prvouka se nezabývá jen přírodou, jejími jevy a zástupci ze světa fauny a flory, ale i tématy jako je rodina, zdraví, sport nebo časová a prostorová orientace. Hojně využívanými písněmi v hodinách prvouky jsou písně *Jaro dělá pokusy*, *Datel*, *Kamarádka Lípa*, *Svátek zvířat*, *Rovnátko*, k uchopení ročních období pak písně *Září* nebo *Prosinec*. 17 % z dotázaných uvedlo, že jsou písně Svěráka a Uhlíře také využívané během hodin výtvarné výchovy nebo pracovních činností. Zde se učitelé shodli, že písně používají jako motivaci před vyráběním výrobků, nebo žákům přehrávají písně během práce pro navození příjemné atmosféry pro tvoření. 5 % respondentů uvedlo ještě použití jejich hudby během hodin tělesné výchovy, 2 % v matematice, 1 % ve vlastivědě (dopravní nauka) a 1 % v dramatické výchově (hraní operk). 3 % dotazovaných pedagožek do dotazníku ještě napsalo, že jejich písně využívají v každém předmětu, kde se zrovna hodí, buď jako motivaci k začínání nové látky, nebo ke kreativnímu zpestření výuky. Velmi často jsou také používány na školních akcích, jako jsou školní karnevaly, masopusty nebo besídky, a dokonce jedna z pedagožek ze základní školy Nerudova v Českých Budějovicích pouští tyto písně svým žákům během přestávek mezi vyučovacími hodinami.

6.4 VERIFIKACE HYPOTÉZ

Hypotéza č. 1 byla potvrzena. Jak je z grafu číslo 9 patrné, naprostá většina dotazovaných uvedla, že písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře zapojuje do výuky hudební výchovy. Tento fakt jsme z velké části předpokládali, avšak nepočítali jsme s 98 % úspěšností. Tento výsledek je velmi potěšující.

Hypotéza číslo 2 nebyla potvrzena. Předpokládali jsme, že žáci vzhledem ke svému věku, stáří vzniku písní a současných generačních zájmů, které jsou nyní jiné než před padesáti lety, kdy písně většinou vznikaly, nebudou tyto písně znát. Pomocí dotazníku jsme však přišli na zcela opačnou skutečnost, a to, že až 97 % žáků písničky zná nebo s nimi nějakým způsobem přišlo do kontaktu. Dokonce jsme se domnívali, že se s touto hudbou pravděpodobně setkali až ve školním prostředí, avšak 32 % respondentů uvedlo znalost písní již z rodinného prostředí nebo z mateřských škol. Navíc mají samotní žáci, jak vyplývá z grafu číslo 8, velký zájem o jednotlivé písně nebo filmové pohádky a sami je ve svém volném čase vyhledávají. I když nebyla hypotéza prokázána, výsledek můžeme pokládat za pozitivní.

Hypotéza č. 3: Předpoklad, že pedagogové s delší dobou praxe budou mít bližší vztah k písním Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, se ukázal jako mylný. Délka pedagogické praxe naprosto nesouvisela s využíváním písní v hodinách hudební výchovy, ale záviselo to na zcela jiných faktorech. Jako příklad uvádíme: vztah učitelů k této hudbě, míra atraktivitu písní pro konkrétní učitele, tematické plány vyučovacích hodin nebo i momentální rozpoložení žáků⁹⁵. Délka praxe nebo věk respondentů nemá vliv na zařazování písní do výuky. Hypotéza se tedy nepotvrdila.

Hypotéza č. 4 byla potvrzena pouze z poloviny. Vokální činnosti se prokázaly jako nejpoužívanější aktivita v hodinách hudební výchovy a to s početnou převahou 58 %. Nejméně používanou činností však nejsou činnosti instrumentální, ale hudebně – pohybové. Domnívali jsme se, že činnosti instrumentální nebudou hojně používány z důvodu, že hra na nástroje, s porovnáním s ostatními činnostmi, nebývá obvyklou hlavní náplní vyučovací hodiny. Věřili jsme, že hudebně-pohybové aktivity budou v souvislosti s těmito písněmi využívány mnohem častěji. Písně jsou totiž rytmické, pobízející k přirozenému pohybu, a navíc jsme očekávali i větší zapojení operek do vyučovací jednotky. Avšak procentuální zastoupení hudebně-pohybových činností činilo pouhých

⁹⁵ poznatky ze soukromých korespondencí v dotazníku u otázek s číslem 9, 10 a 15

7 % a instrumentálních činností 10 %. Rozdíl není nikterak závažný, nicméně v tomto ohledu nebyla hypotéza číslo 4 zcela potvrzena.

Hypotéza č. 5 byla potvrzena. Náhled na situaci s učebnicemi obsahující díla autorů Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře jsme zformovali už v kapitole 5. 4. Společné dílo v učebnicích hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy. V této kapitole jsme si vytvořili mínění, že počet těchto učebnic je nevelký, a i s ohledem na oblíbenost a kvalitu těchto děl je tato situace nemilým překvapením. Bohužel se tato domněnka potvrdila i po vyhodnocení všech dotazníků. Většina pedagogů potvrdila, že jejich učebnice tyto písně neobsahují. Respondenti, kteří potvrdili výskyt písní v jimi používaných učebnicích, většinou zmiňovali učebnice, které jsou již zmíněny v kapitole 5. 4. a navíc odkázali ještě na 2 další tituly. Hypotéza se tedy potvrdila, avšak s výsledky šetření nemůžeme být spokojeni.

6.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Z výsledků dotazníkového šetření zaznamenaných do jednotlivých grafů a poté jejich vyhodnocení je zřetelná dlouholetá obliba a vysoká míra využití děl autorské dvojice Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře a to nejen v hodinách hudební výchovy. U velkého počtu jimi vytvořených skladeb je pravděpodobnost, že nalezneme mnoho oblíbených písní, a to hlavně díky jejich rozmanitosti hudební, textové či tematické, opravdu velká. Jejich půvab oceňují hlavně dětští posluchači a není náhodou, že jsou písně proto stále aktuální a atraktivní pro všechny věkové kategorie pedagogů, kteří je pak hojně využívají ve výuce.

V tomto výzkumu bylo vyšetřováno hned několik aspektů této hudby. Hlavním zaměřením bylo zkoumání důvodu jejich častého výběru do výchovně vzdělávacího procesu. Jednotlivé kategorie byly pečlivě posuzovány z několika úhlů pohledů a u většiny odpovědí jasně převládala dominance jedné zvolené odpovědi. I toto může být možným důkazem o již zmíněné oblíbenosti a kvalitě děl hlavně s přihlédnutím k tomu, že se dotazníku zúčastnil různorodý vzorek respondentů, jak z hlediska věkového, tak i působením na zcela odlišných školách. Dotazník byl zaměřen na pedagogy vyučující na 1. stupni základní školy a zvláště pak na ty, kteří učí hudební výchovu. Orientace jednotlivých dotazů byla zaměřena především na jimi vedenou výuku, na jejich názory ohledně problematiky využití písní v jednotlivých kategoriích hudebních činností. Musíme podotknout, že všichni dotazovaní učitelé byli velmi laskaví, ochotní, k tématu se vyjadřovali smysluplně s hodnotnými komentáři i konstruktivní kritikou.

Za důležitý výsledek našeho bádání pokládáme oblast šetření chybějícího výskytu písní Svěráka a Uhlíře v běžně používaných učebnicích hudební výchovy. Bylo by zajímavé se této problematice věnovat detailněji a s příchodem nových učebnic na trh sledovat změny v četnosti zařazení jejich písní.

Diskutabilní částí dotazníku byl pak soubor názorů o možné kvalitě těchto děl, kde se objevovaly velmi rozdílné názory na to, z jakého hlediska lze jejich hodnotu prokázat. Za zmínku také stojí i část dotazníku věnující se využití písní i v jiných předmětech. Vyučující zde kreativně popisovali své netradiční pojetí výuky za podpory písní ve zcela nehudebních předmětech, jako je například tělesná výchova nebo matematika. Všechny komentáře k tématu byly velice přínosné.

Nejhodnotnější částí z celého šetření byla pro nás část, která je věnována konkrétním písničkám a jejich metodickému využití v jednotlivých hudebních činnostech. Z výsledků

výzkumu je vidět velikost stopy, jež tato autorská dvojice zanechala za celou dobu svého působení na několika generacích žáků i pedagogů.

7 MOŽNOSTI DIDAKTICKÉHO VYUŽITÍ PÍSNÍ ZDEŇKA SVĚRÁKA A JAROSLAVA UHLÍŘE

Tato kapitola, věnující se didaktickému využití písní pro děti autorů Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, obsahuje tři metodické listy určené pro první, druhý a čtvrtý ročník prvního stupně primárního vzdělávání. První metodický list je zaměřený na vokální činnosti, kde je prostřednictvím vybrané písně *Pan Buřtík a pan Špejlička* (viz Příloha č. 5 a č. 6) zhotoven plán výukové jednotky hudební výchovy s nácvikem písně pomocí imitační metody. Hlavním cílem tohoto metodického listu je žáky písní po logicky navazujících částech naučit a procvičit jejich intonační a rytmické dovednosti.

Druhý list popisuje využití jedné z písní autorů v poslechových činnostech. Pro tyto účely byla zvolena píseň *Barbora píše z tábora* (viz Příloha č. 7 a č. 8). Píseň v sobě ukrývá detailně popsany příběh protkaný humorem, ale i smutným prožitkem a je tak z hlediska možností poslechových aktivit vhodná do hodiny hudební výchovy orientované na poslech.

Poslední předložený návrh didaktického zpracování písně obeznamuje budoucí čtenáře s možným rozvržením vyučovací hodiny zaměřené na instrumentální hru. Cílem této hodiny je podle zvuku stanovit rozdíl mezi rytmickými a melodickými nástroji, určit jejich názvy a způsob hry a přivést žáky ke vhodnému výběru skupiny nástrojů pro účely přehrání zvolené písně. Vybranou písní je píseň *Zlatnická* (viz Příloha č. 9), jež dává prostor jak melodické předehře určené pro zdatnější žáky, tak i rytmickým částem, které zvládnou ztvárnit na hudební nástroje, příp. hrou na tělo, i méně zkušenější žáci.

Cílem těchto metodických listů je ukázat možnosti, jak lze písně těchto autorů použít v hodinách hudební výchovy. Didaktické využití těchto písní je nepřeborné, stejně tak výběr písní k jednotlivým hudebním činnostem. Písně je možné využívat i v mezipředmětových vztazích. Možnosti jejich aplikace do výchovně vzdělávacího procesu jsou mnohostranné. Následující didaktické listy pak mohou být inspirací pro pedagogy, kteří chtějí svou výuku obohatit o poznatky o této autorské dvojici a přiblížit tak jejich písně svým žákům.

7.1 METODICKÝ LIST – VOKÁLNÍ ČINNOSTI – NÁCVIK PÍSNĚ METODOU IMITACE

Předmět: Hudební výchova

Předpokládaný ročník: první
Píseň: Pan Buřtík a pan Špejlička

ČAS. DOTACE	CÍL	AKTIVITA	POMŮCKY / MATERIÁLY
		1. Úvodní část	
1 min		Uvedení hodiny, přivítání se s žáky	
		2. Úvod do tématu	
8 min	<p>Motivace: Vzbuzení zájmu u žáků o nacvičovanou píseň.</p> <p>Žáci poslouchají příběh o hlavních postavách písně, získávají povědomí o tématu.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = videoukázka, slovní = četba, praktická = poslech žáků</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Videonahrávka čtené pohádky Zdeňkem Svěrákem, která pojednává o seznámení dvou hlavních postav příběhu.</p> <p>V případě netechnického zázemí ve třídě nebo problémům s připojením k internetu četba první kapitoly „Jak se ti dva seznámili“ z knihy Pan Buřtík a pan Špejlička.</p>	<p>Internetový odkaz: https://decko.ceskatelevize.cz/vypraveni-zdenka-sveraka</p> <p>Kniha: SVĚRÁK, Zdeněk. <i>Pan Buřtík a pan Špejlička</i>. Ilustroval Jiří VOTRUBA. Praha: Albatros, 2010. ISBN 978-80-00-02681-7.</p>
		3. Motivační část	
3 min	<p>Žák si vytvoří představu po postavách, o kterých bude následně zpívat.</p> <p><i>Výchovný cíl:</i> Žáci pomocí diskuze o postavách z písně sami přijdou na to, že vnější tělesné rozdíly necharakterizují povahové rozdíly mezi lidmi.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka</p>	<p>Motivace s dialogem</p> <p>Vyučující si připraví jako ukázkou buřt a špejli a ukáže je žákům. Žáky následně vede k řízenému rozhovoru, ptá se na rozdíly mezi předměty, vytváří představu, jak asi vypadá pan Buřtík a jak pan Špejlička. Žáci reagují, diskutují mezi sebou, popisují své představy o postavách vnější charakteristikou (jaká mají zmiňovaná trička, jak je pan Špejlička vysoký, jaké mají vlasy) a následně charakteristikou vnitřní (jaké mají povahové rysy, kdo z nich je hodný aj., viz výchovný cíl).</p>	<p>Pomůcky: předměty nebo jejich obrázky</p>

	předmětů, slovní = diskuze, dialog Organizační forma: Frontální výuka		
		4. Příprava na nácvik písně	
4 min	Žák opakuje po učiteli slova z cvičení na rozezpívání, intonačně se orientuje dle klavíru. Žák správně pracuje se svým dechem. Výuková metoda: praktická = zpěv Organizační forma: Frontální výuka	Rozezpívání v chromatických postupech Modely k rozezpívání: 1. <i>Aby se na nás sluníčko usmálo</i> 2. <i>Ozvěna ve skalách</i> Žáci bezprostředně opakují melodii po vyučujícím a vytvářejí tak ozvěnu. Oba modely posouváme v chromatických transpozicích vzhůru i zpět dle hlasových možností žáků.	Pozn.: Modely k rozezpívání – Příloha č. 10, s čísly ⁹⁶ a ⁹⁷ .
4 min	Žák dokáže vytleskat rytmus nacvičované písně. Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka melodického motivu, didaktická hra, praktická = rytmické vytleskávání Organizační forma: Frontální výuka	Rytmické cvičení vztahující se k nácviku písně Hra na ozvěnu – vyučující vytleskává rytmus písně s recitací textu (pan Buřtík a pan Špejlička...) žáci do pomlky opakují tleskáním rytmus. Žákům následně předvedeme melodicko-rytmický motiv s textem z druhého řádku nacvičované písně, „zakoupili si dvě trička...“. Na tabuli vyučující ve 2/4 taktu zapíše 4 osminy/ čtvrtka + čtvrt'ová pomlka/ 2 čtvrtky/ čtvrtky + čtvrt'ová pomlka. S žáky společně vytleskávají rytmus, a zpívají v chromatických transpozicích.	Pomůcky: Tabule
2 min	Žák poslouchá píseň zprostředkovanou vyučujícím.	Předvedení písně Píseň zazpívá vyučující, případně přehraje originální znění písně. Ke zpěvu využívá předmětů z předchozí aktivity nebo předvádí pantomimou o čem zpívá.	Internetový odkaz na píseň: https://www.YouTube.com/watch?v=p03Ot5xh_Cw
4 min	Žák zvládne odpovídat na otázky týkající se písně,	Rozhovor o písni Následné pokládání otázek žákům o písni.	Otázky k rozhovoru: - O čem se v písni zpívá?

	nad svou odpovědí pečlivě přemýšlí Výuková metoda: slovní = řízený rozhovor s žáky, metoda diskuzní Organizační forma: Frontální výuka		<ul style="list-style-type: none"> - Objevují se v textu pro vás neznámá slova? - Byla píseň rychlá/pomalá? - Byla píseň smutná/veselá?
		5. Vlastní nácvik písně	
6 min	Žák si osvojí textovou, rytmickou a melodickou podobu písně. Žák se naučí první sloku písně a dokáže ji bez potíží interpretovat. Výuková metoda: praktická = zpěv, názorně – demonstrační = ukázka části písně vyučujícím Organizační forma: Frontální výuka	Analyticko – syntetický přístup Nácvik probíhá po frázích písně metodou imitace. Začneme nejprve první slokou začínající „Pan Buřtík... a končící dvě trička“. Opět využijeme hru na ozvěnu – učitel zazpívá melodii s textem, žák opakuje; (část melodie a rytmus již zná z rozezpívání a rytmických cvičení). Poté zpěv melodie písně s imitací pomlčkou hrou na tělo a pomocí hry na ozvěnu. Další části písně pak nacvičujeme stejně, jen s obměnou textu. Této činnosti věnujeme větší časovou dotaci a péči, aby ji žáci uměli co nejlépe.	Pomůcky: Interaktivní tabule s notovým zápisem písně. Pozn.: Vyučující využívá opory klavíru kvůli správné intonaci počátečních tónů, zatím ale celou píseň nepřehrává.
5 min	Žák bezprostředně imituje všechny části písně a její prostředky po vyučujícím. Žák zvládá dodržovat tempo a rytmus a dále si procvičuje a učí se text písně. Výuková metoda: praktická = zpěv, názorně – demonstrační = ukázka části písně vyučujícím Organizační forma: Frontální výuka	Imitace aktivizujících prvků písně Po počátečním osvojení písně s žáky zařadíme střídání rolí, respektive hru na sbor, který opakuje píseň po učiteli (dvě role = učitel a žáci tvořící sbor) Žáci dbají na přesné dodržování tempa, rytmu a textu při opakování po vyučujícím.	Pomůcky: Příloha č. 5, interaktivní tabule, na které v notovém zápisu písně vyznačíme sborový part barevně pro lepší orientaci žáků v písňovém záznamu. Pozn.: Ukázka střídání zpěvu žáka a dospělého viz ve videoukázce v příloze č. 6

<p>4 min</p>	<p>Žák zpívá píseň a snaží se o dodržování všech vytyčených pravidel.</p> <p>Žák se v případě nejistoty přidává k učiteli nebo poslouchá klavírní doprovod a orientuje se dle něj.</p> <p>Výuková metoda: praktická = zpěv, poslech</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Propracování písně po stránce výrazové</p> <p>Doplněním nástrojového doprovodu vyučujícím a pokračuje osvojování si dalších slok písně samotnými žáky.</p>	<p>Pomůcky: Klavír, interaktivní tabule – notový zápis viz Příloha č. 5.</p> <p>Pozn.: Nacvičení vícehlasu, který si v písni objevuje, vynecháváme kvůli avizovanému prvnímu ročníku, pro který je tento metodický list určený.</p>
<p>3 min</p>	<p>Žák je schopen naučenou píseň zazpívat i s jiným doprovodem.</p> <p>Výuková metoda: praktická = zpěv, poslech</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Závěrečné zopakování a upevnění nácviku písně</p> <p>Vyučující znovu žákům přehraje videoukázku, žáci se přidávají k ostatním dětem ve videu a vytvářejí tak společný sbor.</p> <p>Vyučující kontroluje a dělá průběžné slovní hodnocení žáků.</p>	<p>Odkaz na videoukázku písně: https://www.YouTube.com/watch?v=p03Ot5xh_Cw</p>
		<p>6. Závěrečná část – zhodnocení výuky</p>	
<p>1 min</p>	<p>Žák ohodnotí svůj výkon v imitačních dovednostech a svou práci.</p> <p>Žák objektivně ohodnotí výuku a sdělí, která část mu přišla nejvíce efektivní z hlediska nácviku písně a podá tak učiteli zpětnou vazbu a prostor pro zlepšení</p>	<p>Žáci zhodnotí svůj výkon (sebehodnocení) i píseň a své mínění o ní zdůvodní.</p> <p>Vyučující zhodnotí práci žáků a doptává se, zda se jim líbila melodie písně, jakou měla náladu (veselá/smutná, tempo pomalé/ rychlé) a pozoruje, zda se jejich odpovědi shodují s aktivitou rozhovoru, případně, jak se odpovědi žáků změnily po naučení písně.</p>	

Nacvičenou píseň je pak možné využít dále při výuce výtvarné výchovy, kdy žáci výtvarně zpracují svou představu pana Špejličky nebo pana Buřtíka. Žáci pracují ve dvojicích – každý nakreslí jednu postavu.

K práci vyučující přehrává žákům píseň, žáci se mohou ke zpěvu přidat. V závěrečném hodnocení lze společně s žáky vybrat nejzdařilejší díla na výzdobu třídy.

V hodinách českého jazyka můžeme využít četbu knihy *Pan Buřtík a pan Špejlička* formou četby na pokračování. Výše zmíněná hodina hudební výchovy může tak sloužit jako motivaci k četbě nebo naopak jako vyvrcholení tematického celku.

7.2 METODICKÝ LIST – POSLECHOVÉ ČINNOSTI

Předmět: Hudební výchova
Předpokládaný ročník: čtvrtý
Píseň: Barbora píše z tábora

ČAS. DOTACE	CÍL	AKTIVITA	POMŮCKY / MATERIÁLY
		1. Úvodní část	
1 min		Uvedení hodiny, přivítání se s žáky. Vytvoření momentu překvapení, žáci mohou hádat, co je v hodině čeká.	
2 min	<p>Žák se pomocí vyučujícího, a jím vedeným cvičením, kvalitně rozezpívá.</p> <p>Žák zpívá bez ostychu, správně dýchá.</p> <p>Výuková metoda: praktická = rozezpívání, intonace</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Rozezpívání</p> <p>S žáky provedeme krátké méně tónové rozezpívání. Začneme jednodušším <i>Bim bam</i> a pokračujeme tematickým <i>Tady je, ňami ňam</i> odkazující na táborovou polévku z písně.</p>	<p>Pomůcky: Modely k rozezpívání jsou v příloze č. 10 s čísly ⁹⁸ a ⁹⁹.</p>
2 min	<p>Žák zazpívá poslední píseň, kterou se s vyučujícím a spolužáky naučil.</p> <p>Výuková metoda: praktická = zpěv</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Krátké zopakování poslední nacvičené písně</p> <p>K celkovému naladění žáků na zpěv zopakujeme s žáky poslední nacvičenou píseň.</p>	
		2. Motivační část k poslechové činnosti	
5 min	<p>Žák dle hádanky pozná píseň nebo její název.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = emotikony na tabuli,</p>	<p>Hádanka s emotikony</p> <p>Žáci hádají název písně dle emotikonů, vyučující zapisuje nápady na tabuli.</p> <p>Po uhádnutí hádanky (možného názvu písně) prozradit žákům jména autorů.</p>	<p>Hádanka:</p> <p>Emotikony = smajlíkové obrázky z mobilních telefonů, tabule</p>

	<p>slovní – diskuze mezi žáky, hádání</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>		
		3. Historicko-genetická analýza	
8 min	<p>Žák popisuje své první dojmy o písni vyučujícímu a diskutuje se svými spolužáky.</p> <p>Žák dokáže odpovědět alespoň na 2 otázky a o přehrávce smysluplně přemýšlí.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = klavírní ukázka, slovní – diskuze, výklad o charakteristice písně</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Vyučující žákům přehraje první a druhou sloku písně včetně refrénu pouze za doprovodu klavíru (bez zpěvu). Píseň vyučující přehraje na klavír velmi živě, ve 4/4 taktu, tak aby z písně vyzařovala veselost. Naopak refrén zahraje více procítěně a pomaleji.</p> <p>Žákům následně klademe otázky: „Je píseň lidová či umělá?“ „Podle čeho to poznáme?“ „O čem myslíte, že píseň je?“ „Je píseň smutná či veselá?“ „Které části písně jsou tempově nebo náladou odlišné?“ „Jak je píseň asi stará?“ „Podle čeho usuzujete?“</p> <p>Následuje zasazení do doby, diskuze o tom, jak se doba lišila od té dnešní (co zaniklo, co přetrvalo), spočítat, kolik by dětem, které žily v této době, bylo dnes.</p> <p>Pokračuje charakteristika písně vyučujícím (doplnění informacemi od žáků).</p>	Příloha č. 7
		4. Fáze prvního poslechu písně	
3 min	<p>Žák pozorně poslouchá píseň.</p> <p>Žák pečlivě vnímá veškeré složky písně.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka poslechové skladby, praktická = poslech</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Poslech originálu skladby z CD.</p>	<p>CD Zpěvník – Hodina zpěvu 1987-2001 Zdeněk Svěrák & Jaroslav Uhlíř, 2013, Universal Music s.r.o.</p>

		5. Strukturální a obsahová analýza písně	
5 min	<p>Žák odpovídá na otázky podávané vyučujícím.</p> <p>Žák se aktivně zapojuje do řízeného rozhovoru.</p> <p>Žák tolerantně přijímá názory ostatních.</p> <p>Výuková metoda: slovní = řízený rozhovor</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Rozhovor s žáky o písni</p> <p>Pro vyšší míru názornosti této aktivity obohatíme rozhovor o obrázkové kartičky, které žákům ukazujeme a které jim usnadňují odpovědi při řízeném rozhovoru.</p> <p><i>Připravené otázky vyučujícím:</i></p> <p>„Kdo v písni vystupuje?“ „Kde se děj odehrává?“ „Co Barboru trápí?“ „Kolik myslíte, že je Barboře let?“ „Co na táboře děti dělají?“ „Je Barbora smutná či veselá?“</p>	<p>Pomůcky: <i>Obrázkové kartičky:</i> obrázek dívky, muže, rodičů, letního tábora, srdce (lásky), táborového ohně, polévky a další</p>
2 min	<p>Žák se dokáže na základě pokynů učitele přemístit do vybrané skupiny jeho spolužáků.</p> <p>Výuková metoda: slovní = shrnutí obsahu písně</p> <p>Organizační forma: Práce ve skupině</p>	<p>Rozřazení do skupin</p> <p>Žáky rozdělíme do několika skupin podle počtu žáků ve třídě. Skupina by však pro vytvoření lepších podmínek k práci neměla čítat více než 4–5 žáků.</p>	<p>Pozn.: Před další aktivitou proběhne společné shrnutí tématu, textu, děje, postav a zajímavých bodů písně, aby se na něj žáci již více nezaměřovali a vnímali pouze hudební komponenty písně.</p>
		6. Fáze druhého poslechu písně	
	<p>Žáci vyplňují ve skupině pracovní list.</p> <p>Žáci pracují dle zásad kooperace a dodržují pravidla vzájemné tolerance.</p> <p>Výuková metoda: praktická = vyplnění pracovního listu</p> <p>Organizační forma: Práce ve skupině</p>	<p>Žákům před druhým poslechem vyučující rozdá pracovní list. Vyučující vysvětlí správné vyplnění pracovního listu, přečte všechny otázky a zopakuje s žáky význam hudebních termínů jako je melodie, tempo, rytmus, případně odpovídá na dotazy žáků.</p>	<p>Pomůcky: pracovní list viz Příloha č. 8</p>

<p>3 min</p>	<p>Žák vnímá hudební složku písně a dokáže je popsat.</p> <p>Výuková metoda: praktická = poslech písně</p> <p>Organizační forma: Práce ve skupině</p>	<p>Žákům znovu přehrajeme píseň a před poslechem a vypracováním pracovního listu je upozorníme na to, aby se soustředili pouze na hudební složky písně, nikoliv na obsahové, které jsme společně probrali v předchozích aktivitách.</p> <p>Během vyplňování funguje vyučující jako poradce celé třídy.</p>	<p>Pozn.: Nahrávka z CD</p>
<p>2 min</p>	<p>Žák porozumí rytmu a pokusí se vytleskat správné množství dob.</p> <p>Žák dokáže vytleskat 4 doby v taktu a doplnit rytmické cvičení svým zpěvem.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka 4/4 rytmu v notovém zápisu, praktická = vytleskání rytmu, zpěv</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Rytmické vyjádření písně</p> <p>S žáky vytleskáme rytmus a spočítáme doby.</p> <p>Pracujeme se zvýrazněnými počátečními 6 takty (začínající „Maminko“ a končící „Barbora“).</p> <p>Žáky upozorníme na značku 4/4 taktu, zopakujeme, co čísla znamenají, vytleskáme správný rytmus.</p>	<p>Příloha č. 7 Notový zápis písně <i>Barbora píše z tábora</i>.</p> <p>Pozn.: Všem žákům rozdáme notový zápis písně <i>Barbora píše z tábora</i> a vyznačíme si takty začínající „Maminko“ a končící „Barbora“.</p>
		<p>7. Závěrečná část – opakovaný poslech</p>	
<p>5 min</p>	<p>Žák se naučí alespoň první sloku a refrén písně.</p> <p>Žák na základě imitační metody následuje zpěv vyučujícího a pokusí se o vlastní projekci písně.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = imitace vyučujícího, praktická = zpěv</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Poslech vyústěný v nácvik první sloky písně</p> <p>Žáci intonují s oporou o notový zápis, což je rytmická deklamace většinou na 1 tónu a vyučující doprovází žáky na klavír.</p>	<p>Pomůcky: Notový zápis písně, doprovodný nástroj</p>

<p>1 min</p>	<p>Žák ohodnotí svůj výkon a svou práci ve skupině.</p> <p>Žák objektivně ohodnotí výuku a sdělí, jaká část se mu nejvíce líbila a zdůvodní proč.</p>	<p style="text-align: center;">Zhodnocení hodiny</p> <p>Žáci hodnotí svůj výkon (sebehodnocení) a na prstech ukážou, jak se jim tato píseň líbila.</p> <p>Následuje zhodnocení výuky vyučujícím, všechny žáky pochválí.</p>	

Píseň má i velký mezipředmětový dosah do výuky českého jazyka, konkrétně do slohové a komunikační výchovy s učivem psaní dopisu, vyprávění nebo líčení. Taktéž se dá použít v dramatické výchově kvůli zajímavě vyprávěnému příběhu.

7.3 METODICKÝ LIST – INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

Předmět: Hudební výchova
Předpokládaný ročník: druhý
Píseň: Zlatnická

ČAS. DOTACE	CÍL	AKTIVITA	POMŮCKY / MATERIÁLY
		1. Rozezpívání k úvodní motivaci do tématu	
2 min	<p>Žák se za pomoci modelů rozezpívání a hudebního doprovodu vyučujícího pečlivě rozezpívá.</p> <p>Výuková metoda: praktická = zpěv Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>Modely k rozezpívání:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Juchí!</i> 2. <i>Pekař peče housky</i> 	Modely k rozezpívání jsou v příloze č. 10 s čísly ¹⁰⁰ a ¹⁰¹ .
		2. Motivace	
4 min	<p>Žák za pomoci příkladů písní dokáže uhodnout téma hodiny nebo alespoň čeho se bude píseň týkat.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka písní, kde se zpívá o zlatě, praktická = zpěv, poslech Organizační forma: Frontální výuka</p>	<p>K objasnění tématu a k motivaci žáků zahraje vyučující na klavír, nebo na jiný hudební nástroj, a zazpívá společně s žáky či sám několik písní (nemusí celé, stačí pouze jisté části, které vedou). Po skončení ukázek musí žáci určit, co měly písně společného a uhádnout název písně, se kterou budou dále pracovat.</p>	<p>Příklady písní: To je zlaté posvícení Zlaté střevíčky Severní vítr – refrén, kde se zpívá o zlatých prutech Zlatá brána Zlatokop Tom</p>
10 min	<p>Žák je schopen rozpoznat jednoduché nástroje.</p> <p>Žák dokáže rozlišit rytmické a melodické nástroje.</p> <p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka nástrojů, slovní</p>	<p>Rozlišení nástrojů</p> <p>Z velké krabice vytahuje vyučující různé nástroje z Orffova instrumentáře, z nichž vyluzuje zvuky.</p> <p>Následně vyučující společně s žáky rozdělují nástroje na rytmické a melodické a diskutují, v čem se tyto nástroje liší a jak se používají. Žáci sami přijdou na rozdíl mezi rytmickými a melodickými nástroji bez nutného výkladu učitele a rozdíl</p>	<p>Pomůcky: <i>Orffovské nástroje</i> – triangl, činel, prstový činel, bubínek, tamburína, dřívka, chřestidlo, drhlo, rolničky, dřevěné nástroje, hudební vajíčka, hůlky, rumba koule. Z melodických nástrojů xylofon, flétna, klávesy.</p>

	= popis nástrojů, diskuze o jejich rozdělení, heuristická = řešení problematiky s rozřazením nástrojů Organizační forma: Frontální výuka	dovedou popsat a uvést příklad na konkrétních nástrojích.	
		3. Motivace k instrumentální části hodiny	
3 min	Žák si vyzkouší vybraný nástroj, pochopí jeho funkci a pozná zvuk svého nástroje. Žák se na popud vyučujícího přemístí do skupiny a dokáže se se spolužáky společně domluvit na své roli v pracovní skupině. Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázka nástrojů, praktická = zkouška nástrojů, vytváření zvuků Organizační forma: Skupinová výuka	Rozdání nástrojů žákům Vyučující rozdá žákům připravené rytmické nástroje, žáci si je během chvíle sami vyzkouší. Žák, který nástroj nechce nebo na něj nezbude, bude hrát na vlastní tělo (tleskání, pleskání, luskání, dupání, šustění rukama apod.) Posléze žáky rozdělí do 3 skupin, které spolu budou spolupracovat v následující aktivitě s poslechem. V každé skupině si žáci zvolí jednoho zapisovače a jednoho mluvčího. Pokud se žáci nezvládnou domluvit, role určí vyučující.	Pomůcky: Rytmické nástroje z Orffova instrumentáře v několika exemplářích
		4. Předvedení písně Vyučující následně přehraje žákům píseň Zlatnická	
9 min	Žák pozorně poslouchá píseň a dokáže vyjmenovat všechny nástroje, které uslyší. Žák je schopen určit tempo, náladu a téma přehrávané písně. Žák v písni rozezná části s hudebními nástroji a demonstruje ho pohybem.	PRVNÍ FÁZE POSLECHU: <i>Orientační poslech:</i> žáci pouze pozorně poslouchají píseň, s nástroji nemanipulují. Všechny skupiny poslouchají najednou a mají za úkol vnímat 3 složky písně – tempo, náladu a téma písně. Svě odpovědi nebo připomínky k písni zapisují žáci na mazací tabulku nebo na papír. Po skončení poslechu se vyučující ptá každé skupiny zvlášť, skupiny mohou mezi sebou diskutovat.	Pomůcky: CD přehrávač Píseň Zlatnická z třetího CD Svěrák & Uhlíř: Písničky nejen pro děti, UNIVERSAL MUSIC 2020 Mazací tabulka a fixy nebo papír a psací potřeby Tabule – vyučující zaznamenává odpovědi žáků o nástrojích

	<p>Výuková metoda: názorně – demonstrační = ukázky písně, praktická = poslech, práce s nástroji, slovní = kontrola, průběžné hodnocení vyučujícím</p> <p>Organizační forma: Práce ve skupinách</p>	<p>DRUHÁ FÁZE POSLECHU: Před druhým poslechem jsou žáci upozorněni na to, aby se zaměřili na nástroje. Na papír či mazací tabulku vypíší nástroje, které slyšeli a pokusí se je pojmenovat. Po skončení této aktivity následuje opět kontrola celé třídy společně s vyučujícím.</p> <p>TŘETÍ FÁZE POSLECHU: Během třetího poslechu žáci zvednou nad hlavu svůj nástroj tehdy, když v písni uslyší část hranou na rytmické nástroje. Na nástroje nehrají, pouze ho zvedají. Píseň již nepřehráváme celou.</p>	<p>Pozn.: Délka písně 2:51</p>
		<p>5. Diskuze o písni</p>	
<p>3 min</p>	<p>Žák dokáže správně rozeznat použití rytmických a melodických nástrojů aplikovat je v písni.</p> <p>Výuková metoda: slovní = diskuze</p> <p>Organizační forma: Skupinová výuka</p>	<p>S žáky dále diskutujeme o tom, zda jsou v této písni použity nástroje rytmické nebo melodické a na konci debaty docházíme i k závěru, kde jsou jaké nástroje (např. melodické v předešlé a dohře, rytmické ve zbytku písně). Žákům také vysvětlíme, že post melodického doprovodu na nástroj zaujme vyučující na klavír, žáci zastanou funkci hráčů na nástroje rytmické.</p>	<p>Pozn.: Zdatnější žáci se zkušenostmi s hrou na hudební nástroj mohou vyučujícímu pomoci s melodickým doprovodem, např. na xylofon nebo flétnu.</p>
		<p>6. Práce s notovým zápisem</p>	
<p>2 min</p>	<p>Žák správně do notového zápisu vyznačí nástrojovou část, dle které se bude při hře orientovat.</p> <p>Výuková metoda: slovní = zhodnocení výkonu žáků, oprava, názorně-demonstrační = ukázka notového zápisu</p> <p>Organizační forma: Skupinová výuka</p>	<p>Vyučující rozdá žákům do notový zápis a píseň zazpívá a doprovodí na klavír. Žáci ve skupině barevně kroužkují části, které budou hrát na nástroje. Následuje společná kontrola a potvrzení správného zakroužkování. Žáci vyučujícímu ukazují, jaké části budou následně hrát, případně popíší značení (upevnění nových informací).</p>	<p>Pomůcky: Příloha s č. 9 - notový zápis písně,</p>
		<p>7. Rytmické vyjádření písně</p>	
<p>4 min</p>	<p>Žák dokáže správně vytleskat doby v 4/4 taktu a spočítat je.</p>	<p>Za pomoci notového zápisu vyučující ukáže žákům 4/4 takt, vytleskává jednotlivé doby, počítá.</p>	

	<p>Žák si pomocí rytmického modelu procvičí rytmické aspekty cvičení a dokáže naučenou dovednost aplikovat i do nacvičované písně.</p> <p>Výuková metoda: praktická = počítání dob, tleskání, názorně-demonstrační = ukázka notového zápisu, důkaz, že rytmický model koresponduje s nacvičovanou písní</p> <p>Organizační forma: Frontální výuka, ale žáci zůstávají ve skupinách</p>	<p>Žáci opakují jako ozvěna po vyučujícím. Jako rytmické cvičení využijeme model <i>Sedí Káča na lavici</i>. Vyučující žákům nejdřív předvede model sám, žáci následně opakují. Do tohoto modelu posléze zasadí text a rytmus písně Zlatnická, např. <i>Sedí Káča = Provdala se a další na lavici = krásná panna</i> apod. Postupem nácvičku vyučující do tohoto modelu zasazuje i správné tóny písně.</p>	<p>Pomůcky: Model k rytmickému cvičení je součástí Přílohy č. 10 s číslem ¹⁰².</p>
		8. Nácvič doprovodu	
6 min	<p>Žák si osvojuje píseň a dokáže její části ztvárnit na jednoduché rytmické nástroje. Žáci ve skupině spolupracují, pomáhají si a zvládnout se navzájem doprovodit.</p> <p>Výuková metoda: praktická = zpěv, hra na nástroje</p> <p>Organizační forma: Skupinová výuka</p>	<p>Vyučující hraje a zpívá píseň i s přede hrou, na které předvádí možnou hru na melodický nástroj. Žáci se orientují v notovém zápisu a doprovázejí učitele na nástroje dle vyznačených míst (křížky).</p> <p>Celou píseň zahrají dvakrát – poprvé jako zkoušku všichni společně, podruhé přehraje každá skupina sama. Ve zbylém čase můžeme s žáky nasimulovat školní představení.</p>	
		9. Závěrečná část – zhodnocení výuky	
2 min	<p>Žák ohodnotí svůj doprovod na hudební nástroj, a jak se mu v hodině se zaměřením na instrumentální činnost dařilo.</p>	<p>Konečná diskuze o písni – o čem byla, kdo v písni vystupuje, jak se žákům líbila, jaké z ní plyne ponaučení.</p> <p>Žáci následně hodnotí svůj instrumentální výkon, dokážou popsat, co jim činilo potíže.</p> <p>Učitel na závěr zhodnotí hodinu a pochválí žáky za instrumentální hru.</p>	

	<p>Žák objektivně ohodnotí svou práci ve skupině, podá informace, co by jako skupina mohli zlepšit.</p> <p>Žák spravedlivě ohodnotí vedení výuky a dokáže klasifikovat nacvičenou píseň.</p>		
--	--	--	--

Píseň by se dala také využít v dramatické výchově. Obsahuje totiž epický příběh o lásce a chamtivosti se smutným koncem, ale i s morálním ponaučením (materiální bohatství nemůže převážit nad pocitem být někým milován). Žáci mohou nad tématem písně přemýšlet, případně vymyslet jiný konec příběhu, např. jak se měly postavy příběhu zachovat a příp. píseň dramaticky ztvárnit. S žáky můžeme také píseň rozebírat z hlediska českého jazyka v rámci významů pořekadel a slovních spojení, např. vysvětlit, co znamená, že má někdo srdce ze zlata, nebo zda je možné, aby někdo mohl darovat své srdce, aby zachránil svůj podnik – vysvětlit pojem nadsázka.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na didaktické využití hudebních děl autorské dvojice Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. První polovina práce nastínila toto téma po stránce teoretické. Vedle zpracování stručných životopisů autorů, shrnutí společné tvorby, rysů hudby pro děti a mládež a odborného přehledu hudební výchovy jako vzdělávacího předmětu dle direktiv Rámcově vzdělávacího programu, jsem také poukázala na učebnice hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ obsahující díla těchto autorů pouze ve sporadickém množství. Vyšetřila jsem několik dostupných učebnic hudební výchovy běžně využívaných na základních školách, ale písně autorů se nacházely pouze ve dvou z nich. Zjištěnou skutečnost jsem nadále ověřila i ve výzkumné části prostřednictvím dotazníku. Výsledek šetření však nebyl ani zde uspokojivý. Zúčastnění pedagogové zde uvedli pouze tři tituly od různých nakladatelů a tím potvrdili nevyhovující stav této blíže zkoumané problematiky. V této souvislosti byla prokázána i jedna z pěti stanovených vytyčených hypotéz. Očekávané skutečnosti pomohly dodat ucelený obraz výsledků vyplývajících z tohoto výzkumu a přispěly také ke správnému sestavení otázek do dotazníku. Byla provedena verifikace i ostatních hypotéz – z nichž ještě jedna byla potvrzena, dvě byly vyvráceny, a jedna se potvrdila částečně. U nepotvrzených hypotéz však nebyl výsledek vždy neuspokojivý. Zjistila jsem, že žáci současné generace písně těchto autorů bezpečně znají a že jejich písně používají pedagogové jak mladšího, tak i staršího pokolení. Obě tyto skutečnosti jsou ukázkovým příkladem toho, jak jsou tato díla oblíbená napříč několika generacemi, a že míra jejich atraktivity postupem let neklesá.

Ve výzkumné části jsem se věnovala především metodám zapojení písní do hudebního vyučování a četností jejich použití. Ve zjištěných údajích jsem dále hledala vzájemné vztahy mezi písněmi a hudebními činnostmi, ke kterým jsou nejvíce vhodné. Během vyhodnocování jsem se opírala o odpovědi sta účastníků dotazníkového šetření, jimiž byli pedagogové působící v prvostupňovém vzdělávání z různých škol několika krajů České republiky s odlišnou délkou praxe. Žádný z těchto elementů však neměl vliv na výsledky šetření, protože valná většina z dotazovaných se často v odpovědích shodovala. Z výzkumu tak bylo zřetelné, že jsou písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře ve škole velmi využívané a mezi pedagogy a jejich žáky důvěrně známé a oblíbené. Dle dotazovaných pedagogů byl nejvýznamnějším důvodem výběru písní do vyučovací jednotky především jejich edukativní faktor, který své posluchače učí jak vědomostem, tak i morálním hodnotám.

Po celou dobu tvorby této práce jsem se neustále dozvídala nové poznatky a obohacovala se o dovednosti nejen v oblasti hudby, ale i v pedagogice. Za pomoci odborné literatury a literatury se zaměřením na didaktiku hudební výchovy se mi podařilo vytvořit metodické listy, které se zaměřují na konkrétní práci s několika písněmi. Metodické listy byly navrženy pro vybrané hudební činnosti – činnosti vokální, poslechové a instrumentální. Fakt, že jsou tyto písně vhodné pro jakoukoliv hudební činnost, jsem zjistila už ve výzkumné části, kde pedagogové popisovali svou práci s písněmi, které využívají nejčastěji. Ze závěru tohoto šetření bylo patrné, že mají písně četné možnosti využití, neboť jsou humorné, poučné a autoři si stále udržují vysokou úroveň kvality. Pro vytvoření metodických listů mi byly nápady a zkušenosti pedagogů důležitou inspirací. Všem respondentům proto patří můj dík.

Ze závěru výzkumné části práce vyplynulo několik skutečností. Všeobecná obliba těchto písní může pramenit i ze školního prostředí, protože pedagogové tyto písně využívají velmi často a tím zanechávají ve svých žácích stopu i do jejich budoucích let. Pokud mají žáci písně rádi, budou je zpívat i následným generacím. Dále můžeme s jistotou tvrdit, že veškerá společná díla Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře (písně, knihy, operky i filmové pohádky) mají velký didaktický potenciál s přesahem do dalších předmětů prvostupňového vzdělávání. Nejčastější využití těchto děl však můžeme pozorovat hlavně v hudební výchově a to díky zpěvnosti, zajímavým textům a spontánnosti jejich písní i celkové veselé náladě, která žáky pozitivně motivuje a tím pomáhá rozvíjet jejich hudební dovednosti.

Do budoucích let bych oběma autorům popřála úspěchy ve všech oblastech jejich tvorby. Ať jsou jejich písně s radostí zpívány nejen ve školních lavicích a ať se tvůrcům daří jak pro stránce profesní, tak i v osobním životě. Bylo mi ctí stručně zpracovat jejich životní dráhy. Aplikované poznatky pramenící z jejich odkazu budu ráda zprostředkovávat dalším generacím po celou svou pedagogickou dráhu.

RESUMÉ

Hlavní náplní této diplomové práce jsou hudební díla Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře a možnosti jejich didaktického využití v hodinách hudební výchovy. Práce je rozdělena do třech oblastí. V teoretické části jsou nastíněny životopisy těchto autorů, shrnuta jejich společná tvorba a popsána hudební výchova jako vzdělávací předmět dle direktiv Rámcově vzdělávacího programu. Jedna z podkapitol je věnována sporadickému výskytu písní těchto autorů v učebnicích hudební výchovy pro první stupeň základní školy (pouze dva tituly).

Výzkumná část práce byla provedena metodou dotazníku, jehož respondenty byli pedagogové s odlišnou délkou praxe působící na 1. stupni základní školy v několika krajích České republiky. Z výzkumu vyplynulo, že jsou písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře ve škole často využívané pedagogy všech generací, a to nejen při různých činnostech v hudební výchově, ale i v mezipředmětových vztazích, a že jsou mezi pedagogy a jejich žáky známé a oblíbené.

Do poslední části jsem zařadila metodické listy zaměřené na využití konkrétních písní ve vokálních, poslechových a instrumentálních činnostech. Ty mohou být inspirací pro ostatní pedagogy, jak lze pracovat s písněmi Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře v hodinách hudební výchovy na 1. stupni ZŠ.

The main subject of presented diploma thesis is the musical works of Zdeněk Svěrák and Jaroslav Uhlíř and the possibilities of its didactic use in music lessons. The work is divided into three parts. The theoretical part outlines the biographies of these authors, summarizes their joint work, and describes music lessons as an educational subject according to the directives of the Framework Educational Program. One of the subchapters is devoted to the infrequent occurrence of songs by these authors in textbooks of music lessons for primary school (only two titles).

The research part of the work was carried out using the method of a questionnaire, the respondents were teachers working at the primary school, from schools in several regions of the Czech Republic and with different lengths of pedagogical practice. The research showed that the songs of Zdeněk Svěrák and Jaroslav Uhlíř are often used at school by teachers of all generations, not only in various activities in music education, but also in

interdisciplinary relationships, and that they are well known and popular among teachers and their students.

The last part contains methodological sheets focused on vocal, listening, and instrumental activities. This didactic elaboration can be a good effort for other educators as a guide to using the songs of Svěrák and Uhlíř in music lessons.

SEZNAM LITERATURY

BUDÍK, Jan. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1985.

BUDÍK, Jan a Raisa POSOVÁ. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, 1986.

BUDÍK, Jan. *Hudební výchova 3 pro třetí ročník základní (obecné) školy*. 4. vyd., 1. vyd. ve Fortuně. Ilustroval Ota JANEČEK. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-203-9.

ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. 2. vyd. Imagination Of People, 2012. ISBN 978-80-87685-04-4.

ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Imagination Of People, 2009. ISBN 978-80-904214-4-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4

HERDEN, Jaroslav, Jiří KOLÁŘ a Eva JENČKOVÁ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: Studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-522-X.

HRBEK, David. *Všechno je sázka*. 1. vyd. Praha, 2006. ISBN 978-80-7363-093-5.

JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 2: učebnice pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 1998. ISBN 80-85607-66-2.

KUBÍKOVÁ, Pavlína. *Ladislav Smoljak - Zdeněk Svěrák*. Praha: Československý filmový ústav, 1988.

MAZUREK, Jan. *Hudba pro děti a mládež*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1984.

NOVÁK, Mirek. *Jak jsme začínali*. 1. vyd. Praha, 1994. ISBN 80-900346-4-0.

PÁNKOVÁ, Jarmila, Lenka POBUDOVÁ, Lenka POSPÍŠILOVÁ, Ludmila ROUBOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ a Alena TICHÁ. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy – Příručka učitele*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2016. ISBN 978-80-7489-251-6.

SCHREIBEROVÁ, Jarmila a Hugo SCHREIBER. *Slavné osobnosti v dějinách Prahy 5 - příběhy nevšedních životů*. 1. vyd. Praha, 2010. ISBN 978-80-904757-0-0.

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974.

SMOLJAK, Ladislav a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře*. 2. vyd. Praha: Paseka, 2010. ISBN 987-80-7432-036-1.

SMOLJAK, Ladislav, Zdeněk SVĚRÁK a Jaroslav WEIGEL. *Divadlo Járy Cimrmana divadlo, které se proslavilo*. 1. vyd. Praha: Cpress Brno, 2014. ISBN 978-80-64-0324-1.

SLAVÍKOVÁ, Marie. *Hudebně pedagogický výzkum na Katedře hudební kultury FPE ZČU v letech 1992-2014*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 2015. ISBN 978-

80-261-0454-4.

SVĚRÁK, Zdeněk et al. *Dodatky - Historie Divadla Jára Cimrmana*. 4. vyd. Praha, Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 1993. ISBN 80-7185-604-5.

TICHÁ, Alena., *Učíme děti zpívat*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-916-X.

UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Písničky z pohádek a filmů*. Ilustroval Vlasta BARÁNKOVÁ. Praha: Bambook, 2017. ISBN 978-80-247-5874-9. UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: 120 nejznámějších hitů*. Praha: Cosmopolis, 2019. ISBN 978-80-271-0443-7.

UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník*. Praha: Fragment, 2017. Největší hity. ISBN 978-80-253-0666-6.

VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

VÁŇOVÁ, Hana a Jiří Skopal. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. Praha: Nakladatelství Karolinum UK, 3. vydání, 2017. ISBN 978-80-246-3621-4

INTERNETOVÉ ZDROJE

cimrman.at. In: . Dostupné z: <https://www.cimrman.at/list.php?l=8>

Česko-Slovenská filmová databáze. In: . Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/244771-hodina-zpevu/prehled/>

Česko-Slovenská filmová databáze. In: . Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/37329-jaroslav-uhlir/>

ČT24. In: . 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/3291045-otec-syn-i-nvuk-sverakovi-toci-novy-film-v-betlemskem-svetle-se-prolina-realita-s>

Dětský pěvecký sbor Sedmihlášek Praha. In: . Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131115184950/http://sedmihlasek.cz/zamereni.htm>

FDb.cz. In: . Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/22297-jaroslav-uhlir.html>

FDb.cz. In: . Dostupné z: <https://www.fdb.cz/film/marecku-podejte-mi-pero/12018>

HRUŠKA, Matěj. Osobnosti.cz. In: . 2006. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/jaroslav-uhlir.php>

JARDA. Tatanadruhou.cz. In: . 2020. Dostupné z: <https://tatanadruhou.cz/deti/nove-pisnicky-pro-deti-karol-a-kvido/>

Knihy.abz.cz. In: . Dostupné z: <https://knihy.abz.cz/obchod/autor-uhlir-jaroslav-uhlir>

POBUDOVÁ, Lenka. Jaknahudebku.blogspot.com In: . 2016. Dostupné z: <http://jaknahudebku.blogspot.com/2016/02/takova-normalni-hodina.html>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: . 2013. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

RUZNAR, Marek a Zdeněk PODLEZL. Cinemania.sweb.cz. In: . 2007. Dostupné z: <http://cinemania.sweb.cz/uhlir.htm>

SLEZÁK, Vláďa. Dvojka.rozhlas.cz. In: . 2020. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/jaroslav-uhlir-v-detstvi-poslouchal-dechovku-rikal-jsem-si-jak-je-krasny-8328960>

SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. Není nutno nezpívat (25.3.2020) - Boj proti Coronaviru. In: . 2020. Dostupné z: <https://www.YouTube.com/watch?v=ryEAbGg6pnQ>

ŠMÍDOVÁ, Helena. JAMUSICA - Hudební časopis. In: . 2018. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>

VIKTOR, Polesný. Svěrák a Uhlíř - padesát let spolu. In: . 2019. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11823862704-sverak-a-uhlir-padesat-let-spolu/21754215131/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Text a notový zápis písně Není nutno	I
Příloha č. 2: Text a notový zápis písně Severní vítr.....	II
Příloha č. 3: Text a notový zápis písně Dělání	IV
Příloha č. 4: Dotazník k výzkumné části	V
Příloha č. 5: Text a notový zápis písně Buřtík a Špejlička	IX
Příloha č. 6: Video nahrávka zpěvu žákyně prvního ročníku	XI
Příloha č. 7: Text a notový zápis písně Barbora píše z tábora	XII
Příloha č. 8: Pracovní list k poslechové činnosti	XIV
Příloha č. 9: Text a notový zápis písně Zlatnická	XV
Příloha č. 10: Modely k rozezpívání k metodickými listům	XVI

Příloha č. 1

Text a notový zápis písně Není nutno

Není nutno

Živě

Ne-ní nut-no, ne-ní nut-no, a-by by-lo pří-mo ve-se-lo. Hlav-ně ne-smí
bý-ti smut-no, na-tož a-by se bre-če-lo. Chceš-li, trap se, že ti v kap-se
zla-té min-ce ne-chřes-tí, ne-mít žád-né ka-ma-rá-dy, to-mu já
ří-kám ne-štes-tí. Ne-mít pra-chy ne-va-dí. Ne-mít
srd-ce va-dí. Za-žít kra-chy ne-va-dí. Za-žít
nu-du, jó, to va-dí, to va-dí! Ne-ní nut-no, ne-ní nut no,
a-by by-lo pří-mo ve-se-lo. Hlav-ně ne-smí bý-ti smut-no, na-tož a-by se bre-če-
lo. na-tož a-by se bre-če-lo.

Chords: E, Fism, H7, H, Cism, sbor, A, H, H7, H6, E, H7, H, E, A, E, E.

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚŘÁK. *Písničky z pohádek a filmů*. Ilustroval Vlasta BARÁNKOVÁ. Praha: Bambook, 2017, str. 36. ISBN 978-80-247-5874-9.

Příloha č. 2

Text a notový zápis písně Severní vítr

SEVERNÍ VÍTR

Hudba Jaroslav Uhlíř / Text Zdeněk Svěrák

Jdu s dě - ra - vou pa - tou, mám ho - řeč - ku zla - tou, jsem chu - dý, — jsem
sláb, ne - mo - cen. Hla - va mě pá - lí a v mod - ra - vé dá - li se lesk - ne a
třpy - tí můj sen. Kráj Se - ver - ní ví - tr je kru - tý, —
— po - čí - tej, lás - ko má, s tím, — k no - hám ti dám zla - té
pru - ty, ne - bo se vů - bec ne - vrá - tím.
— tím. Tak za - rú - s - tám vou - sem a vl - ci už jdou sem, už
sly - ším je výt blíž a blíž. Už ma - jí mou sto - pu, už
vět - ří, že ko - pu svůj hrob a že stlou - kám si kříž. Zde
zář. Se - ver - ní ví - tr je kru - tý, — po - čí - tej,

82

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a SVĚRÁK, Zdeněk. *Zpěvník*. Praha: Fragment, 2017, Největší hity, str. 82, ISBN 978-80-253-0666-6.

lás - ko má, s tím, k no - hám ti dám zla - té pru - ty,
 ne - bo se vů - bec ne - vrá - tím. - tím.

Jdu s dřavou patou,
 mám horečku zlatou,
 jsem slabý, jsem sláb, nemocen.
 Hlava mě pálí
 a v modravé dáli
 se leskne a třpytí můj sen.

Kraj pod sněhem mlčí,
 tam stopy jsou vlčí,
 tam zbytečně budeš mi psát.
 Tam v dřevěné boudě
 sen o zlatě hroudě
 já tisíckrát nechám si zdát.

Severní vítr je krutý,
 počítej, lásko má, s tím.
 K nohám ti dám zlaté pruty,
 nebo se vůbec nevrátím.

Tak zarůstám vousem
 a vlci už jdou sem,
 už slyším je výt blíž a blíž.
 Už mají mou stopu,
 už větří, že kopu
 svůj hrob a že stloukám si kříž.

Zde leží ten blázen,
 chtěl dům a chtěl bazén
 a opustil tvou krásnou tvář.
 Má plechovej hrnek
 a pár zlatejch zrněk
 a nad hrobem polární zář.

Severní vítr je krutý...

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a SVĚRÁK, Zdeněk. *Zpěvník*. Praha: Fragment, 2017, Největší hity, str. 83, ISBN 978-80-253-0666-6.

Příloha č. 3

Text a notový zápis písně Dělání

DĚLÁNÍ

Hudba Jaroslav Uhlíř / Text Zdeněk Svěrák

Když máš srd-ce zjih-lé, když máš po-tí-že, tak dej
cih-lu k cih-le, těs-to do dí-že. U-peč tře-ba chle-ba,
po-stav tře-ba zeď, žal se krás-ně vstre-bá, za-čni
s tím hned teď, za-čni s tím hned teď. Dě-lá-ní,
Dě-lá-ní,
dě-lá-ní, dě-lá-ní, všech-ny smut-ky za-há-ní, dě-lá-ní,
dě-lá-ní, to nám ú-směv za-chrá-ní, dě-lá-ní,
dě-lá-ní je lék. dě-lá-ní je lék.

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a SVĚRÁK, Zdeněk. *Zpěvník*. Praha: Fragment, 2017, Největší hity, str. 5, ISBN 978-80-253-0666-6.

Příloha č. 4

Dotazník k výzkumné části

Dobrý den,

jmenuji se Markéta Šedivá a v rámci pátého ročníku oboru Učitelství pro první stupeň základní školy na Pedagogické fakultě západočeské univerzity v Plzni Vás tímto prosím o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci na téma „Písň Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře v hudební výchově na 1. stupni základní školy“. Dotazník je anonymní a slouží pouze k účelům výzkumu k mé závěrečné práci, ve které se snažím zjistit, jak často jsou jejich písně využívány během hodin hudební výchovy, zda žáci jejich písně znají a jaké písně se hodí k jednotlivým hudebním činnostem.

Předem Vám moc děkuji za Váš čas strávený nad tímto dotazníkem.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

2. Jaká je délka Vaší učitelské praxe? (Číslicí, prosím, uveďte počet odučených roků)

3. Učíte hudební výchovu? Pokud odpovíte Ne, pokračujte, prosím, na otázku číslo 11.

- Ano
- Ne

4. V jakém ročníku vyučujete hudební výchovu? (Lze zaškrtnout i více odpovědí)

- 1. ročník
- 2. ročník
- 3. ročník
- 4. ročník
- 5. ročník

5. Znáte autorskou dvojici Zdeněk Svěrák – Jaroslav Uhlíř?

- Ano
- Ne
- Nejsem si zcela jistý/á

V

6. Znáte jejich písně?

- Ano
- Ne
- Nejsem si zcela jistý/á

7. Domníváte se, že tuto autorskou dvojici a jejich písně znají Vaši žáci?

- Ano
- Ne
- Nevím

8. Pokud jste v přechodí otázce odpověděl/a Ano: Vaši žáci znají písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře pravděpodobně z důvodu: (lze zaškrtnout více odpovědí)

- písně hojně využívám v mnou vedených hodinách hudební výchovy
- písně žáci znali již z přechodího stupně vzdělávání
- písně žáci znají ze svého rodinného prostředí
- žáky samotné jejich písně zaujaly (například v jejich filmových pohádkách), písně sami vyhledávají, zpívají si je, shledávají je atraktivními
- Z jiného důvodu (připište, prosím)

9. Používáte písně Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře během hodin hudební výchovy?

- Ano
- Ne

10. Vypište, prosím, které písně s dětmi využíváte během hodin hudební výchovy a k jakým činnostem? (vokální činnosti – zpěv, poslechové činnosti – poslech písní a následná práce s nimi, instrumentální – hra na nástroj/e, hudebně – pohybové – tanec nebo jiné)?

11. Ztotožňujete se s názorem, že jsou díla pro děti od těchto autorů velice kvalitní a vhodná pro dětské publikum?

- Ano
- Ne
- Nemám vyhraněný názor

12. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a Ano, proč se domníváte, že jsou jejich díla kvalitní a didakticky vhodná pro dětské posluchače? (Lze zaškrtnout i více odpovědí)

- Vhodný text
- Přiměřená délka
- Hravá melodie, tempo a rytmicizace
- Téma písní
- Adekvátní rozsah pro dětský hlas
- Dobře zapamatovatelné díky četnému opakování jednotlivých částí
- Jiné (Uveďte, prosím, jiné důvody)

13. Pokud jste odpověděl/a Ne, z jakého důvodu se domníváte, že jejich díla NEJSOU kvalitní a vhodná pro dětské posluchače? (Lze zaškrtnout i více odpovědí)

- Příliš obtížný a složitý text, který není vhodný pro dětského posluchače
 - Písně jsou dlouhé
 - Složitá rytmicizace, melodie a tempo
 - Téma písní
 - Neadekvátní rozsah pro dětský hlas
 - Špatně zapamatovatelné
 - Jiné (Napište, prosím, jiné důvody)
-

14. Obsahuje učebnice hudební výchovy, kterou používáte během výuky, písňě této autorské dvojice?

Ano (Prosím, uveďte název učebnice a jeho nakladatelem případně autora)

Ne (Prosím, uveďte název učebnice a jeho nakladatele, případně autora)

Nevím

15. Používáte písňě Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře i v mezipředmětových vztazích nebo jiných předmětech, než je hudební výchova?

Ano (Doplňte, prosím, v jakých)

Ne

Pokud máte jakékoliv připomínky k tomuto tématu nebo zpětnou vazbu na dotazník, prosím, cokoliv doplňte kamkoliv k dotazníku nebo se na mě obraťte na můj email markeet.sediva@seznam.cz

Moc Vám ještě jednou děkuji a přeji hezký den. Markéta Šedivá

Příloha č. 5

Text a notový zápis písně Buřtík a Špejlička

Buřtík a Špejlička

AC

Pan Buř-tík a pan Špej-lič-ka,
to ve-li-ce,

F C C G G C
za-kou-pi-li si dvě trič-ka, je-den z pá-nů měl
by-li o-zdo-bou u-li-ce, tak si zpí-va-li

C F F C G C
X - X - L, dru-hý ka-ma-rád men-ší čís-lo chtě.
pís-nič-ku, kte-rou slo-ži-li pří-mo o trič-ku.

BD

C C C F F
Pan Buř-tík a pan, pan Buř-tík a pan, Špej-lič-ka, Špej-lič-ka, za-kou-pi-li
Slu-še-lo jim to, slu-še-lo jim to, ve-li-ce, ve-li-ce, by-li o-zdo-

C C G G C
si, za-kou-pi-li si, dvě trič-ka, dvě trič-ka, je-den z pá-nů měl, je-den z pá-nů
bou, by-li o-zdo-bou, u-li-ce, u-li-ce, tak si zpí-va-li, tak si zpí-va

C F F C
měl, X - X - L, X - X - L, dru-hý ka-ma-rád, dru-hý ka-ma-
li, pís-nič-ku, pís-nič-ku, kte-rou slo-ži-li, kte-rou slo-ži-

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: 120 nejznámějších hitů*. Praha: Cosmopolis, 2019, str. 20. ISBN 978-80-271-0443-7.

rád, men - ší čís - lo chtěl, men - ší čís - lo chtě. Slu - še - lo jim
 li, při - mo o trič - ku, při - mo o trič - ku. D.S. e poi Coda

ku, při - mo o trič - ku, při - mo o trič - ku. poco rit. ---

Pan Buřtík a pan Špejlička,
 zakoupili si dvě trička.
 Jeden z pánů měl XXL,
 druhý kamarád menší číslo chtěl.

Slušelo jim to velice,
 byli ozdobou ulice.
 Tak si zpívali písničku,
 kterou složili přímo o tričku.

Pan Buřtík a pan, pan Buřtík a pan
 Špejlička, Špejlička,
 zakoupili si, zakoupili si
 dvě trička, dvě trička.
 Jeden z pánů měl, jeden z pánů měl
 XXL, XXL,
 druhý kamarád, druhý kamarád
 menší číslo chtěl, menší číslo chtěl.

Slušelo jim to, slušelo jim to
 velice, velice,
 byli ozdobou, byli ozdobou
 ulice, ulice.
 Tak si zpívali, tak si zpívali
 písničku, písničku,
 kterou složili, kterou složili
 přímo o tričku, přímo o tričku.

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: 120 nejznámějších hitů*. Praha: Cosmopolis, 2019, str. 21. ISBN 978-80-271-0443-7.

Příloha č. 6

Video nahrávka zpěvu žákyně prvního ročníku

Barbora píše z tábora

Živě

Ma-min - ko, ta - tín - ku, po - sí - lám vám vzpo - mín - ku z let - ní - ho tá - bo - ra.
 My - sle - la jsem pros - tě, že bu - dou růz - né sou - tě - že, slí - bi - li bo - jov - ku,

Jis - tě ví - te, že vám pí - še va - še dce - ra Bar - bo - ra. Stra - va se ne - dá jíst,
 pak jsme hrá - li vy - bí - jen - du, na ov - ce a na schov - ku. Šte - fan, hlav - ní ve - dou - cí,

dnes - ka byl jen zel - ný list, po - lív - ka stu - de - ná, co v ní pla - vou mís - to nud - lí čis - li - ce a pís - me -
 cho - dí s na - ší ve - dou - cí, kte - rá je při - še - ra, schá - ze - jí se, lí - ba - jí se u to - te - mu za še -

Mírně

na. ra. Proč jsem se ne - na - ro - di - la o pár let dřív,

dnes - ka bych krás - ně cho - di - la se Šte - fa - nem, co ří - ká si Stýv. Proč jste mě

pros - tě ne - mě - li o pár let dří - ve. Řek - la bych:

Ne - buď ne - smě - lý, lí - bej mě, Stý - ve.

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: 120 nejznámějších hitů*. Praha: Cosmopolis, 2019, str. 18. ISBN 978-80-271-0443-7.

Živě

Zá-vě-rem do-pi-su ješ - tě tro-chu po-pi-su: ta bré-ca ve-dou-cí
 Po-šle - te dvě tři sta, jsem bez pe-něz do-čí-s-ta, po-je-dem do Pís-ku,
 je tlus-tá jak dvě nor-mál-ní od - dí - lo - vé ve - dou - cí. Když bě - ží po le - se,
 má-me v plá-nu za-sta - vit se v ji - te - xo - věm stře - dis - ku. Když jsme se kou - pa - li,
 všech-no na ní tře - se se, u - ží - vá make u - pu, co na ní ten Šte - fan vi - dí, to já pros - tě ne - chá -
 všich-ní na mě kou - ka - li, je to tím, že mož - ná v jed - no - díl - ných plav - kách už jsem, už jsem pros - tě ne mož -
 pu. Proč jsem se Proč jsem se ne-na-ro-di-la, ne-na-ro-di-la dřív...
 - ná.

Mírně

1. 2.

pu. Proč jsem se Proč jsem se ne-na-ro-di-la, ne-na-ro-di-la dřív...
 - ná.

Závěrem dopisu ještě trochu popisu –
 ta bréca vedoucí je tlustá,
 jak dvě normální oddílové vedoucí.

Když běží po lese, všechno na ní třese se.
 Užívá make-upu, co na ní ten Štefan vidí,
 to já prostě nechápu.

Proč jsem se nenarodila
 o pár let dřív...

P. S.
 Pošlete dvě tři sta, jsem bez peněz dočista.
 Pojedem do Písku,
 máme v plánu zastavit se v jitexovém
 středisku.

Když jsme se koupali, všichni na mě
 koukali.
 Je to tím, že možná, v jednodílných
 plávkách už jsem,
 už jsem prostě nemožná.

Refrén:
 Proč jsem se nenarodila...

Zdroj: UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: 120 nejznámějších hitů*. Praha: Cosmopolis, 2019, str. 19. ISBN 978-80-271-0443-7.

Příloha č. 8

Pracovní list k poslechové činnosti

Název skupiny (jména):

**Pracovní list k hodině hudební výchovy
Téma: Poslech písně Barbora píše z tábora
Autoři: Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř**

1. Se svými spolužáky shrňte, o čem se v písni zpívá.
2. Nejprve si společně přečtete otázky.
3. Pozorně poslouchajte píseň.
4. Odpovězte společně na otázky.

1. Jaké nástroje jste v písni slyšeli?

2. Slyšeli jste v písni sbor?

3. Kolik má píseň slok a kolikrát se opakuje refrén?

4. Jaké tempo měla píseň? Rychlé nebo pomalé?

5. Jaká byla nálada této písně? Smutná, veselá, skotačivá, rázná, jemná...

6. Co vám v písni přišlo vtipné? Vypište alespoň jednu situaci.

Příloha č. 9

Text a notový zápis písně Zlatnická

36

16. Zlatnická

1. Prov - da - la se
2. Když ho že - na
3. Dob - rá že - na
4. Než svou du - ši

krás - ná pan - na za švar - né - ho zlat - ní - ka, byl to chla - pík
u - tě - šu - je a je ce - lá do - ja - tá, zlat - ník u ní
srd - ce da - la ku pros - pě - chu živ - nos - ti, straš - ná změ - na
k ne - bi pus - til, od - hod - lal se k zá - vě - ti. Vše co vě - děl,

ra - dost sa - ma, teď však stá - le na - ři - cá. Všech - ny je - ho zla - té
zpo - zo - ru - je, že má srd - ce ze zla - ta. Dej mi srd - ce, že - no
se s ní sta - la, zlat - ník plá - če lí - to - stí. Vždyť mu spí - lá dar - mo -
do ní zhus - til, mů - že - te ji sly - še - ti. U - či - nil jsem k vů - li

37

pru - ty u - krad - li mu zlo - dě - ji. Je z té ztrá - ty ce - lý
mi - lá, na - dě - lám z něj ná - uš - nic, živ - nost bys tím za - chrá -
je - dů, ve skle - pě ho za - ví - rá, do ča - je mu mí - chá
zla - tu z do - bré že - ny cy - nic - kou, to - hle - to mám za od -

žlu - tý, ne - má žád - nou na - dě - ji.
ní - la, ne - hro - zí nám pak už nic.
je - du, zlat - ník zvol - na u - mí - rá.
pla - tu hy - nu smr - tí kli - nic -

kou. U - či - nil jsem k vů - li zla - tu z dob - ré že - ny cy - nic -
kou, to - hle - to mám za od - pla - tu, hy - nu smr - tí kli - nic - kou.

Zdroj: SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. „NENÍ NUTNO...“ *Písničky Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka*. Praha: PRIMUS, 2001, str. 36. ISBN 80-85625-37-7.

Příloha č. 10

Modely k rozezpívání

1. Vokální činnosti

*Aby se na nás sluníčko usmálo*⁹⁶

Hřej, hřej, hřej, hřej, slu - níč - ko, hřej!

The musical notation is on a single staff in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of six measures: a quarter note G, a quarter note A, a quarter note B, a quarter rest, a quarter note G, a quarter note A, a quarter note B, a quarter note C, a quarter note D, a quarter note E, a quarter note F, and a quarter note G. The lyrics are placed below the notes.

*Ozvěna ve skalách*⁹⁷

učitel děti učitel děti
Ha ló, ha ló! Ha ló, ha ló, ha ló! Ha ló, ha ló, ha

The musical notation is on a single staff in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of six measures. The first two measures are for 'učitel' and the last four for 'děti'. The notes are: G, A, B, C, D, E, F, G, A, B, C, D, E, F, G. The lyrics are placed below the notes.

2. Poslechové činnosti

*Bim bam*⁹⁸

Bim bam bim bam bam.

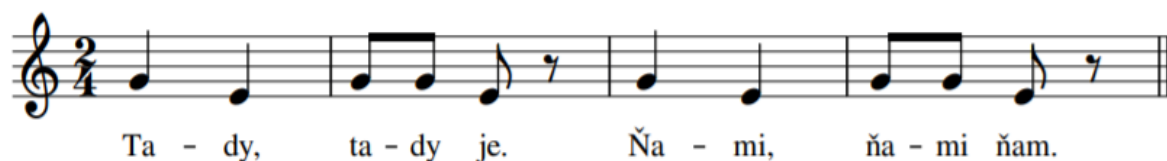
The musical notation is on a single staff in G major (one sharp) and common time (C). It consists of five measures: a quarter note G, a quarter note A, a quarter note B, a quarter note C, and a quarter note D. The lyrics are placed below the notes.

⁹⁶ BUDÍK, Jan. *Hudební výchova 3 pro třetí ročník základní (obecné) školy*. 4. vyd., 1. vyd. ve Fortuně. Ilustroval Ota JANEČEK. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-203-9, str. 17–19.

⁹⁷ PÁNKOVÁ, Jarmila, Lenka POBUDOVÁ, Lenka POSPÍŠILOVÁ, Ludmila ROUBOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ a Alena TICHÁ. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy – Příručka učitele*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2016. ISBN 978-80-7489-251-6, str. 17.

⁹⁸ POBUDOVÁ, Lenka. *Jaknahudebku.blogspot.com* In: . 2016. Dostupné z: <http://jaknahudebku.blogspot.com/2016/02/takova-normalni-hodina.html>

Hledání⁹⁹

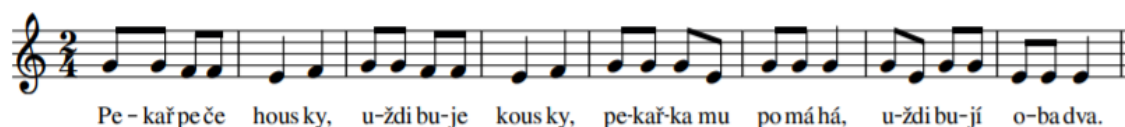

3. Instrumentální činnosti

Juchú!¹⁰⁰

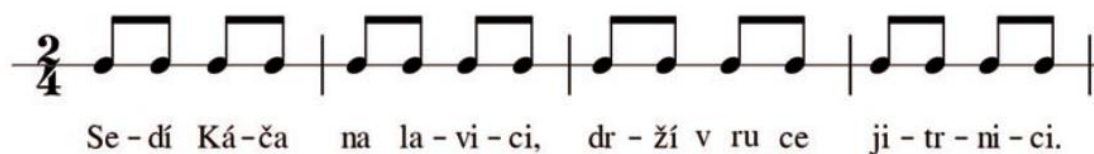

Pekař peče housky¹⁰¹

Rytmický model

Sedí Káča na lavici¹⁰²

⁹⁹ PÁNKOVÁ, Jarmila, Lenka POBUDOVÁ, Lenka POSPÍŠILOVÁ, Ludmila ROUBOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ a Alena TICHÁ. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy – Příručka učitele*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2016. ISBN 978-80-7489-251-6, str. 20.

¹⁰⁰ TICHÁ, Alena., *Učíme děti zpívat*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-916-X, str. 44.

¹⁰¹ PÁNKOVÁ, Jarmila, Lenka POBUDOVÁ, Lenka POSPÍŠILOVÁ, Ludmila ROUBOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ a Alena TICHÁ. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy – Příručka učitele*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2016. ISBN 978-80-7489-251-6, str. 20.

¹⁰² VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň, 1. díl Práce s písní*, Praha, 2020, ISBN 978-80-7603-080-0 (pdf), s. 39.